

auro

BUTLLETÍ DE LA SOCIETAT D'ESTVDIS DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (SELAV)

invento

estiu 2025

número 14

CÒMIC

UN CÒMIC SOBRE LA HISTÒRIA DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ -05-
Daniel Torrado

ESTVDIS

50 ANYS DEL TIROTEIG DEL CARRER GUÍPUSCOA -14-
Jordi Salas Ballesteros

FÁBRICAS Y FABRICANTES EN LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (I) -22-
Juan Giraldo

EL TEIXIT INDUSTRIAL DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (I) -28-
Miguel González Acosta

EL NAIXEMENT DE LA UNIO EXCURSIONISTA SANT MARTÍ DE PROVENÇALS -31-
Santi Rovira i Viñals

HERBES I ARBRES A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ -35-
Ricard Llerins Bonet

EN DEFENSA DE LA CULTURA CATALANA -37-
Esteve Plantada / Agustí Alcoberro

GENT VERNEDENCA

"LAS NIÑAS DE RUSIA" -43-

GENT MARTINENCA

ELS CLARÓS, INDUSTRIALS LICORERS AL POBLENOU -45-

TALLER D'HISTÒRIA

EXPOSICIÓ "MASIES I FÀBRQUES A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ" -47-

PUBLICACIONS

RESISTÈNCIES: REVOLUCIÓ (1934-1935) -51-

DOCUMENTS

PREGÓ DE LA FESTA MAJOR DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ DE 1989 -52-
Ramon Colom i Esmatges

PRIMER CERTÁMEN LITERARI DEL CASAL CATALANISTA PROVENSALENCH (1880) -53-

PATRIMONI

ESCUPTURA "EL MUR" -58-

EXPOSICIONS

LES EXPOSICIONS DE LA SELAV -60-

EN LÍNIA

VA PASSAR AQUÍ, ARA SÍ -61-

ANTIC MUNICIPI

LA URBANITZACIÓ MERIDIANA -62-
Bernat Fernández Crespí

EL NOU CASAL DE MOLINS DEL CLOT -67-

Lluïsa Cases, Mariona Fages, Bernat Gómez, Montse Rius

TEXTS BÀSICS

ELS PREMIS SANT MARTÍ -71-
Daniel Venteo

LA VERNEDA LLUITADORA

Avanç propers sumaris

❖
*Els Sabadell de Cal Viudet
i la seva implantació a
Santa Eulàlia, Sant Martí
i Sant Andreu*

❖
*Una família del pla
barcelonès i les seves
activitats econòmiques
en l'any mil
(Pierre Bonnassie)*

❖
*Magí Pladellorens,
exportador de vins a Sant
Martí de Provençals*

❖
*Guipúscoa: carrer, rambla,
avinguda, bulevard?*

❖
*El teixit industrial a
La Verneda de Sant Martí (2)*

❖
La salut a Barcelona

❖
*Democràcia i ciutat
(Barcelona, 1975-2017)*

❖
Els nous premis Sant Martí

EDITA

SOCIETAT D'ESTVDIS DE
LA VERNEDA DE SANT MARTÍ
(SELAV)

WEB

altzadiako.wordpress.com

CORREU ELECTRÒNIC

lavernedadesantmartiSE@gmail.com

CONSELL EDITORIAL

José-Ángel Borlán; César Aguado;
Ester Riera; Pilar de Diego;
Joan Gispert; Josep Manera;
Josep Maria Sarabia; Maxi Martos;
Jacoba Castillo; Teresa Prats;
Jordi Salas; Antònia Pascual

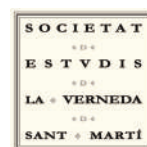
CONTACTE auro invento

auroinvento@hotmail.com

EDICIÓ DIGITAL

auro invento no s'identifica
necessàriament amb les opinions
expressades en els articles publicats
i respecta la llibertat d'expressió dels
qui els escriuen.
La publicació és totalment gratuïta.

ISSN 3081-166X

Inscrita al Registre d'Associacions
amb el número 5.005

Membre de la Coordinadora de
Centres d'Estudis de Parla Catalana

SOCIETAT d'estudis

UN CONCERT PER RECORDAR

El folklorista Jaume Arnella, nascut a la desapareguda fàbrica de cartrons del carrer Fondal de Sant Martí —avui parc de Sant Martí— ofereix el dia 3 d'octubre a l'Auditori Sant Martí de Provençals un concert particular: la reestrena del "Romanço de Sant Martí de Provençals". Arnella el va compondre dins de les iniciatives per salvar la masia Ca l'Arnó de l'enderroc l'any 1988. Es va es-trenar el 18 de juny a la vora de la masia i amb la col·laboració dels esplais infantils del barri.

Dissortadament, ningú va pensar a gravar-lo (només hi ha una filmació incompleta de l'acte que es pot veure al canal de Youtube de la SOCIETAT D'ESTVDIS DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ, @lavernedadesantmartisociet2114). Gràcies al Centre Cívic Sant Martí, que va convidar l'artista per la Festa Major, es va poder finalment gravar i editar en format cinta de casset. Arnella, acompanyat de Ferran Martínez Palou, Rafel Sala i Toni Oro, va tornar a gravar el romanço amb nous arranjaments el desembre passat. Es poden sentir les dues versions (1988 i 2024) al suara citat canal de Youtube.

Arnella, acompanyat de Ferran Martínez Palou, Rafel Sala i Toni Oro, va tornar a gravar el romanço amb nous arranjaments el desembre passat

La SOCIETAT D'ESTVDIS busca fa temps finançament per poder elaborar material didàctic sobre el *Romanço* de manera que es pugui conèixer i treballar als centres educatius del barri, del districte i dels territoris que un dia van pertànyer al municipi de Sant Martí de Provençals.

I VAN QUINZE...

Aquest número del butlletí **auro invento** és el que fa quinze des que va néixer, el desembre de 2020, amb un número zero que commemorava el quarantè aniversari de l'entitat. Des de llavors han anat apareixent tres números per any, sempre fidels a la idea inicial: publicar per a tothom aquells textos imprescindibles per conèixer la història de La Verneda de Sant Martí, del districte i de l'antic municipi de Sant Martí de Provençals. Tot i que la publicació és digital, es poden trobar exemplars impresos a la Col·lecció Local de la biblioteca Gabriel García Márquez (Treball, 217) i a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí (Av. Bogatell, 17).

CÒMIC I HISTÒRIA

Daniel Torrado va dibuixar molts dels cromos de l'àlbum "Petita història de La Verneda de Sant Martí". Ara ens delecta amb el primer lliurament d'un còmic sobre la història del barri. Una antropòloga forense que treballa en les excavacions de la nova estació ferroviària ens va endinsant en l'evolució del territori vernedenc, des del neolític fins als nostres dies.

La iniciativa ha estat una feina conjunta de la revista digital Las Afueras (lasfueras.info), la SOCIETAT D'ESTVDIS DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (SELAV) i la dedicació de Daniel Torrado com a dibuixant i guionista. El butlletí **auro invento**, juntament amb la revista digital, posa a l'abast del veïnat del barri les vuit primeres pàgines del còmic. Abasten des dels primers pobladors de fa cinc mil anys fins a la vil·la romana del Pont del Treball Digne.

CINE I TELEVISIÓ

Aquest 2025 és molt fecund tocant a les produccions audiovisuals que tenen com a escenari La Verneda de Sant Martí. Per començar, hi ha dues pel·lícules en les quals apareix el barri: *Salve Maria* (Mar Coll) i *La furgo* (Eloy Calvo). En la primera, es poden veure els blocs de La Caixa en diferents escenes. En la segona, l'espai protagonista és la plaça dels Porxos.

L'alumnat de primer de Batxillerat de l'institut Infanta Isabel d'Aragó ha realitzat un documental sobre les lluites veïnals vernedenques. Porta per títol *Aula 77* i es pot veure a l'adreça electrònica vimeo.com/1091266691. El grup, animat

Estrena del Romanço davant la masia Ca l'Arnó, el 18 de juny de 1988, amb la participació dels esplais del barri (captura del vídeo de Xavier Miret)

Cicle de Xerrades dels dilluns al Centre Cívic Sant Martí: presentació del llibre "Dolça a la Torre de Fang"

pels seus professors i sota el paraigua del programa "Cinema en Curs" de l'associació A Bao A Qu, s'ha documentat àmpliament i ha entrevistat tres persones relacionades amb les lluites ciutadanes i la història del barri.

L'any 2021 ens preguntàvem al butlletí **auro invento** perquè el programa de Barcelona Televisió "Va Passar

A Beteuè han aparegut cinc programes que parlen directament del barri: "El mur incomprès de la plaça de la Palmera de la Verneda"; "La masia de Ca l'Arnó, escenari de la resistència veïnal"; "L'aluminosi dels blocs de la Pau, inaugurats pel franquisme"; "Els nens de Rússia que van tornar a Barcelona"; i "Història tràgica de l'església de Sant Martí de Provençals

aquí", dedicat a les curiositats de la història de Barcelona i dels seus barris, només havia emès quatre episodis sobre La Verneda de Sant Martí (de fet, només en dos se citava explícitament al barri: "La lluita per la plaça dels Porxos" i "El barri de la Perona"). Aquest 2025 s'ha girat la truita i, de cop, han aparegut cinc programes que parlen directament del barri: "El mur incomprès de la plaça de la Palmera de la Verneda"; "La masia de Ca l'Arnó, escenari de la resistència veïnal"; "L'aluminosi dels blocs de la Pau, inaugurats pel franquisme"; "Els nens de Rússia que van tornar a Barcelona"; i "Història tràgica de l'església de Sant Martí de Provençals".

Pròximament, Beteuè posarà en marxa un nou programa,

Membres del Taller d'Història del Barri muntant l'exposició "La Verneda de Sant Martí Flashback"

ma, *Barcelona Confidencial*, centrat en el tema dels successos. Un dels capítols està dedicat a l'explosió que hi va haver a un pis de la Palmera el 2008, a la cruïlla del carrer d'Andrade amb la rambla de Prim.

EL SUMARI DESITJAT

Des que es va publicar el primer número del butlletí **auro invento**, el desig era que la major part dels articles, especialment els de la secció Estudis, fossin d'autors propers a la SOCIETAT D'ESTUDIS DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ. Podem dir que en aquest número s'ha començat a complir el somni: els articles de Jordi Salas, Juan Giraldo, Santi Rovira, Miguel González Acosta i Ricard Llerins són obra de vernedencs, com ho és el còmic sobre la història del barri.

Salas ens recorda el cinquantenari d'un dels fets que més va commoure el barri: el tiroteig, el 1975, davant la llavors caserna de la *Policia Armada*, que es va emportar la vida de cinc persones. Un episodi del qual mai es van aclarir les circumstàncies reals.

Giraldo aprofundeix en les persones i personatges que s'amaguen al darrere dels propietaris de les fàbriques que van existir al territori vernedenc. En la primera entrega, la fàbrica de mosaics hidràulics Fortuny i l'apassionant aventura vital del creador de la Fàbrica Española de Blanco de Zinc.

González Acosta fa un primer lliurament de la descripció d'un dels escassos polígons industrials de Barcelona, el que s'estén als voltants de la Via Trajana. Pràcticament desconegut per al veïnat, amaga grans empreses i curiositats com un tanatori de mascotes o una fàbrica de cerveses.

Acabem el sumari d'aquest quinè **auro invento** amb els Premis Sant Martí, les distincions que atorga cada 11 de Novembre el Consell del Districte. L'historiador barceloní Daniel Venteo va escriure un llibre amb motiu de les quaranta edicions del guardó. Llegint els noms de les persones i entitats guardonades al llarg dels anys, podem conèixer el batec dels i les martinencs. Per actualitzar el contingut, hem afegit una addenda amb els premiats fins al 2024. ❖❖❖

còmic

UN CÒMIC SOBRE LA HISTÒRIA DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ

Daniel Torrado, dibuixant vernedenc, és l'autor del projecte de còmic sobre la història del barri. La iniciativa és de la revista digital del districte de Sant Martí *Las Afueras* (www.lasafueras.info) en col·laboració amb la Societat d'Estudis de La Verneda de Sant Martí. Publiquem la primera entrega de vuit pàgines.

La revista digital *Las Afueras* va publicar una entrevista amb l'autor. Vet aquí un petit extracte.

Daniel Torrado (www.danieltorrado.com), artista multidisciplinari, destacat en la creació de còmic, amb moltes publicacions a les esqueses de les que destaquem: *1805: Trafalgar*; *Bernardo de Gálvez. Pensacola 1781*; *1539, Castelnuovo*; *1740: San Agustín*; *Humor imbécil* 1, 2, 3 i 4; i diverses publicacions sobre l'Univers Brizna.

Des de quan et dediques professionalment?

Vaig fer un curs de còmic de caps de setmana a l'Escola Joso de Barcelona. Va durar tres anys. Mentre el feia, va créixer al meu cap la idea que em volia dedicar a ser autor i explicar les meves històries.

Quins són els teus referents a l'hora de dibuixar?

Quan era més petit recordo llegir *Els barrufets*, de Peyo, i *Mortadelo y Filemón*, d'Ibáñez; a banda de *Spawn* i *Spiderman* i alguns còmics de Marvel. Més gran, quan vaig reprendre el gust pels còmics, vaig descobrir a Humberto Ramos, Mike Mignola, Chris Bachalo i Matthieu Bonhomme, que van ser una inspiració per a mi.

El teu últim còmic amb una editorial és de 2019. Hi ha un per què o simplement no ha sortit la possibilitat?

Vaig decidir deixar de treballar per editorials, pels diners i per principis. Tot i que Cascaborra Ediciones és una de les editorials espanyoles que millors condicions ofereix als

autors, viure dels *royalties* que dona un còmic de tirada mitjana, a Espanya, és impossible. Al final, estàs treballant per a una indústria que mou milions d'euros on els treballadors que fan possible que existeixi, són els que menys cobren... quan cobren.

Llavors, qui fa els còmics que veiem a les botigues? Algú els farà.

A prop del 90 per cent dels còmics són llicències estrangeres. O sigui que la producció ja està pagada perquè ho ha fet una editorial francesa o americana. Del 10 per cent produïts al país, la major part estan fets per gent que no viu del còmic. Poden estar fent currículum per fer el salt a França o els EUA, o ho fan per

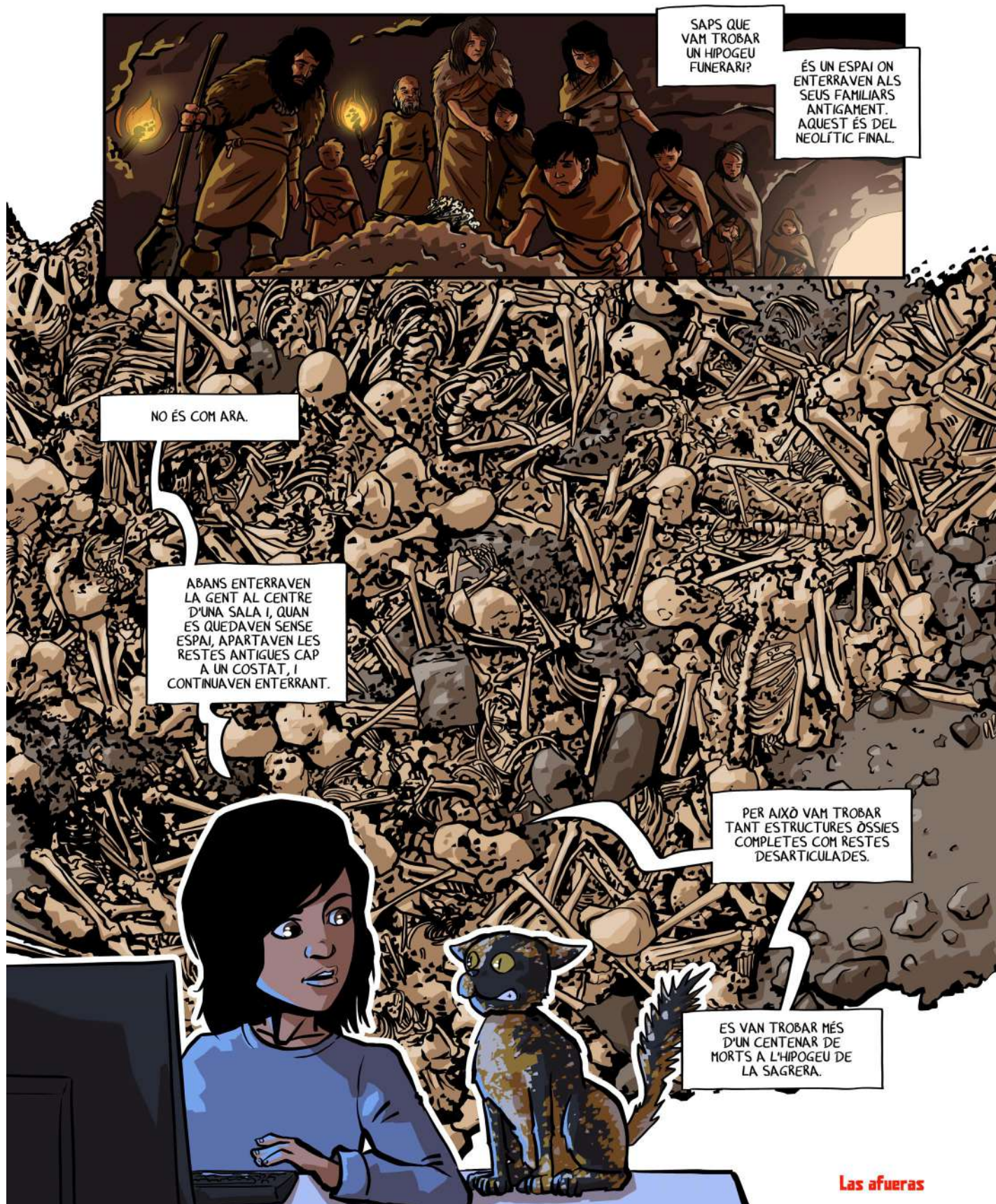
hobby. Es podrien comptar els autors espanyols que, actualment, es guanyen la vida fent còmics, i que no hagin triomfat prèviament a França o els EUA.

Daniel Torrado ha planificat com fer el guió i els dibuixos sobre la història de La Verneda de Sant Martí. En la primera part, que ara publiquem, veiem el naixement de les poblacions que es van establir al territori. Des del neolític fins a la vil·la romana trobada al Pont del Treball Digne. Una antropòloga forense que participa en les excavacions d'aquest jaciment arqueològic anirà descobrint la història a través d'una misteriosa capsa que algú anònim li fa arribar.

El final de la primera entrega ens deixa a les portes de l'Edat Mitjana, dominada per l'església vella de Sant Martí de Provençals i el poder de la família Vivas. I així, el còmic anirà recorrent les diferents èpoques fins a arribar a l'actualitat, representada pels blocs de pisos vernedencs. ❖❖❖

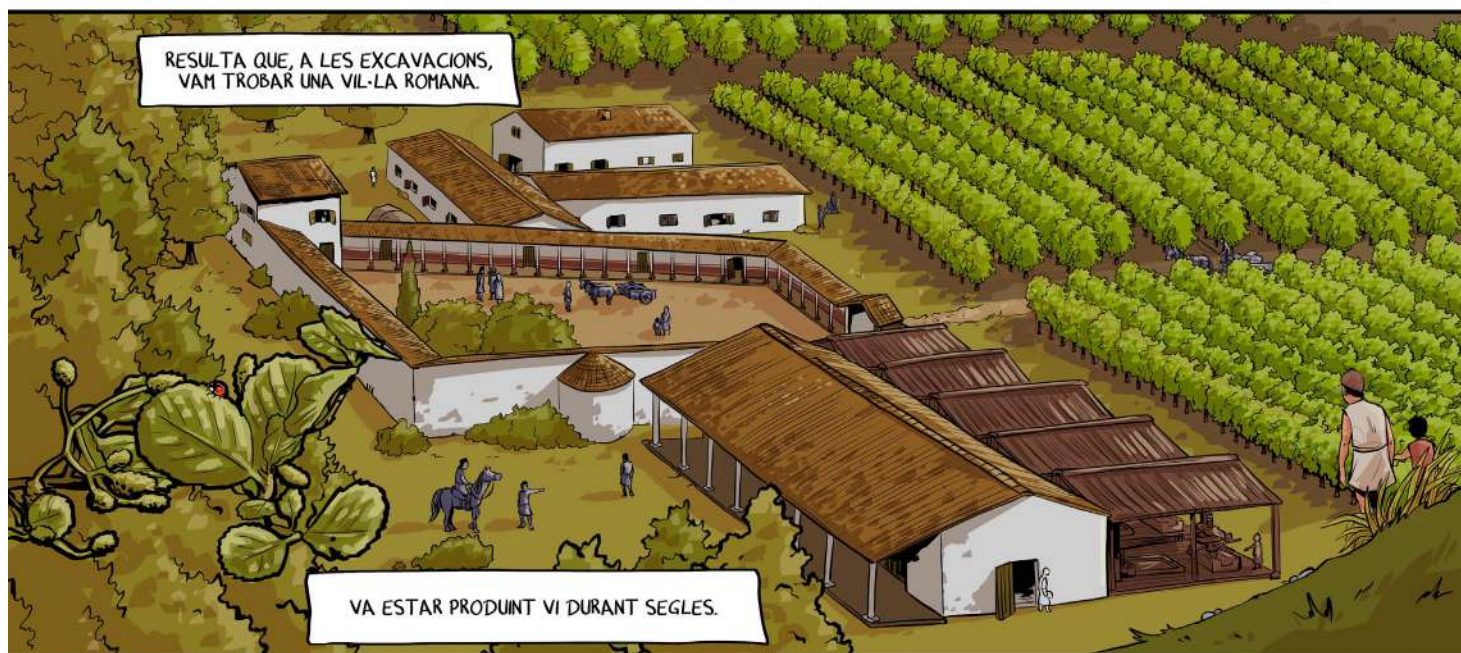

Las afueras

Las afueras

HO HAS ESCOLTAT, BONIFÀCIA?

SEMBLA QUE SÍ TINDREM UN FIL DEL QUAL ESTIRAR!

Jordi Salas Ballesteros

50 ANYS DEL TIROTEIG DE LA VERNEDA

El dia 8 d'octubre d'aquest 2025 farà justament cinquanta anys que es van produir els que amb tota seguretat podem considerar com els fets més tràgics que han passat mai al barri de la Verneda de Sant Martí. I és que cap altre succés que coneguem, anterior o posterior, acabà com aquest amb un balanç tant alt de víctimes mortals.

El dia 8 d'octubre d'aquest 2025 farà justament cinquanta anys que es van produir els que amb tota seguretat podem considerar com els fets més tràgics que han passat mai al barri de la Verneda de Sant Martí. I és que cap altre succés que coneguem, anterior o posterior, acabà com aquest amb un balanç tant alt de víctimes mortals.

Només amb això ja estaria justificat recordar aquells fets però és que encara hi ha més, i és que després de cinquanta anys no està clar què és exactament el que va passar. I tot sembla apuntar a que per més temps que passi difícilment arribarem a una versió clara dels fets.

Cal tenir en compte que totes les dades que presentem aquí es basen en les informacions publicades als diaris i que avui podem consultar a les hemeroteques. I si ens situem en l'any 1975 fàcilment podem entendre que la premsa escrita publicava només el que li deixaven publicar que en aquest cas es limita a les notes oficials de la policia. És per això que rarament trobem un mitjà buscant i facilitant una informació nova: la informació publicada en aquell moment a tots els mitjans era pràcticament la mateixa.

EL LLOC DELS FETS

Situem-nos. La que per gran part dels veïns ha estat sempre coneguda com la "Comissaria de la Policia" (encara avui!) és des de l'any 2011 oficialment el "Complex Policial Sant Martí-Verneda" el més gran de l'estat i que s'ocupa no només dels temes de documentació (passaports, DNI,...) i gestions d'estrangeria sinó també de temes relacionats amb la lluita antiterrorista i contra el crim organitzat.

Però l'any 1975 abans de la remodelació el complex no tenia l'aspecte actual. Presentava una distribució diferent dels edificis. Un mur envoltava el conjunt deixant una porta

d'accés des del carrer de Guipúscoa 76-80 que donava pas a un gran pati amb arbres i on aparcaven el diversos vehicles policials. Aquell portal d'accés quedava custodiat permanentment per una parella de policies armats.

ELS FETS

Dimecres dia 8 d'octubre de 1975 a la una de la matinada es va produir un tiroteig davant de la caserna de la Policia Armada situada al carrer de Guipúscoa com a resultat del qual van haver, a més a més de diverses persones ferides, cinc víctimes mortals: dos policies i tres dels quatre civils ocupants d'un turisme.

La premsa del moment va recollir únicament la versió oficial facilitada en una nota de la Jefatura Superior de Policia. Segons declaració dels policies els primers trets de metrallera es van efectuar des d'un turisme Morris de color clar dirigits cap a la caserna. Segons aquesta versió quan els policies que custodiaven l'accés van repel·lir l'acció, un altre turisme on viatjaven 4 persones, no es va adonar de la situació o no va tenir temps de reaccionar de manera que va rebre de ple el foc creuat.

LES VÍCTIMES

Les víctimes del succés van ser per part de la policia: el cabo primero Juan Antonio Alba Escalera i el cabo segundo José San Nicolás Sánchez tots dos morts i resultant ferit el policia Manuel Fernández Brito.

Les víctimes del turisme van ser: José Martínez Vélez (de 50 anys), la seva dona Antonia Pérez Fuentes (49) i el fill d'aquests Antonio Martínez Pérez (22) tots tres morts i Rafael González Porras ferit de gravetat. Curiosament tots ells tornaven de casa d'uns amics on es feia la vetlla d'un difunt.

PUNTS FOSCOS

Tot i que la premsa de l'època es limita a la versió oficial, aquest succés té molts punts foscos i no han quedat mai aclarits del tot ni per part de la policia ni per part dels mitjans d'informació. No ajuda a aclarir el succés que dues

patrulles de la policia coincidissin en aquell punt participant també al lloc dels fets.

A la nota de premsa facilitada pel Gabinet de Premsa de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona s'explica així: «Simultáneamente regresaban al cuartel de la Verneda dos patrullas de la Policía Armada que momentos

Aquest succés té molts punts foscos i no han quedat mai aclarits del tot ni per part de la policia ni per part dels mitjans d'informació

antes habían sido comisionadas para prestar servicio en relación con unos tiros oídos desde el acuartelamiento y que habían tenido lugar en la calle Prim, a la altura de la del Trabajo...”

Aquesta primera dada ja és confusa perquè els dos carrers citats són carrers paral·lels i separats per 5 illes de cases: uns 650 metres!

La nota seguia explicant que “...Por disparos procedentes del cuartel de la Policía Armada en el tiroteo antes descrito, y ante la falta de visibilidad debida a la hora y a la interposición del otro vehículo, resultaron alcanzados el cabo primero don Juan Antonio Alba Escalera, el cabo segundo de

las mismas fuerzas don José San Nicolás Sánchez, que resultaron muertos, y herido de pronóstico reservado el policía armado don Manuel Fernández Brito.»

L'agència EFE per la seva banda ho resumí senyalant «Dos patrullas y un coche que pasaba por la zona fueron alcanzados por el fuego cruzado»

ANALITZANT ELS FETS

En el cas que es tractés d'un atemptat terrorista crida l'atenció que cap organització va reivindicar els fets i que tampoc les mateixes autoritats el van atribuir a ningú.

Si es consulta el registre “Efemérides de atentados terroristas y sus consecuencias (1960-2017)” al web de la Fundació Buesa s'atribueix aquest succés a una acció del GRAPO (Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre. Organizació armada espanyola clandestina, antifeixista i revolucionària, fundada el 1975 a partir del Congrés Reconstituti del Partit Comunista d'Espanya PCE-r).

També el Colectivo de Víctimas del Terrorismo fa la mateixa atribució així com el Centro Memorial VT.

D'altra banda al web de l'Associació Catalana de Víctimes d'Organitzacions Terroristes atribueix aquests mateixos fets al FRAP (Front Revolucionari Antifeixista i Patriota. Organizació armada antifeixista sorgida a Espanya al 1971 amb voluntat d'instaurar-hi una República Popular i Federativa a través d'un moviment insurreccional).

Coincideix en aquesta atribució el Memorial Víctimas del Terrorismo a Policia.es o en el blog “Una historia de la Policía Nacional”

ELS FETS ALS MITJANS

En dies posteriors la premsa consultada no aportà més detalls dels fets i només es feu ressò d'informacions relacionades a la capella ardent i l'enterrament dels policies a les seves ciutats d'origen (Còrdova i Múrcia) així com pocs detalls de com anaven evolucionant en la seva recuperació les persones ferides.

Amb prou feines algun mitjà es va fer ressò de l'escassa informació aportada per la senyora Concepción Martínez de 67 anys veïna del carrer Llull i germana del pare de família mort al turisme que declarava que feia molts anys que havien perdut contacte i que només afegí que havia estat mecànic i que deixaven una filla que devia tenir en aquell moment uns vint-i-cinc anys.

La informació gràfica es va limitar a una fotografia publicada per EFE mostrant cinc impactes al mur que havia vora l'accés a la caserna. La resta van ser fotografies generals de la caserna, retrats d'arxiu dels policies morts així com altres del funeral i els enterraments.

INFORMACIONS POSTERIORES

Els dies posteriors als fets la premsa no aportarà noves dades i en canvi sí que recollirà àmpliament tot el que va envoltar el funeral dels policies i que les autoritats van

aprofitar per fer una manifestació d'afirmació del règim i de suport a les forces d'ordre públic.

El funeral es va celebrar a l'església de l'Hospital de Sant Pau i un cop finalitzat i ja a l'exterior es van llençar unes octavetes afirmant «Los que queremos la paz estaremos en la Plaza San Jaime» i afegint en castellà i català la convocatòria d'una manifestació «de homenaje a las Fuerzas Ar-

La noticia acabarà desapareixent de la premsa en pocs dies ja que en aquells moments els informatius vivien trasbalsats per nombrosos atemptats que anaven desplaçant els fets anteriors

madaz y de Orden Público, en dicha plaza, donde están los Palacios del Ayuntamiento y Diputación, para mañana viernes, día 10, a las siete y media de la tarde».

La premsa va informar àmpliament els detalls d'aquesta manifestació recollint íntegrament el discurs de l'alcalde Viola, destacant detalls com un paràgraf parlat en català, o com acabà amb un «Arriba España, Viva Cataluña Española y Viva España» així de com s'encoratjà a cantar l'himne falangista «Cara al sol».

EL ESPAÑOL, UN CLUB CATALAN

El club de futbol més important del món, el Real Madrid, és català. El club de futbol més important del món, el Real Madrid, és català. El club de futbol més important del món, el Real Madrid, és català.

NUEVA YORK: REPLICA ESCRITA DEL ENBAJADOR PINIES A ECHEVERRIA

En carta documento enviada al secretario general de la O.N.U. refuta las declaraciones del presidente de México

Nueva York, 9 de octubre de 1975. El embajador de España en Nueva York, don Juan Carlos Pinies, ha enviado al secretario general de la Organización de Naciones Unidas, el señor Javier Pérez de Cuellar, una carta documento en la que refuta las declaraciones del presidente de México, don Luis Echeverría, sobre el caso de los estudiantes españoles que fueron asesinados en la ciudad de Tlatelolco.

El señor Pinies afirma que el gobierno de México ha intentado ocultar la verdad sobre lo que sucedió en Tlatelolco, y que el gobierno de España, a través de su embajada en México, ha intentado hacer justicia.

CINCO MUERTOS EN UN TIROTEO REGISTRADO FRENTE AL CUARTEL DE LA POLICIA ARMADA EN LA VERNEDA

Victimas: Dos agentes de las fuerzas del orden publico y tres estudiantes de un Iurisco

El tiroteo tuvo lugar a las 10.30 horas del día 16 de febrero de 1975, en la Verneda, un barrio de la ciudad de Barcelona. Los hechos se produjeron durante una manifestación pacífica que se estaba celebrando.

Para: El agregado militar adjunto de la Embajada española, ametrallado

El capitán Carlos Pons recibió un disparo en el pecho

El capitán Carlos Pons, agregado militar adjunto de la Embajada española en París, recibió un disparo en el pecho el día 16 de febrero de 1975, durante una manifestación pacífica que se estaba celebrando en la Verneda.

LA VANGUARDIA

El club de futbol més important del món, el Real Madrid, és català. El club de futbol més important del món, el Real Madrid, és català. El club de futbol més important del món, el Real Madrid, és català.

CINCO MUERTOS EN UN TIROTEO REGISTRADO FRENTE AL CUARTEL DE LA POLICIA ARMADA EN LA VERNEDA

Victimas: Dos agentes de las fuerzas del orden publico y tres estudiantes de un Iurisco

El tiroteo tuvo lugar a las 10.30 horas del día 16 de febrero de 1975, en la Verneda, un barrio de la ciudad de Barcelona. Los hechos se produjeron durante una manifestación pacífica que se estaba celebrando.

Para: El agregado militar adjunto de la Embajada española, ametrallado

El capitán Carlos Pons recibió un disparo en el pecho

El capitán Carlos Pons, agregado militar adjunto de la Embajada española en París, recibió un disparo en el pecho el día 16 de febrero de 1975, durante una manifestación pacífica que se estaba celebrando en la Verneda.

Cinco muertes por explicar

Lo que quieren los vecinos

El tiroteo de la Verneda, el 16 de febrero de 1975, ha deixat cinc morts i ferits. Els responsables dels fets són els agents de la policia armada, que van disparar contra els manifestants.

Cinco personas resultaron heridas tras el tiroteo del 16 de febrero de 1975.

DE BOCA EN BOCA

Montañas y gente

El tiroteo de la Verneda ha deixat cinc morts i ferits. Els responsables dels fets són els agents de la policia armada, que van disparar contra els manifestants.

De la mateixa manera es feia una descripció detallada del text de les pancartes i del recorregut seguit des de Capitanía al «Monumento a los Caídos», també els punts emblemàtics on es va repetir el «Cara al sol» (Via Laietana, Monument a José Antonio de l'Avinguda Infanta Carlota, presó

de forta tensió pel tema del Sahara o la crisi de relacions amb una França a la que s'acusava de protegir terroristes.

NOVES INFORMACIONS

Hauran de pasar quasi trenta anys per trobar algú que torni a parlar del tema: serà el periodista Josep Maria Huertas en un reportatge titulat "Cinco muertes por explicar" publicat a La Vanguardia (el 16 de febrer de 2004). El periodista recollia les declaracions de Felipe Gutiérrez Porras que era un dels forners que treballaven a l'obrador que havia just davant de la caserna i les seves declaracions de com van sentir el tiroteig aquella nit fatídica. Però és que a més a més aquest forner era germà del civil ferit greu al turisme tirotejat Rafael Gutiérrez Porras.

Josep Maria Huertas també explicava en aquest article que com a periodista s'havia interessat per saber més del tema però que des de la Jefatura de Policia li havien assegurat que no tenien cap més dada sobre el succés.

D'altra banda senyalava que la clandestina "Agencia Popular Informativa" (API) sí que havia donat una versió molt diferent a l'oficial. Aquest mitjà avui el podem consultar a l'hemeroteca digital de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Segons aquest mitjà (pàgina 7 del butlletí del 13 d'octubre de 1975) uns policies perseguien pel carrer de Guipúscoa un delinqüent que els havia disparat; el sentinella es va pensar que es tractava de terroristes i els va cosir a

Hauran de pasar quasi trenta anys per trobar algú que torni a parlar del tema: serà el periodista Josep Maria Huertas en un reportatge titulat "Cinco muertes por explicar"

Model,...) així com els punts on es van viure moments de tensió (com passant davant la seu d'Air France amb els vidres protegits amb fustes o quan van coincidir amb dos cotxes francesos i un d'alemany).

La noticia acabarà desapareixent de la premsa en pocs dies ja que en aquells moments els informatius vivien trasbalsats per nombrosos atemptats que anaven desplaçant els fets anteriors. Aquells mateixos dies per exemple es va produir un tiroteig contra l'agregat militar espanyol a París. S'informava de la precària salut del dictador (que acabaria morint pocs dies més tard), amb una situació internacional

trets, a ells i al turisme que en aquells moments passava per davant de la caserna, i que també va confondre amb un comando terrorista.

«...Los dos policías perseguían por la calle Guipúzcoa, cerca del cuartel, a un delincuente que les había disparado. El centinela creyó que eran terroristas, ya que el uno de octubre habían asesinado a cuatro policías entre Madrid y Barcelona. Era el comienzo de los Grapo (Grupo Revolucionario Antifascista Primero de Octubre). Llegó entonces el turismo con cuatro personas que volvían de un velatorio. Eran un matrimonio y su hijo, que estaba cumpliendo el servicio militar, y un familiar, Rafael Gutiérrez Porras, que resultó gravemente herido. Desde el cuartel los cosieron a tiros creyendo que se trataba de un comando terrorista...».

Josep Maria Huertas a més a més afirmava que, després de l'atemptat, el ferit greu Rafael Gutiérrez (germà del forner Felipe), va posar el seu cas a les mans de l'advocat Federico de Valenciano, el qual va aconseguir per al seu client una indemnització... *“a cambio de silencio”*.

ALTRES REFERÈNCIES

Després d'aquell article del 2004 només trobem una última referència a l'article "Un fet luctuós" publicat l'any 2013 al llibre "SANT MARTÍ DE PROVENÇALS, DE LA VILA AL BARRI" on els autors fan una referència al succés en el mateix sentit que ja havia explicat Josep Maria Huertas.

"...Els fets van tenir lloc dins el clima de tensió que havia seguit a l'afusellament de tres militants del FRAP i dos d'ETA el 27 de setembre de 1975, i a l'assassinat de quatre policies a Madrid l'1 d'octubre del mateix any. Eren els inicis dels GRAPO..."

Recentment hem vist a títol d'anècdota una última referència a un article publicat pel mitjà digital Metropoli (28 de setembre de 2019). En ell es parla d'una bala procedent d'aquell tiroteig que encara resta incrustada a la barana d'un pis de davant de la caserna. Tot i així es tracta d'una referència molt superficial ja que els autors de l'article semblen més interessats en posar èmfasi en la inseguretat ciutadana que immerescudament es continua atribuint al barri (en la tendenciosa línia habitual d'aquest mitjà).

I així han passat cinquanta anys.

FONTS D'INFORMACIÓ UTILITZATS

Llibres

"Sant Martí de Provençals, de la vila al barri", de Néstor Bogajo. Ajuntament de Barcelona (3a edició, 2013).

Diaris

ABC
 Agencia EFE
 API (Agencia Popular Informativa)
 Diario de Barcelona
 El Correo Catalán
 El Noticiero Universal
 La Vanguardia
 Mundo Diario
 Tele/eXpres

Mitjans digitals

ACVOT (Asociación Catalana de Víctimas de Organizaciones Terroristas)

<https://www.acvot.org/historia-del-terrorismo-en-cataluna/?lang=ca>

Archivo Linz de la Transición Española

<https://www.march.es/es/coleccion/archivo-linz-transicion-espanola>

Centro Memorial de las Víctimas del Terrorismo

<https://www.memorialvt.com/>

Colectivo de Víctimas del Terrorismo

<https://covite.org/>

Fundación Fernando Buesa Blanco

<https://victimas.fundacionfernandobuesa.com/ficha.php?f=4514>

Metrópoli abierta

https://metropoliabierta.elespanol.com/sant-marti/20190928/la-verneda-un-barrio-obrero-combativo-vuelve-las-decadas-oscuras/432706780_0.html

Policía Nacional

https://www.policia.es/_es/

[tupolicia_memorial_timeline_victimas.php#](#)

Una historia de la Policía Nacional

<https://cnpjefb.blogspot.com/2017/02/1975-dos-cabos-de-la-policia-armada-y.html>

Vikipèdia

<https://ca.wikipedia.org/> ❖❖❖

LA VERNEDA (BARCELONA): EL ASESINATO DE UNA FAMILIA

En la madrugada del día 8 de octubre se produjo un «extraño» tiroteo frente al cuartel de la policía armada de la Verneda (barrio de Barcelona). El hecho se dio a conocer a través de una confusa nota oficial, en la que, si bien se reconocía que los dos policías muertos y un tercer herido, lo habían sido por disparos de la propia policía, escondía la verdad sobre la muerte de tres de los cuatro ocupantes de un vehículo que circulaba por allí en el momento de los incidentes. A través de numerosos detalles que han podido ser comprobados se pueden reconstruir los hechos.

La existencia del Morris color claro de la versión oficial es totalmente imaginaria (de allí habían salido los disparos contra el cuartel según la policía). La verdad es que un coche ocupado por cuatro policías vestidos de paisano, como tantos otros que circulan por la ciudad, reforzando de manera «disimulada» a los 091, perseguía a un delincuente común, quinqui o similar, quien en su carrera pasó ante el cuartel de la policía. Desde el coche se disparó en aquella dirección, lo que fue interpretado inmediatamente como un ataque al cuartel (téngase en cuenta que, además del nerviosismo de toda la policía ante las muertes de agentes, se añadía en este cuartel el hecho de haber albergado el funeral por el muerto en la Seguridad Social y el haber recibido su jefe y varios subalternos amenazas, anónimas, de muerte para ellos y sus familias).

Ante este "ataque", el fuego desde el cuartel fue muy nutrido, matando a dos cabos e hiriendo a otro guardia del coche. En este momento apareció el segundo vehículo, en el que iba un cabo retirado de la policía armada (dato ocultado por las versiones oficiales). Paró a unos metros, y sus ocupantes lo abandonaron asustados. En este momento, la policía salida del cuartel y cuando ya aquellos se hallaban fuera del coche, los ametrallaron a escasa distancia, sin pedir identificación alguna. De los cuatro ocupantes, el chófer no había salido del todo y por este motivo no le alcanzaron frontalmente los disparos por lo que aún sigue con vida. Todos los impactos en los cuerpos de los cadáveres explican que fueron ametrallados al aire libre, tanto por la colocación de los impactos como por la profundidad de penetración de las balas exactamente igual en todo el cuerpo. Los disparos, que penetraron en el cuerpo de las víctimas en dirección vertical de los pies a la cabeza, demuestran asimismo que, por el tamaño de los agujeros de entrada de los proyectiles en la ropa, con los bordes quemados y pegados a la piel, han tenido que ser efectuados desde la distancia dicha, es decir a quemarropa, con lo que se descarta asimismo que no pudiera la policía percatarse de quienes eran los ocupantes del coche.

Más de un centenar de policías ocuparon el Hospital de San Pablo, lugar al que fueron llevados los cadáveres y los heridos. Un grupo de policías llegó a apuntar, metralleta en mano, a las enfermeras y al médico que asistieron a los heridos. Tuvo que llegar el comisario de Horta para «poner orden» y excusarse delante del médico pidiendo disculpas por los «muchachos que están muy nerviosos y son muy críos». Al parecer, militares de Capitanía General han intervenido en el asunto. Se presentó una misión en el hospital diciendo que el caso quedaba bajo su responsabilidad y que bajo ningún concepto se permitiera a los policías ni a nadie que sacaran los cadáveres de allí, con el objeto de que les fuera practicada la autopsia. Un retén de la policía militar se presentó en el hospital para prevenir cualquier injerencia de los policías tanto armados como secretas.

API (Agencia Popular Informativa)

13 d'octubre de 1975, pàgina 7

[<https://ahcbdigital.bcn.cat/es/hemeroteca/detalle/ahcb-d088244>]

CINCO MUERTES POR EXPLICAR

Felipe Gutiérrez Porras estaba ya en el obrador, como cada noche, amasando el pan que se vendería al día siguiente. Él y un compañero oyeron lo que parecían disparos pero no salieron a la calle a investigar qué pasaba. «Delante de la panadería se encontraba el cuartel de la Verneda, al que suministrábamos las barras», recuerda Felipe. Él no sabía, no podía saber, que el azar había querido que su hermano Rafael resultase malherido a consecuencia de aquellos tiros oídos en el silencio de la noche. Y todavía más grave, que hubiesen muerto cinco personas aquel 8 de octubre de 1975. De aquel trágico suceso acaecido en los últimos tiempos del franquismo los diarios informaron con una nota oficial de la Jefatura de Policía y algunos —pocos— datos circunstanciales averiguados por los periodistas. Ahora que el cuartel de la Verneda está siendo reivindicado por los vecinos como zona de equipamientos, sería deseable que la ciudadanía supiese qué ocurrió realmente aquel día de otoño de hace más de 28 años. En Jefatura de Policía, según me dijeron, no conservan ningún dato sobre el asunto. La nota policial que informó en su día afirmaba que desde un coche de color claro, marca Morris, se habían efectuado unos disparos contra el cuartel. Se repelió la agresión con más disparos desde la comisaría en el momento que pasaba otro turismo con cuatro personas, de las cuales tres murieron a consecuencia de la refriega. Para complicar más las cosas, apareció otro coche con dos policías que volvían de realizar un servicio, y que también resultaron muertos a causa de disparos procedentes del cuartel. La entonces clandestina Agencia Popular Informativa (API) dio otra versión de los hechos en su número del 13 de octubre de 1975. Los dos policías perseguían por la calle Guipúzcoa, cerca del cuartel, a un delincuente que les había disparado. El centinela creyó que eran terroristas, ya que el 1 de octubre habían asesinado a cuatro policías entre Madrid y Barcelona. Era el comienzo de los Grapo (Grupo Revolucionario Antifascista Primero de Octubre). Llegó entonces el turismo con cuatro personas que volvían de un velatorio. Eran un matrimonio y su hijo, que estaba cumpliendo el servicio militar, y un familiar, Rafael Gutiérrez Porras, que resultó gravemente herido. Desde el cuartel los cosieron a tiros creyendo que se trataba de un comando terrorista. Ricardo Cabezas era jefe del equipo de guardia del hospital de Sant Pau, adonde fueron a parar muertos y heridos. «Fue algo dantesco. Lo primero que vi fue la pistola de un agente que me apuntaba a la frente chillándome que atendiese a sus compañeros. Como pude, le tranquilicé y les dije que salieran, que allí mandaba yo. Después de muchos gritos, se quedaron sólo las víctimas.» Según API, el comisario de Horta puso orden entre los agentes y se excusó: «Los muchachos están nerviosos y son muy críos». «Sí que eran jóvenes», recuerda Cabezas. «Pedí toda la sangre disponible y trabajamos frenéticamente. Recuerdo que uno de los heridos sufrió un paro cardíaco y, desesperado, arrojé al suelo el cadáver de la mujer, que era una señora regordeta, y lo puse sobre la camilla que ella ocupaba para hacerle un masaje urgente.» Dídac Amat, que era el jefe de prensa y relaciones públicas del hospital, tiene muy claro que «aquel fue un día para no olvidar. Con una metralleta me impidieron que entrase en Urgencias». Al día siguiente hubo un funeral, presidido por las autoridades, en honor de las víctimas. Algunos aprovecharon para repartir octavillas y convocar a los asistentes a una manifestación de apoyo a la policía en la plaza Sant Jaume. El herido grave, Rafael Gutiérrez Porras puso el caso en manos del despacho del abogado Federico de Valenciano y logró una indemnización a cambio de silencio. Un silencio que ha durado más de 28 años.

Lo que quieren los vecinos

Un dibujo reivindicativo de Carlos Azagra centra un cartel que resume las demandas de la Asociación de Vecinos de Sant Martí: en lugar de un cuartel de policía quieren una residencia de ancianos, un ambulatorio, un aparcamiento, un centro de barrio, una biblioteca y una comisaría de dimensiones más pequeñas. En el Ayuntamiento la reivindicación se considera positiva, pero de momento el cuartel no se marchará de allí. Pero los vecinos de aquel barrio son tenaces, y muy tozudos...

Josep Maria Huertas

La Vanguardia ('Pasaje de los ciudadanos'). 16 de febrero de 2004

UN FET LUCTUÓS

El complex policial es va construir a finals dels anys cinquanta, quan el barri de Sant Martí de Provençals encara formava part de la perifèria despoblada de Barcelona. Amb el pas dels anys, els blocs d'habitatges que s'anaven construint el van anar envoltant, fins a deixar-lo enmig d'una zona densament poblada, prop d'un institut, el centre cívic i el carrer de Guipúscoa, el qual des de la seva transformació en rambla és més concorregut que mai.

Al barri hi viuen molts policies, però la presència de la caserna no ha estat mai del gust de tots: la possibilitat que hi hagi un atemptat sempre hi és. I el fet és que les dependències policials ja han donat alguns disgustos al veïnat. La matinada del 8 d'octubre de 1975 la caserna va ser l'escenari de la pitjor tragèdia succeïda al barri de Sant Martí de Provençals; un tiroteig que va segar la vida de tres civils i dos policies.

Els fets no es van aclarir mai. Segons la nota de la Direcció Superior de Policia de l'època, algú va disparar contra la façana de la caserna des d'un Morris de color blanc. Els sentinelles van obrir foc contra el cotxe, però els trets van tocar un vehicle que casualment passava per allí. Els seus ocupants, segons que indicava la nota, «no atendieron o no se apercibieron de las advertencias de los [...] centinelas» i van ser víctimes del foc creuat.

Van morir José Martínez, de cinquanta anys; la seva dona, Antonia Pérez, de quaranta-nou, i el seu fill Antonio Martínez, de vint-i-dos. Rafael Gutiérrez, també membre de la família, en va resultar greument ferit i va ser traslladat a l'Hospital de Sant Pau. Els trets dels sentinelles també van tocar tres policies que tornaven a la caserna després d'acudir al carrer de Prim, on uns minuts abans s'havien sentit trets. Van morir el caporal primer Juan Antonio Alba i el caporal segon José San Nicolás, i el policia armat Manuel Fernández en va resultar ferit.

Uns quants dies més tard, l'Agència Popular Informativa (API) donava una altra versió dels fets: els policies perseguien pel carrer de Guipúscoa un delinqüent que els havia disparat; el sentinella es va pensar que es tractava de terroristes i els va cosir a trets, a ells i al turisme que en aquells moments passava per davant de la caserna, i que també va confondre amb un comando terrorista. La família —per acabar-ho d'adobar— tornava amb cotxe d'una vetlla. I del Morris blanc no se'n va saber res més.

Els fets van tenir lloc dins el clima de tensió que havia seguit a l'afusellament de tres militants del FRAP i dos d'ETA el 27 de setembre de 1975, i a l'assassinat de quatre policies a Madrid l'1 d'octubre del mateix any. Eren els inicis dels GRAPO, els Grupos Revolucionarios Antifascistas Primero de Octubre.

Uns quants anys després, el 16 de febrer de 2004, Josep Maria Huertas recordava en un reportatge per a *La Vanguardia* que, després de l'atemptat, el ferit greu, Rafael Gutiérrez, va posar el seu cas a les mans de l'advocat Federico de Valenciano, el qual va aconseguir per al seu client una indemnització... a canvi que aquest callés per sempre.

Lluita per la caserna

El Districte de Sant Martí va presentar al març de 2003 el Pla d'Equipaments de la Verneda, elaborat per tècnics de l'Ajuntament i entitats veïnals del barri, que determinava quins equipaments necessitava la zona. L'Associació de Veïns de Sant Martí de Provençals va proposar que algun d'aquests equipaments s'instal·lés a la caserna que el Cos Nacional de Policia mantenia al barri, una proposta que va trigar quatre anys a materialitzar-se.

L'ús intensiu que la caserna de la rambla de Guipúscoa havia tingut en els anys seixanta ja era història. L'any 2003 gran part dels seus pavellons havien caigut en desús i es trobaven en un estat deplorable. Només se n'utilitzava l'edifici central, com a comissaria del districte de Sant Martí, i el soterrani, que allotjava el més que precari centre de detenció d'estrangers.

Sant Martí de Provençals, de la vila al barri
Néstor Bogajo

Ajuntament de Barcelona (3a edició 2013). Pàgines 205 i 206

Juan Giraldo

FÁBRICAS Y FABRICANTES EN LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (1)

Iniciem una sèrie d'articles sobre la història de les fàbriques del barri i dels seus fabricants. En aquest número: Mosaics Fortuny (que estava al carrer de Huelva amb Cantàbria) i i Fábrica Española de Blanco de Zinc (a Guipúscoa amb Prim).

MOSAICOS FORTUNY

Empresa fundada por Teótimo de Fortuny i Carpi de Senromá i Guardia de Berart (Barcelona 1855-1949). Tenía su domicilio en la calle Méndez Núñez, número 1, piso principal, de Barcelona. Era hermano del Barón de Esponellà, Epifanio de Fortuny i Carpi, senador por Lleida. Teótimo estaba casado con Dolors Vinardell Gual (1855-1958), con la que tuvo ocho hijos: Mercedes (1887-1970), Francisca (1899-2006), Juan (importador residente en Madrid), Bernardo, Ricardo, Trinidad, Felipe (Agente de la Compañía Transmediterránea, fallecido en 1934 en Fernando Poo) y José.

Pintor de escasa producción, ingeniero y uno de los mejores diseñadores de mosaicos de inspiración modernista y *art déco*. Frecuentaba tertulias y ambientes vanguardistas y bohemios. Con treinta años creó junto a Jaume Escofet y Milán la "Sociedad Regular Colectiva Escofet y Fortuny", en la que Teótimo aportó 30.000 de las 35.000 pesetas del capital inicial. Al no tener capital suficiente para adquirir terrenos en propiedad optaron por alquilar las instalaciones de Manuel Girona, presidente del Banco de Barcelona. Ambos socios viajaron a Francia para adquirir maquinaria y cemento. En 1886 fallece sin testar ni descendencia un hermano de Teótimo, Ernesto de Fortuny, militar de profesión, por lo que se repartió la herencia entre la madre y los hermanos.

El 17 de agosto de 1886 se puso en marcha la fábrica de la calle Gasómetro de Sant Martí de Provençals, dedicada a la fabricación de ladrillos hidráulicos. Escofet tenía la experiencia técnica adquirida en la fábrica de Orsolá, con quien había

trabajado diez años, en tanto que Teótimo, además de su importante respaldo económico, gestionaba la administración y contabilidad, aportando también sus conocimientos y creatividad artística. El salario mensual a percibir por cada uno de los socios era de cincuenta duros. Era casi obligado abrir un despacho al público en la capital, el despacho de mosaicos estaba situado en Puerta del Ángel, número 16, de Barcelona. En 1887 aparece el primer catálogo de sus mosaicos.

La forma jurídica de la sociedad cambió un año después para denominarse "Escofet y Fortuny" y en 1888 "Escofet, Fortuny y Cía. Sociedad en Comandita", que con la entrada de nuevos socios el capital aumentó a 100.000 pesetas. Pronto incorporó mejoras técnicas y patentó procedimientos para distribuir el color en los moldes de las baldosas mosaicas.

En 1888 obtuvo una medalla de oro en la Exposición Universal de Barcelona. En ese año la empresa, que tenía más de cien trabajadores y facturaba 500.000 pesetas anuales, instaló un generador de vapor de cuatro metros de superficie. Contaba con un gran director artístico, Josep Pascó Mensa, y el también dibujante Alexandre de Riquer, autores de los moldes de los mosaicos.

Dos años después, con ocasión de la inauguración de un nuevo despacho de mosaicos en la ronda de San Pedro, número ocho, la prensa visitó las instalaciones de la calle del Gasómetro, donde trabajaban ciento veinte operarios, en gran parte muchachos. Funcionaban cuatro máquinas importadas del extranjero que producían entre mil quinientas y dos mil baldosas por día. También seguían en funcionamiento ocho máquinas antiguas que producían entre todas poco más que una nueva. La producción total era de más de ocho mil baldosas diarias.

Juan Giraldo, membre de la Societat d'Estudis de La Verneda de Sant Martí.

En 1893 “Escofet, Fortuny y Cia.” abrió una sucursal en la céntrica calle de Alcalá de Madrid, donde se dio a conocer con una campaña publicitaria a base de viñetas humorísticas. Pronto se convirtió en uno de los principales fabricantes de mosaicos hidráulicos, tanto para el pavimento urbano como para residencias particulares con sus innovadores diseños de gran calidad artística que cubrieron los suelos de España y América Latina.

La relación con Escofet se rompió y Fortuny salió de la sociedad, siendo sustituido en 1895 por Tejera como socio capitalista de Escofet. Siguió contando con los diseños de Gaudí, Domènech i Muntaner, Puig i Cadafalch y otros archi-

En 1908 publicitaba su fábrica de mosaicos hidráulicos de “carretera la Barneda”, en Sant Martí de Provençals, con despacho en Barcelona

tectos y dibujantes de renombre, con lo que la firma mantuvo un excelente nivel artístico en sus mosaicos.

En octubre de 1895 Teótimo funda su propia empresa situada en el camino de La Verneda, número 213, también en Sant Martí de Provençals, en lo que actualmente es la calzada de la calle Cantabria entre Huelva y Menorca. Abrió despacho en Barcelona, inicialmente en la calle Bailén, número 47 bis.

Solicitó al Ayuntamiento permiso dos años después para construir un espacio cubierto para almacén. En los planos podemos comprobar que la construcción inicial se ajustaba al trazado urbano de Ildefons Cerdà. En 1908 publicitaba

Fábrica Mosaicos Geroni Fortuny (Huelva/Cantabria)

su fábrica de mosaicos hidráulicos de “Carretera la Barneda”, en Sant Martí de Provençals.

Los mosaicos producidos en su fábrica llevaban el sello con sus iniciales separadas por una mariposa. Su personal estilo recuperó el bestiario medieval y mitológico, con contrastes de colores vivos con negros intensos que le distinguía de otros fabricantes. Otra diferencia apreciable es el menor grosor y peso de las piezas, quizás para abaratar costes, lo que las hacía menos resistentes. Teótimo mantenía también su estudio de pintor en Barcelona. En 1896 presentó un cuadro al óleo (“Paisaje”) en la muestra de pintura y artes plásticas celebrado en Barcelona, que fue adquirido por tres mil pesetas.

Inquieto e innovador, desarrolló nuevas técnicas para la fabricación de mosaicos. En 1892 inventó y patentó un jabón higiénico fenicado. En enero de 1896 presentó una patente por veinte años de un aparato para arrancar el mosaico hidráulico de la placa. En marzo obtuvo la patente de invención por veinte años de un tendedero para mosaico hidráulico.

En 1898 presentó un sistema para reducir el peso de los mosaicos con el fin de que pudieran trabajar niños, sustituyendo a los hombres como fuerza de trabajo. Hoy esta idea nos repugna, pero en aquella época el trabajo infantil estaba normalizado, incluso dirigentes anarquistas como Isabel Vilà Pujol reivindicaban que la jornada laboral para niños y niñas de siete y ocho años se limitara a cinco horas diarias.

En 1900 asociado a otro fabricante de mosaicos, Anglarill, introdujo un nuevo sistema para mejorar la adherencia de las baldosas mosaicas. El invento obtuvo patente en España, Francia, Alemania, Bélgica y Austria. La sociedad “Fortuny y Anglarill” estaba dedicada a la fabricación de azulejos de vidrio para decoraciones, con fábrica en el paseo del Cementerio, número dieciocho, y despacho en la calle Tallers, número sesenta y cinco. Esta sociedad finalizó en 1904.

Desde 1904 la firma “Teótimo Fortuny” tenía despacho abierto en la calle Gerona, número 20, piso 2º, de Barcelona. En 1907 suscribió, junto al resto de fabricantes, una petición al Ayuntamiento de suspensión de la subasta para la pavimentación de las aceras de la ciudad hasta que se concretase la forma, medida y tamaño de las losetas. También patentó en

LA BALDOSA HIDRÁULICA EN LOS SUELOS MODERNISTAS

Joan Molas había comenzado en 1854 a fabricar ladrillos refractarios en una fábrica de Sant Martí de Provençals similares a los que se fabricaban en Inglaterra en la década anterior. La razón social “Molas, Castany y Cía.” desarrolló su actividad a lo largo de más de veinte años, hasta el fallecimiento de su fundador.

La aparición del cemento Portland generalizó la fabricación de un nuevo tipo de suelos. La baldosa hidráulica se exhibe por primera vez en la Exposición Universal de París de 1867 por Francisco Ga-

rreta, Rivet y Cía., fabricante de Barcelona que también fabricaba en Francia. Lo presentó como un nuevo pavimento que imita al mármol, fabricado por presión y no requiere cocción.

Se compone de tres capas de cemento, pigmento y en ocasiones marmolina (mármol prensado y resinas) y mediante una prensa se fijan los pigmentos al cemento, obteniendo la pieza final. Se trata de un proceso sencillo y barato, entre artesanal e industrial, ya que la fabricación era manual pieza a pieza.

La primera fábrica de baldosas hidráulicas de Barcelona fue fundada en 1873 por Mariano Carlos Butsems. Otra empresa barcelonesa Escofet, Fortuny y Cía. fue la que popularizó los motivos artísticos en su fabricación gracias al estilo marcado por el pintor Teófilo de Fortuny. Abundan los elementos geométricos, florales o zoomórficos característicos del Modernismo, formando alfombras de mosaico en los salones, recibidores y estancias principales de las residencias de la burguesía catalana.

1911 un distribuidor de pasta en la fabricación de baldosas de mosaico. Dejó la producción de mosaicos hacia 1919, año en que se produjo el “locout” (cierre patronal), para desarrollar proyectos inmobiliarios. En 1920 solicitó la patente en los Estados Unidos de un diseño de “Construcción de Casas Transportables” que fue registrado con el número 1.380.641 un año después.

En febrero de 1927 Teófilo dirige un escrito al Ayuntamiento de Barcelona en el que dice: “Me propongo construir progresivamente y en terrenos de mi propiedad 440 viviendas en la zona de La Sagrera y manzana comprendida entre las calles de Valencia, Mallorca, Manso y Puigcerdà (...) El plano de la casa que se presenta es de 22 viviendas (...) A más de un kilómetro de distancia, no hay no más que huertas, y un camino vecinal intransitable, siempre y por lo mismo, no hay en toda su extensión, ni siquiera una vivienda de alquiler.

“Hace 40 años hubo un desbordamiento de la Riera de Horta que inundó los terrenos con 20 centímetros de agua, por esa razón expresa el escrito la conveniencia de elevar el suelo de la construcción esos mismos 20 centímetros.” Después de algunas trabas administrativas el proyecto quedó paralizado y desde 1931 archivado y olvidado.

En diciembre de 1929 salieron a la venta o alquiler los 222.000 palmos cuadrados de terreno con sus edificaciones fabriles, el anuncio indicaba que se vendía a precio de ganga. Lo adquirió Ignacio Orsolá Plans, hijo de Giovanni Orsolá, uno de los primeros fabricantes de Barcelona de baldosas y mosaicos. Al parecer el nuevo propietario murió en 1933 sin haber satisfecho el pago de los terrenos por lo que Teófilo inició una demanda de embargo preventivo contra los herederos.

En marzo de 1936 la Junta del Rec Comtal comunica a Teófilo de Fortuny que está usando agua de la Acequia Comtal

sin ser socio. En los años 40 y 50 la fábrica de mosaicos estuvo activa con la denominación “Geroni Fortuny”, ninguno de sus hijos se llamaba así, aunque podría tratarse de un nieto.

Teófilo de Fortuny falleció el 9 de febrero de 1949 y fue enterrado en el Cementerio de Poblenou. En su esquila comprobamos que sus negocios se habían diversificado, además del negocio inmobiliario también tenía intereses en el transporte marítimo y otros sectores del comercio y la industria.

En 1960, Juan Tua Pitarch, un fabricante mallorquín de colas, solicitó instalar dos motores eléctricos para su fábrica de piensos de la Carretera de La Verneda, 213.

FONTS DOCUMENTALS

LAVOZ GARCÍA, Ana Macarena, “El mosaico hidráulico: Recerca, catalogació i proposta museo-gràfica”. Projecte Final de Grau. Arquitectura tècnica i Edificació. UPC, 2023.

BRAVO-NIETO, Antonio. “La baldosa hidráulica en España. Algunos aspectos de su expansión industrial y evolución estética (1867-1960)”, *ABE Journal*, 2015.

“Anuario Riera” 1903, 1904.

“La Edificación Moderna” Marzo 1908.

“Madrid Cómico” (09/12/1893)

“B.O.E.” (02/02/1893)

“Gaceta de Madrid” (13/09/1934)

“Boletín Oficial de la Propiedad Intelectual e Industrial” (01/03/1896), (16/03/1898)

“Industrias e Invenciones” (23/04/1898)

“El Noticiero Universal” (10/02/1949)

WEBGRAFIA

geneanet.org

geni.com

elsastrebaron.wordpress.com

FÁBRICA ESPAÑOLA DE BLANCO DE ZINC

Empresa propiedad de Enrique Talarewitz Smilovich, un judío sefardí perteneciente a una familia procedente del sur de Rusia. Había nacido en la ciudad de Constantinopla el 2 de mayo de 1883, ciudad que adoptó en 1930 el nombre de Estambul. Los judíos sefardíes que vivían en Turquía gozaban de un estatus de protección de la corona española a través del Consulado de España, que expedía “patentes de protección consular” con las que gozaban de protección jurídica, facilidades para viajar, exenciones fiscales y facilidades comerciales.

La primera referencia de Enrique Talarewitz la encontramos en 1904 cuando realizó un viaje en barco a Smirna. Los hermanos Talarewitz (Enrique, Isaac y Moritz) fundaron una empresa de representación “Frères Talarewitz & Cía.” en la calle Sadikié Han, número 25, de Constantinopla en 1907. Un año después, Enrique se embarcó hacia Grecia. Tenían dos hermanas, Marta y Clara, que en 1906 vivían en la ciudad turca de Smirna. En 1910 Enrique, residente en Constantinopla, estuvo alojado en el Hotel de L'Europe de Biarritz. En 1911 era Moritz quien estaba al frente de la firma, ya que Isaac estuvo destinado en el ejército en Asia durante dos años.

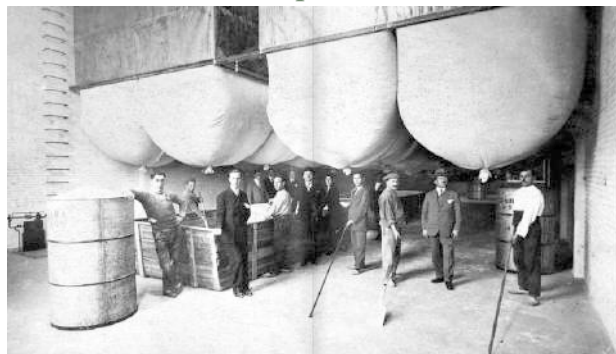
Aficionado al deporte, se vinculó al Fútbol Club Martinenc donde creó la sección de baloncesto en 1923 en la que él mismo jugaba

Enrique llegó a Barcelona con veintinueve años en 1912, huyendo de un servicio militar obligatorio que le hubiera llevado a combatir en la Primera Guerra de los Balcanes. Aquí se relacionó con otros judíos, de origen tanto sefardí como askenazí establecidos anteriormente, como los hermanos José y Edmundo Metzger Weil, de origen suizo, con los que Enrique mantuvo estrecha amistad. Eran representantes comerciales desde 1905, situados en el Paseo de Gracia 76, posteriormente se establecieron como fabricantes de tecnología industrial y sanitaria en Sant Martí de Provençals con la denominación “Tallers Weil S.A.” y posteriormente “Casa Metzger”, fueron proveedores del Ejército y de la Casa Real.

Los años de guerra europea fueron de gran crecimiento económico para los países neutrales que exportaban su producción a los países en conflicto. En Barcelona la proliferación de fábricas textiles, químicas, de maquinaria y materias primas era el reflejo de la prosperidad económica que vivía la ciudad.

En junio de 1917 Enrique Talarewitz, que tenía su residencia en la calle Cortes, 606, 2ª de Barcelona, solicitó la intervención del secretario personal del rey Alfonso XIII para

Fábrica Española de Blanco de Zinc

localizar a sus hermanos residentes en Constantinopla, de los que no tenía noticias por residir en Turquía, un país ocupado por Alemania. Las gestiones dieron como resultado el establecimiento de un canal de comunicación con sus hermanos Isaac, dos años mayor, y Moritz (mencionado posteriormente como Mauricio o Moisés) que cumplía el servicio militar en Constantinopla. Por esta vía trataron temas familiares y de negocios, así como el envío de documentos y dinero.

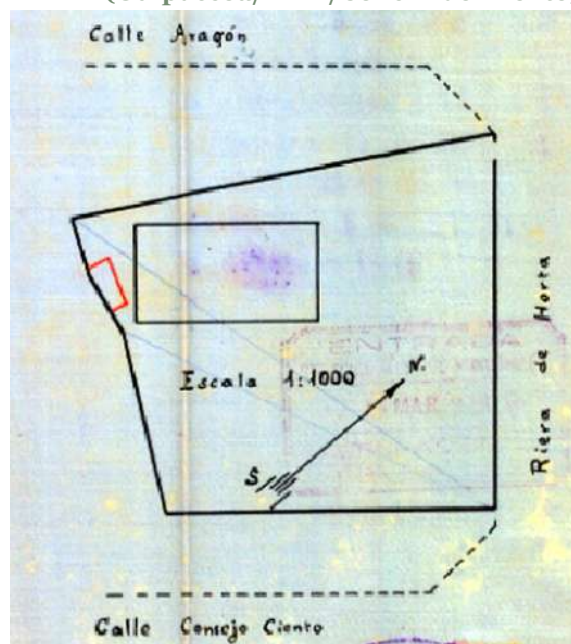
A fines de 1917 dejó el domicilio de la calle Cortes (Gran Vía) para instalarse durante unos meses en una casa de huéspedes del paseo de Gracia, número 47, 2º. En primavera de 1918 se instaló en la calle Valencia, 262, 1º 2º, posiblemente coincidiendo con su matrimonio. Enrique en aquellos años se dedicaba a actividades comerciales de importación y exportación, de consignación y representación de seguros marítimos entre Barcelona y Estambul. En sus escritos comprobamos que además del castellano, escribía correctamente el francés y el alemán.

Hacia el final de la Guerra mundial la empresa familiar atravesó grandes dificultades económicas que llevaron a los hermanos Talarewitz a vender un inmueble, por lo que Enrique envió a través de la valija diplomática un poder notarial a su hermano Moritz para realizar la venta. Contrajo matrimonio con María Juana de Pradine, nieta de un abolicionista de origen haitiano, miembro del cuerpo consular del país caribeño en París. Enrique adquirió la nacionalidad española en los años veinte.

La Comunidad Israelita de Barcelona (en lo sucesivo CIB) se constituyó el 31 de diciembre de 1918 por diecisiete socios fundadores que depositaron cinco mil pesetas cada uno. El pago de esta elevada cantidad debió ser la razón por la que Enrique, casado recientemente, no formó parte del grupo fundacional, aunque participó desde el primer momento como Secretario de la CIB, que tenía su sede en la calle Provenza número 250.

Era la primera Comunidad judía constituida tras la expulsión de 1492 y estaba presidida por Edmundo Metzger.

Situació de la fàbrica
(Guipúscoa/Prim/Concili de Trento)

También, en calidad de Hebráb Kadisha (responsable de los servicios funerarios de la Comunidad), Enrique realizó gestiones con el Ayuntamiento de Barcelona para que tuvieran un lugar donde enterrar a sus muertos de acuerdo a su ritual, el resultado fue la concesión de un espacio en el cementerio de Les Corts.

Los judíos producían desconfianza entre los conservadores que los asociaban al movimiento progresista y revolucionario, mientras que el movimiento obrero los identificaba con los intereses capitalistas, ya que muchos de ellos eran dueños de empresas y negocios financieros. Las oleadas migratorias incrementaron su número hasta el millar en 1925 y tres mil, tres años después.

Aficionado al deporte se vinculó al F.C. Martinenc donde creó la sección de baloncesto en 1923 en la que él mismo jugaba. Este nuevo deporte se estaba implantando en Catalunya y un año antes se había constituido el primer equipo de España, el Laietà. En 1925 el Martinenc, imbatido en

Enrique Talarewitz y su esposa Juana de Pradine huyeron a Francia a principios de 1937, donde contaron con el apoyo de su cuñado Louis Durand, cónsul general de Haití en la ciudad portuaria de Le Havre

esa temporada, se proclamó campeón de Catalunya, también lo fue en 1927, donde Talarewitz, con 44 años, seguía siendo titular en el equipo de básquet.

En 1926 la prensa destacaba la presencia de Enrique Talarewitz en la llegada al puerto de Barcelona del buque turco "Kara Deniz" habilitado por el gobierno de aquel país como exposición flotante. Por entonces la firma "Frères Talarewitz" mantenía su actividad como consignatarios marítimos, ahora en la calle Sanie Han, de Estambul.

Los Metzger fabricaban maquinaria industrial como "Un tren de machacar piedra con clasificadora de grava y arena con todos los aparatos y útiles anexos" valorado en 23.300 pesetas, así como todo tipo de motores. Posiblemente con su apoyo, Talarewitz montó en 1926 una pequeña industria química en la que producía óxido de zinc o blanco de zinc, creando su propia marca "Talar".

La fábrica estaba situada en la llamada zona industrial de La Sagrera, junto a la Riera de Horta, en lo que hoy es la rambla Prim, entre Guipúscoa y la plaza de la Palmera. El óxido de zinc es el color blanco, casi fluorescente, empleado

en pintura artística, para acuarela y óleo, que surgió como alternativa no tóxica al albayalde o blanco de plomo.

Su negocio tuvo gran aceptación y ante el aumento de la demanda amplió las instalaciones. Las obras de ampliación y mejora en la fábrica fueron constantes hasta 1930.

En el transcurso del año 1927 incorporó mejoras técnicas como un generador de vapor, dos hornos eléctricos (uno de ellos de más de 9 m²) para fundición de minerales de zinc, blendas y calaminas, y un electromotor para extraer agua para riego de un pozo en su empresa situada junto a la Riera de Horta, a la altura de la calle Aragón. Participó en la Exposición Internacional de Barcelona de 1929 mostrando su producción de óxido de zinc y derivados.

Enrique Talarewitz estaba preocupado por la situación de abandono de la Riera de Horta, que provocó en 1927 importantes inundaciones en la zona baja de su cauce. Para tratar el tema convocó a los propietarios de los terrenos lindantes con dicha riera a una reunión en las instalaciones de la Fábrica Española de Blanco de Zinc. Era una persona con prestigio en la sociedad barcelonesa que formaba parte como Administrador en el Comité Ejecutivo de la comisión organizadora del Primer Congreso Nacional de Industrias de la Pintura en 1930, durante el cual participó en un debate sobre política arancelaria.

La proclamación de la República fue bien recibida por la comunidad hebrea y en especial por Enrique, convencido de que el nuevo régimen suponía una mejora en la libertad y tolerancia. Desde 1930 cada mes de agosto el matrimonio Talarewitz, que ahora residía en la calle Coello (actual calle Londres) número 186, se alojaba en el "Hotel des Lilas", en la famosa y elegante estación termal de Vichy (Francia), de ello daba cuenta la prensa francesa.

Durante el Bienio Negro (1934-1936) Enrique estuvo vigilado por la policía por su pertenencia a la Masonería, en la que se había iniciado en 1925 formando parte de la logia “Fénix” de Barcelona, una logia muy conservadora presidida por Portela Valladares. En ella Enrique tuvo una “mejora de salario” al alcanzar el grado cuatro con el cargo de “Arquitecto Revisor” en 1927. También pertenecía a esta logia Edmundo Grünebaum, judío alemán comerciante en la calle Salmerón, número 56 (hoy Gran de Gràcia), presidente de la CIB entre 1934 y 1938, que fue detenido y juzgado en 1941 por masón.

Hay que señalar que en la década de los 20 se produjo un notable ingreso de trabajadores alfabetizados (condición indispensable para ingresar en la Masonería). La logia “Fénix” había mantenido posiciones germanófilas durante la Primera Guerra Mundial y un posicionamiento abiertamente clasista. No admitía obreros porque no se comportaban ni vestían correctamente, incluso eructaban durante las tenidas. Manuel Portela Valladares tuvo que crear una nueva logia, “Liberación”, que acogiera a los más de setenta trabajadores que fueron iniciados.

En 1921 se celebró en Moscú el tercer Congreso de la III Internacional en la que se prohibió la adhesión a la masonería de los militantes comunistas ya que sus estatutos, su administración y la manera de escoger a sus miembros, garantizaba el predominio de la burguesía. Sus rituales y creencias eran similares a la religión, y como ella, sojuzgaba al pueblo. Los masones, por su parte veían incompatible la dictadura del proletariado con sus principios inamovibles de tolerancia y libre examen.

Talarewitz era miembro de la Cambra Nacional d'Indústries Químiques desde su creación en 1932, año en que se celebró el II Congreso Nacional de la Industria de la Pintura y Afines, del que Enrique Talarewitz figuró como Administrador. En ese marco impartió una conferencia sobre el tema *“Pigmentos blancos empleados en la industria de la pintura”* en la que destacó los usos industriales del litopón, óxido de zinc metálico, el albayalde y el óxido de titanio.

Durante la clausura del evento se produjo una divertida situación durante el discurso del Doctor Josep Agell i Agell, director general del Congreso, cuando resaltaba la labor realizada por un congresista dijo: *“Porque hemos de recordar siempre por su labor ímproba, el nombre de este hombre que se llama... (ara no em recordo com es diu)”*. Se trataba de Enrique Talarewitz.

Fue también Administrador del Museo Arancelario, creado en 1932. En ese año la Administración le reclamó el pago de 616,82 pesetas. Era frecuente que los capitalistas eludieran el pago de impuestos, por lo que se les convocaba al pago a través de la prensa diaria.

En marzo de 1934 instaló un motor eléctrico en su em-

presa situada en la Riera de Horta, sin número, seis meses después instaló otro. En ese año sus hermanos ya se encontraban en Barcelona, Isaac Talarewitz fue reclamado para regularizar su permiso de trabajo para extranjeros, antes llamado Carta de Identidad Profesional, y Mauricio Talarewitz, que en 1930 vivía en la calle Aribau, 143, ejercía como agente comercial y actuaba en representación de Enrique en trámites de la empresa con la administración. Mantenía una relación de amistad casi familiar con el relojero Sabatino Rosenthal. También vivían en la ciudad los hermanos Jaime y José Smilovich, primos de los Talarewitz.

El primero de julio de 1935 Enrique y Juana disfrutaban de una plácida estancia en el “Grand Hotel Beau-Rivage”, junto al Lago Annecy, en la Alta Saboya. Por entonces llegaron a Barcelona muchos judíos askenazíes huyendo de la persecución nazi, hasta ocho mil personas, pronto la red de acogida establecida por la comunidad hebrea (EZRA) se vio desbordada. Las redes de espionaje nazi operaban con impunidad en

La fábrica estaba situada en la llamada zona industrial de La Sagrera, junto a la Riera de Horta, en lo que hoy es la rambla Prim, entre Guipúzcoa y la plaza de la Palmera. El óxido de zinc es el color blanco, casi fluorescente, empleado en pintura artística

Barcelona persiguiendo judíos alemanes para deportarlos. El suicidio fue la manera de evitar el retorno de muchos de ellos, de lo que se hizo eco la prensa norteamericana que lo calificó de epidemia entre los refugiados judíos de Barcelona.

La Guerra Civil provocó una huida que se produjo en ambas direcciones, muchos judíos asentados en la ciudad con negocios prósperos se vieron amenazados por el fervor revolucionario que se vivía en Barcelona y no tardaron en cruzar los Pirineos. Por la misma vía llegaron muchos voluntarios judíos antifascistas para combatir en defensa de la República, algunos de ellos formarían la compañía “Naftalí Botwin” cuyo lema era “Por tu libertad y la nuestra”. También se creó el Grupo Judío Thälmann, más tarde “Batallón Thälmann”, formado por judíos residentes y por participantes en la “Olimpiada Popular de Barcelona 1936”, competición alternativa a la de Hitler en Berlín, que se iba a celebrar entre el 19 y 26 de julio, pero el inicio de la Guerra Civil lo impidió.

Con el golpe militar de Franco la “Fábrica Española de Blanco de Zinc” quedó bajo el control de los trabajadores el 19 de julio de 1936, situación que se consolidó con la publicación del Decreto de Colectivizaciones de octubre de 1936. Afectó a todo el sector susceptible de fabricar armamento, como era la industria química. Suponemos que la resistencia de Enrique a perder su empresa fue el motivo por el que fue “moleestado por los marxistas”, según consta en el informe policial.

Enrique Talarewitz y su esposa Juana de Pradine huyeron a Francia a principios de 1937, donde contaron con apoyo de su cuñado Louis Durand, cónsul general de Haití en la ciudad portuaria de Le Havre, casado con Madeleine de Pradine. Vivían en la calle Anatole France, número 11. Allí murió Enrique con cincuenta y cinco años en enero de 1938, sin haber otorgado testamento. Tres meses después le siguió Juana, su viuda, de cincuenta y tres años. Al no tener descendientes, los hermanos Isaac y Moisés reclamaron la herencia en 1939, recuperando la fábrica poco tiempo después.

Los nuevos dueños Isaac y Moisés, continuaron la actividad como sociedad anónima constituida el 28 de diciembre de 1940 y realizaron una ampliación en sus instalaciones en 1941, iniciando también la producción de dióxido de titanio. Ante los recelos del régimen franquista, optaron por limpiar la imagen corporativa con un aguinaldo para la División Azul o condonativos para los afectados por el “aguacero de Sant Lluch” de 1940, que provocó trescientos setenta muertos por las inundaciones en las comarcas de Girona.

El régimen franquista persiguió con saña a la CIB. En la cárcel Provisional de Pueblo Nuevo (la antigua “Fàbrica del Cànem” de los hermanos Godó) se encontraron Edmundo Grunebaum y José Metzger. En el juicio contra Edmundo celebrado en 1941 declaró en su defensa Moisés Talarewitz, por entonces miembro destacado de la CIB. En junio de 1943 el Tribunal Especial de Represión de la Masonería y el Comunismo pide información a la Comisaría General Político Social sobre Enrique Talarewitz para abrirle un proceso judicial “*post mortem*”.

El informe policial dirigido al juez confirma la filiación masónica de Enrique, indicando también que salió de España al sentirse moleestado por los marxistas. Se le consideraba persona de buena conducta y finalmente se informa que falleció el 15 de enero de 1938 en Le Havre (Francia) sin especificar la causa de la muerte. El ocho de noviembre de 1943 se dictó sentencia que le condenaba a dieciséis años de reclusión menor, publicada en el BOE número 322 del día 18 del mismo mes. La intención de iniciar estos procesos judiciales a personas fallecidas era dar apariencia legal a la rapiña económica contra la disidencia política.

En este caso no fue posible la confiscación de los bienes del fallecido condenado ya que los nuevos propietarios se habían constituido en sociedad anónima. Entre 1945 y 1948

la empresa instaló mecanismos para la elevación de aguas subterráneas. Se repite la extracción de agua en los años 1951 y 52, lo que indica que mantenía su actividad.

La “Fábrica Española de Blanco de Zinc S.A.” resultó afectada por la planificación de las obras de “Ensanchamiento y urbanización del acceso Noroeste de Barcelona de la carretera nacional de Madrid a Francia, por La Junquera, correspondiente a la urbanización de la calle de Aragón entre la de Espronceda y el río Besós” que fue aprobada en 1951.

En 1964 la firma, que continuaba en la calle Guipúzcoa número 274, obtuvo una franquicia arancelaria para la importación de lingotes de zinc, materia prima para la fabricación del óxido de zinc que exportaba. En 1970 recibió una indemnización de 130.000 pesetas del Ayuntamiento de Barcelona por el terreno afectado en la apertura de la Rambla Prim y por los gastos de traslado del laboratorio y parte del garaje. Poco después se produjo el traslado del resto de sus instalaciones a Sant Boi de Llobregat.

En 1972 se instaló durante un año un mecanismo de elevación de aguas subterráneas en la “Fábrica Española de Blanco de Zinc S.A.” en la calle Valencia número 1 del Polígono Las Salinas (Sant Boi de Llobregat). En 1982 la empresa, solicitó una nueva regulación arancelaria. En 2001 y 2005 inició expedientes de regulación de ocupación (ERO). En la actualidad la Fábrica Nacional de Blanco de Zinc se encuentra cerrada y sin ninguna actividad.

FUENTES DOCUMENTALES

Libros

VALENTÍN, Manu, “Voces caídas del cielo”, Ed. Comanegra, 2019.

Archivos

Arxiu Municipal de Barcelona; Gaceta Municipal de Barcelona; Arxiu Biblioteca Arús.

Hemeroteca

“Guía Industrial y Artística de Cataluña” 1930 y 1931; “Ingeniería” (10/02/1927), (30/05/1927); “Istamboul” (03/10 / 1908); “La Gazette de Biarritz” (26/06/1910); “Journal de Vichy” (23/08/1931); “Revista de Economía y Hacienda” (28/04/1927); “Le Petite Havre” (12/04/1938); “Le Journal des étrangers” (01/07/1935); “Le Guide Sam” (Enero 1926); “Le Phare d’Alexandrie” (06/11/1908); “L’Universe Israélite” (25/02/1938); “Mirador” (12/06/1930); “La Correspondencia de España” (29/12/1919); “Barcelona Atracción” (Septiembre 1932); “The Jewish Criterion” (29/11/1935); “El Día Gráfico” (22/06/1926), (14/12/1926), (19/12/1926), (27/12/1926), (12/04/1930), (04/06/1930), (02/07/1932), (05/07/1932); “Mozaica”, página web de la cultura judía. ❖❖❖

Miguel González Acosta

EL TEIXIT INDUSTRIAL A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (1)

En aquest article parlarem d'un sector del barri força desconegut. "El teixit industrial a LVSM". Així doncs, explicarem l'activitat industrial que van existir als actuals terrenys ara densament poblats, la seva ubicació i com s'estructura el teixit industrial actual al barri.

ANTECEDENTS HISTÒRICS

Al barri van existir extensions de camps de conreu que proveïen Barcelona de fruites i verdures i que eren rics en aigua gràcies a la riera d'Horta —que recollia l'aigua dels torrents de les Rieres de Valldaura— de Durán i de les Argudelles, passava per Sant Andreu de Palomar i Sant Martí per la Sagrera i corria paral·lela al riu Besòs fins a desembocar al mar. Passava per on actualment es troba la rambla de Prim.

El Rec Comtal o Sèquia Comtal que era un antic canal de reg, la construcció del qual té el seu origen en un antic aqüeducte romà que canalitzava l'aigua del riu Besòs. Al segle X es va reconstruir l'antiga via d'aigua romana i es va crear la nova sèquia que prenia l'aigua des del riu Besòs a l'altura de Moncada i Reixach fins a Barcelona. Va funcionar fins a inicis del segle XIX. Actualment, s'estan recuperant alguns petits trams encara existents.

FÀBRICA D'INDIANES

El poble de Sant Martí de Provençals es va mantenir diversos segles amb la tradició agrícola. Posteriorment, l'abundància d'aigua va ser aprofitada per molins fariners que aprofitaven la força de l'aigua de la sèquia com a energia i també per a la instal·lació de les fàbriques i els prats de teixits d'indianes, la primera indústria tèxtil que foren considerades com el naixement de les primeres fàbriques, perquè començaven a tenir una organització del treball fabril abans de la revolució industrial. Van començar a instal·lar-se a Sant Martí a finals del segle XVIII i principis de XIX, de seguida es van estendre, sobretot pel Clot i el Poblenou.

En 1784 ja hi havia a Barcelona 80 fàbriques d'indianes, amb 2.000 telers i 9.000 treballadors. D'aquestes fàbri-

ques va sortir la primera burgesia barcelonina i els primers obrers industrials. És el pòsit sobre el qual es va aixecar l'actual barri: primer, l'agricultura i, després, la indústria més precoç.

Aquestes fàbriques de teles d'indianes, es dedicaven a treballar el cotó per fer peces de roba estampades només per un costat per vestits i decoració. Primer per eliminar les impureses, les peces s'havien de "blanquejar", és a dir, primer s'havien de bullir i més tard es blanquejaven i s'eixugaven abans de pintar-les. Per aquesta circumstància les fàbriques estaven acompanyades dels anomenats prats d'indianes que eren grans extensions de camps que envoltaven les fàbriques perquè sobre l'herba la roba no s'embrutava. El blanqueig era l'única activitat que no es feia dins de la fàbrica sinó als camps. Per la indústria tèxtil es necessitava gran quantitat d'aigua, per això se'ls van anomenar "empreses del ram de l'aigua".

El procés de fabricació es feia en quatre fases: filatura, tissatge, blanqueig i estampació. L'estampació es feia de manera manual a través d'uns motlles de fusta o de cautxú amb dibuixos metàl·lics que van significar una revolució a la indumentària de les classes populars, ja que va permetre accedir a una roba acolorida i vistosa a preus assequibles.

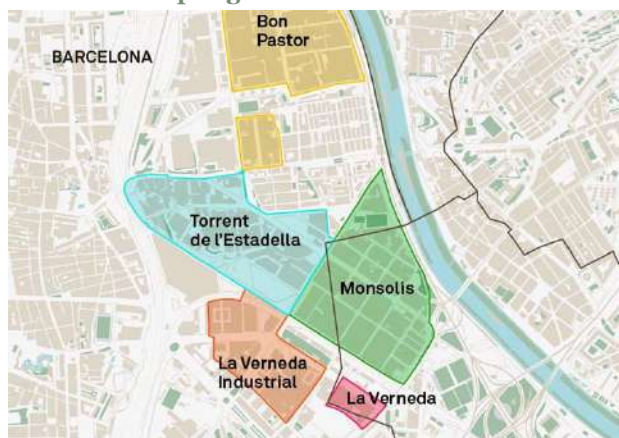
LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL

La indústria tèxtil va anar evolucionant amb l'arribada del vapor i la mecanització i van començar a aparèixer a part de les indústries tèxtils un altre tipus de fàbriques coexistent ambdues activitats.

La revolució industrial a Catalunya, arribaria entre els anys 1830 i 1840. Primer ho va fer a les conques de rius i en zones on l'abundància d'aigua facilitava el funcionament de les màquines de vapor, que a poc a poc contribuïren a substituir la maquinària manual emprada en la confecció de teixits de llana i cotó. A mitjan segle XIX el poble de Sant Martí de Provençals, es converteix en una de les poblacions més industrialitzades de Catalunya. Va arribar a anomenar-se "El Manchester Català".

Miguel González Acosta és membre del Taller d'Història de La Verneda de Sant Martí.

Els polígons industrials de l'Eix Besòs

La primera fàbrica que es va instal·lar a La Verneda de Sant Martí va ser el 1887. El 1932 se'n van arribar a comptabilitzar dotze.

EL TEIXIT INDUSTRIAL ACTUAL A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ

Davant la necessitat d'allunyar la indústria del centre de Barcelona i començar a urbanitzar-se a fi d'acollir la immigració creixent que va donar lloc a l'especulació urbanística de l'època Porciolet apareixen grups d'habitatges i blocs de pisos, que van desplaçar les masies i les fàbriques.

El canvi va arribar, a la dècada dels anys cinquanta, amb el Pla Comarcal (1953) —que establia com s'havia de dur a terme l'ampliació de BCN en direcció al Besòs— i la seva actualització amb el Pla Parcial de la Zona Llevant Nord (1956).

Als anys seixanta, amb l'objectiu d'ordenar el teixit industrial es creen nous eixos industrials. L'anomenat Eix Besòs és un conjunt de zones d'activitat industrial i econòmica i són els següents: La Verneda Industrial (Districte de Sant Martí, Barcelona, el 2022 hi havia 191 empreses); Bon Pastor (Districte de Sant Andreu, Barcelona); Torrent de l'Estadella (Districte de Sant Andreu, Barcelona); La Verneda (Sant Adrià de Besòs); i Monsolís (compartit entre Sant Adrià de Besòs i el districte de Sant Andreu, Barcelona).

Les successives crisis industrials a partir dels setanta i vuitanta comporten el tancament de les empreses industrials més grans i es va consolidant un model d'empresa més petita i flexible i una creixent terciarització del polígon. Algunes grans empreses es transformen en recintes multiempresa. Posteriorment, van aparèixer un altre tipus d'indústries més petites, a zones i polígons industrials.

CLASSES D'EQUIPAMENTS INDUSTRIALS QUE APAREIXEN A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ

Polígons industrials

Solen estar situats a la perifèria de les ciutats. És

l'àmbit on s'ubiquen una concentració de diverses empreses a una zona determinada, poden estar compostes per locals, tallers, edificis o naus industrials. Als polígons industrials hi ha la possibilitat de centralitzar els negocis per tal de dissenyar i utilitzar les infraestructures de forma eficient i abaratir costos. Els espais que conformen un Polígon industrial són:

Recintes industrials

És la concentració d'empreses acotades en un espai, amb control d'accés o no i que poden compartir també serveis o infraestructures comunes. Al barri hi ha quatre: Via Trajana, 52; Santander, 49-51; Santander, 42-48; i Binèfar, 37.

Zona industrial

Quan a una zona determinada al llarg d'un carrer, convergeixen diverses empreses sense estar acotades en un espai. Carrer Santander, Ca n'Oliva i Binèfar.

Edificis industrials

Són edificis de diverses plantes d'alçada, on s'ubiquen empreses de mida petita, generalment de serveis. Al barri hi ha tres (Via Trajana 45, Via Trajana 48 i Binèfar 27; i un al carrer Santander en procés de desaparició).

La zona del carrer Santander entre Pont del Treball Digne i Prim està afectat per una modificació del Pla General Metropolità (PGM), per la qual cosa aquest sector passa de ser d'industrial a residencial, ja que està afectat per l'estació de La Sagrera. Passada la rambla Prim hi ha unes naus que també hi són afectades per aquesta modificació del PGM. A l'octubre de 2023 van rebre la notificació que han d'abandonar les naus per instal·lar una subestació elèctrica que subministri corrent a l'estació.

Ubicació de "La Verneda Industrial"

Al barri de la Verneda i la Pau es manté en plena activitat el polígon industrial històric de Sant Martí anomenat "La Verneda Industrial", que està delimitat pels carrers: Jaume Brossa, rambla Prim, Ca n'Oliva i Binèfar.

EMPRESSES RADICADES ALS POLÍGONS I ZONES INDUSTRIALS DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ

En aquest polígon, el perfil majoritari és de micro o petita empresa encara que també algunes empreses més grans. Les activitats més comunes són: Construccions metàl·liques; Automoció (tallers, recanvis, etc.); Climatització i ventilació (instal·lació subministraments de material); Ferros i acer; Servei d'ambulàncies; Subministraments i materials de fontaneria, electricitat i construcció. Elements elèctrics; Alimentació; Tanatori de mascotes; Arts gràfiques. ❖❖❖

Santi Rovira Viñals

EL NAIXEMENT DE LA UNIÓ EXCURSIONISTA SANT MARTÍ DE PROVENÇALS

Gràcies a la tasca de l'autor, podem conèixer la història de la UESMAP de primera mà i exhaustivament. Ha tingut la cura d'anar als testimonis originals —ell mateix n'és un— i recollir pas a pas el naixement i evolució d'una entitat molt arrelada al barri.

ANTECEDENTS I ORIGEN DE LA UESMAP

La Unió Excursionista Sant Martí de Provençals (UESMAP), segons ens explicava un tríptic publicat el novembre del 2001 i que es va entregar durant el matí de festa major, és una entitat dedicada al foment del món excursionista, al desenvolupament de la seva tècnica i pràctica, així com a la difusió de totes les seves facetes, tant d'esbarjo com també culturals o esportives, tot defensant el medi en què es desenvolupen, mantenint-lo i millorant-lo amb estima.

Els seus antecedents els podem trobar en els diversos esplais que, durant els anys setanta del segle passat, s'havien anat formant a les parròquies del barri tant, a la de Sant Martí com als baixos dels instituts, on es trobava la parròquia de Sant Lluís Gonzaga, i també a Sant Paulí, la parròquia del Besòs. A l'esplai de la parròquia de Sant Martí, mossèn Valentí, el jove vicari, i la monitора Pili Vilaplana donaven vida a un esplai i també s'hi feien classes —una mica clandestines— de català.

En aquestes parròquies, els vicaris joves havien fomentat esplais o grups escoltes sota l'aixopluc de l'Església. A la parròquia de Sant Paulí del Besòs, durant uns anys se'n va fer càrrec mossèn Segis Garcia, el vicari, i després els salesians, els quals hi van instigar nombrosos grups d'esplai. El Segis Garcia va demanar a dos joves escoltes dels baixos dels instituts de la Verneda, que formaven part de l'agrupament

escolta en els baixos dels instituts de la Verneda, en l'agrupament escolta Pau VI de la Delegació Diocesana d'Escoltisme, perquè animessin els esplais del Besòs, i hi afavorissin la pràctica de muntanya. Així ho recorda la Noemí Rocabert quan explica que va anar de monitора en aquests esplais, on va conèixer el Toni Moreno, futur president de la UESMAP, i hi va detectar una inquietud per la muntanya que no es veia als altres esplais dels suburbis.

Els agrupaments escoltes, ubicats als baixos dels instituts Infanta Isabel d'Aragó i Joan d'Àustria, quan es va construir la nova parròquia de Sant Lluís Gonzaga es van poder traslladar en els baixos de l'església, on el Segis Garcia n'era el consiliari. Els baixos de la nova església eren un espai gran, recorda la Maribel Palma, i hi cabien tots els grups d'edats diferents, els rangers, els llobatons, els pioners, les daines, les noies guies, etc. Aquests grups escoltes estaven afiliats als Minyons Escoltes i Guies de Sant Jordi. Una de les primeres monitores que va portar el primer grup de daines de les nenes va ser la Maribel Palma, que anys més tard seria la primera secretària de la UESMAP.

Més tard, aquests agrupaments, després de moltes històries i vivències van plegar i no va ser fins a la primeria dels anys vuitanta quan la Montse Joseph, el Jordi Esteve i diverses persones més es van començar a agrupar i es va formar un nou esplai afiliat al l'Esplac (Esplais Catalans), dins els locals de la parròquia de Sant Lluís Gonzaga de Sant Martí, però sense estar lligat a cap moviment eclesial ni a les seves litúrgies. La proposta la va fer mossèn Miquel, aleshores rector de Sant Lluís Gonzaga, perquè ja hi havia hagut un agrupament feia anys. L'objectiu de mossèn Miquel era tornar a fer venir canalla a la parròquia i participar en les activitats de l'Església. A aquest nou esplai li van posar el

Santi Rovira Viñals, sindicalista i veterà membre de la UESMAP. Autor del llibre UESMAP. Breu història del centre excursionista (La merla blanca, 2025)

nom de "Pau Vi" per enyorança i per fidelitat a aquells agrupaments que els havien marcat i forjat positivament. Com que hi faltaven monitors, per una sèrie de problemes que hi havia hagut amb els que ho havien fet antigament, van demanar al Toni, que acabava la mili, i a la seva companya Noemí Rocabert de participar com a monitors en aquest nou esplai, els quals van formar un equip amb el Jordi Esteve, la Montse Joseph, la Marisa, la Marta, la Núria, etc., i van entrar a formar part, com hem dit abans, de l'Esplac (Esplais Catalans). El Toni Moreno i la Noemí Rocabert van agafar el grup dels més grans mentre que els petits els portaven la Montse Joseph i el Jordi Esteve, tots ells, anys més tard, fundadors de la futura UESMAP. S'hi van començar a fer excursions, obres de teatre, trobades amb els pares, etc.

El més important a tenir en compte és que el Centre Excursionista va ser fundat per uns pares que tenien unes necessitats per als seus fills. Per això l'origen va ser infantil i gent jove preadolescent

Aquest nou començament i els seus inicis es remunten a mitjans de 1982, quan va començar a funcionar l'esplai Pau Vi. Amb el temps van arribar els problemes amb el consell pastoral de la parròquia de Sant Lluís Gonzaga perquè no participaven en les misses i la litúrgia. Aquestes exigències els eren molt difícils d'entendre, perquè a l'esplai hi participaven moltes famílies que eren creients però d'altres que no ho eren, per tant, no es volia obligar a participar en aquestes litúrgies. Es pretenia educar en els valors de la responsabilitat, la solidaritat i el respecte a la muntanya, en la diversió i el lleure, etc., però tot plegat entrava en contradicció amb la nova línia de la parròquia arran del canvi de rector, i com que l'esplai no participava ni en la litúrgia ni en la catequesi i, a més, els acusaven de fer molt de soroll, un dia el rector el va plantejar que havien de deixar el local per a altres grups que sí que participessin en l'Església.

Aleshores, el Toni Moreno i la Noemí Rocabert en van informar els pares: havien de decidir-se sobre el vincle amb la parròquia i participar-hi o marxar-ne. Per tant, es van veure obligats a marxar del local parroquial. Davant la possibilitat que el grup de nois i noies es pogués disgregar, varen decidir que buscarien la manera de continuar. Per això van traslladar momentàniament tots els estris a un local del carrer del Treball propietat d'un dels pares de l'esplai, concre-

Excursió del grup infantil a La Molina (1992)

tament el pare de l'Oriol i la Bet Garcia, membres infantils de l'agrupament, i s'hi van continuar fent, en la mesura que podien, les activitats de muntanya.

Com que tots els pares tenien els fills petits i en una edat compromesa, en Toni Moreno i la Noemí Rocabert els va reunir i els va exposar que la seva il·lusió seria fer un centre excursionista dins el barri, i s'ofereix a fundar-lo sempre que comptés amb el suport dels pares. Aquest petit grup de famílies li van oferir tota mena de col·laboració i van posar l'èmfasi que podia confiar en ells. En aquells moments hi havia molta empatia entre les famílies i el Toni Moreno i la Noemí Rocabert, i moltes ganes per part del Toni de crear una estructura fixa amb uns valors i un marc cultural que englobés l'entorn de muntanya, la llengua, la cultura heretada de la FEEC, la participació en el barri, etc. Aleshores es va quedar que farien una trobada amb paella inclosa a Espinelves a casa dels Borrell-Anglada, una de les famílies afectades, per parlar-ne en profunditat. La trobada es va fer l'any 1987.

En aquesta trobada de pares i fills, recorda la Noemí Rocabert que varen quedar que crearien una entitat excursionista per educar els nens i les nenes en els valors i el sentit de la muntanya, d'estimar el país i la llengua i de compromís amb el barri. Una entitat que tingués un llarg recorregut i que va néixer el sentiment muntanyenc arrelat a Catalunya amb l'esperança de fer una proposta cultural nova, més transversal i lligada al país i al barri.

Més endavant van veure la importància de tenir un local i en van encarregar al Jordi Esteve, que va contactar amb l'AVV de Sant Martí de Provençals i el seu president. Aquest es va avenir a buscar un local sempre que es col·laborés en les tasques de barri, com ara penjar pancartes i cartells i per a la propaganda i les accions de cara al barri que feia l'associació de veïns i veïnes.

El més important a tenir en compte és que el Centre Excursionista va ser fundat per uns pares que tenien unes necessitats per als seus fills. Per això l'origen va ser infantil i gent jove preadolescent. Els socis, doncs, n'eren pocs, i de moment només ho eren els pares.

Finalment, el 20 d'octubre de 1989 trobem, a la prime-

ra acta del primer llibre d'actes, una introducció que parla de l'origen de la UESMAP de la manera següent: "La Unió Excursionista Sant Martí de Provençals (UESMAP) neix l'octubre de 1989 com a resposta a una inquietud formulada per un grup de persones provinents de l'esplai Pau Vi, fundat l'any 1982".

El nom del centre excursionista va ser proposat pel Toni Moreno després de reflexionar durant un temps, tal com recorda la Noemí Rocabert. Van arribar a la conclusió que havia d'estar vinculat a la història de Catalunya, que entronqués amb la tradició dels centres excursionistes catalans i que, per tant, en podien dir com a Centre Excursionista de Sant Martí de Provençals. Durant el període de reflexió van veure que si en comptes de "Centre" en deien "Unió", aquesta paraula aglutinava més a tothom i, a més a més, donava més sonoritat a l'acrònim: "UESMAP". La proposta va tenir acceptació entre els nois i joves amb qui va parlar.

El nucli de socis fundadors va estar format per les famílies: Moreno-Rocabert, Esteve-Joseph, Ferrando-Martínez, Tomàs-Pujadas, Garcia-Farré, Borrell-Anglada, Garcia-Palma i Coderch-Bastias, amb una aportació per família de 25.000 pessetes.

La UESMAP és membre de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC) i de la Coordinadora d'Entitats de la Verneda-Sant Martí (VERN), així com també és soci fundador de Senders de Catalunya i de l'Associació d'Entitats Excursionistes del Barcelonès

Com hem explicat anteriorment, l'assemblea constitutiva va tenir lloc el 20 d'octubre de 1989 en el local de l'associació de veïns i veïnes del carrer de Fluvià, 212, amb els assistents següents: Noemí Rocabert, David Borrell, Josep Tomàs, Toni Moreno, Rosa Anglada, Eduard Garcia, Jaume Borrell, Joan Ferrando, M. Mercè Argila, Montse Joseph, Oriol Garcia, J.J. Pérez i Maribel Palma, i es constitueix l'entitat amb el seu nom actual: Unió Excursionista Sant Martí de provençals (UESMAP). La junta directiva va quedar formada de la manera següent: president, Toni Moreno; vicepresident, Jaume Borrell; tresorer, Josep Tomàs; secretària, Maribel Palma i vocals: 1a, Montserrat Farré; 2n, Eduard Garcia i 3r, Joan Ferrando. Es va acordar l'estatut per unanimitat, així

Expedició el 1995 a l'Aconcagua
(6.962 metres, Argentina)

com també el nom de l'entitat, Unió Excursionista Sant Martí de Provençals.

El 9 de març de 1990, l'AVV de Sant Martí cedeix el local per a tres anys renovables i es nomena el vocal Joan Ferrando com a representant de la UESMAP a la VERN (Coordinadora d'Entitats de la Verneda-Sant Martí). El 6 d'abril se n'edita la primera Circular i es convoca la primera sortida oficial com a entitat per al 22 d'aquell mes al cim del Pedraforca. Finalment, el 15 de juny es fa la inauguració del local, amb parlaments del president de l'AVV de Sant Martí, Manuel Martínez, i del president de la UESMAP, Toni Moreno.

VIDA INTERNA I LOCAL SOCIAL

Podríem definir la UESMAP, segons el seu ideari i la seva filosofia, com un centre de muntanya amb dos objectius importants, tal com es descriu en la Circular núm. 100, publicada en ocasió de desè aniversari del centre:

- 1.- Gaudir de la muntanya, conèixer-la i respectar-la i, per tant, gaudir de la natura i del coneixement del país.
- 2.- Integrar-se al seu entorn proper i, com a conseqüència, tenir una projecció al barri.

Tots dos objectius s'aconseguiran mitjançant la relació fraterna i de solidaritat i cooperació entre els socis.

Pel que fa al primer punt, la muntanya esdevé, en el cas del nostre centre, el fil conductor de totes o quasi totes les activitats. La muntanya és, a la UESMAP, la que promou l'educació en els valors fonamentals de les persones: llibertat, esforç, superació, compartir, equilibri, serenitat, resistència, responsabilitat, etc. El coneixement de la muntanya fa que en vulguem gaudir d'ella en tots els aspectes i tècniques: alta muntanya, escalada, alpinisme, esquí, espeleologia, vies ferrades, barrancs, senderisme, BTT, etc.

El segon punt significa participar en les activitats del barri per fer conèixer la muntanya i el centre als nostres conveïns, petits i grans. La UESMAP està aplegada dins de Sant Martí de Provençals, un barri amb una morfologia concreta de població, de costums i de petites tradicions, i participa activament en les reunions de la VERN —Coordinadora

Ràpel a la façana del Centre Cívic Sant Martí (1997)

de les entitats del barri—, amb tot el que això comporta: festes majors i altres activitats. Per poder viure i dur a terme tot el que s'ha esmentat anteriorment, van anar sorgint les diferents seccions del centre: Muntanya, Infantil, Juvenil, SEIAM, Neu. etc.

La UESMAP és membre de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC) i de la Coordinadora d'Entitats de la Verneda-Sant Martí (VERN), així com també és soci fundador de Senders de Catalunya i de l'Associació d'Entitats Excursionistes del Barcelonès. Des de l'octubre de 1997 fins al 2019, ha sigut organitzador i participant de la Mostra d'Audiovisuals i Fotografia de Muntanya que promou el Districte de Sant Martí, juntament amb tots els centres excursionistes del districte com ara La Senyera, l'Agrupació Excursionista Icària i la Secció Excursionista del Foment Martinenc.

En un principi, les sortides o excursions com a centre, tal com informa la Circular núm. 5, d'octubre del 1990, es feien la tercera setmana del mes; així, en l'assemblea general del gener del 1991, trobem la informació que s'han fet nou sortides i que qualsevol soci, prèvia notificació a la junta, en pot organitzar una. I si es volgués crear una nova secció dins la UESMAP s'haurien de complir dos requisits: presentar-ne un president i sis socis, i un reglament intern. També es parla de fer un àlbum de fotografies. Actualment, les sortides que els socis volen organitzar, les penjen al tauler d'anuncis i també al WhatsApp i a la Circular, que s'edita els primers dies de cada mes. Durant el 2022 —l'any després de la pandèmia— s'han organitzat 37 sortides.

El local social està ubicat a la rambla de Guipúscoa, 52 interior (plaça Mercè Capcir amb carrer Concili de Trento), l'antic local on l'AVV de Sant Martí de Provençals hi tenia, entre altres coses, una barra de bar i la secció del Club d'Escacs, que s'hi va estar des del final del 1974 fins al 1978, en què es va traslladar al Centre Cívic Sant Martí. Actualment, des del 1990, la UESMAP hi té el local social i obrim els dimecres i divendres de 19.30 a 21 h. El nombre de socis sempre s'ha mogut entre la setantena i el centenar.

L'origen del local es descriu a la reunió de junta de la

UESMAP del 27 d'octubre de 1989, a la qual assisteix el president de l'AVV de Sant Martí de Provençals, Manuel Martínez, que explica que "l'AVV cedeix el local del c. Guipúscoa, 52, int. 2a, a la UESMAP per un temps il·limitat per al seu ús i gestió [...] i la UESMAP es compromet a tenir una representació a l'AVV en la persona de Joan Ferrando. L'AVV es farà càrrec de les despeses de l'alta de la llum i l'aigua, i dels vidres". El contracte d'arrendament d'aquest local, segons consta en aquesta acta, va ser signat el 12 de gener de 1973 entre Jorge Coderch Bruio com a arrendatari, en nom de l'AVV de Sant Martí de Provençals, i Manuel Selma Caro, en nom de la propietària, la Caja de Jubilaciones y Subsidios del Textil-Mutualidad Laboral. En el contracte consta que és per a un temps indefinit. ❖❖❖

estudis

Ricard Llerins Bonet

HERBES I ARBRES A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ

Aquest és un extracte de la xerrada amb el mateix títol que, el propassat 17 de març, va tenir lloc al Centre Cívic Sant Martí, organitzat per la Societat d'Estudis de La Verneda de Sant Martí.

Sant Martí de Provençals, un barri sorgit a partir de l'església mil·lenària del mateix nom, estava format antigament per masies disperses, la major part desaparegudes, envoltades de camps de cultiu, de les que ens queden can Cadena i ca l'Arnó al Parc de Sant Martí. A La Verneda ens queda Can Riera, al final de la Rambla Prim, com a masia que cal conservar d'aquell passat agrícola.

Associats a les construccions humanes, esglésies o masies, sempre hi ha hagut arbres, per fer ombra, obtenir menjar en el cas dels arbres fruiters, obtenir eines com en el cas del lledoner o inclús com a reclam de distinció, com amb el cas de les palmeres i washingtonies, que es plantaven a principi del segle XX a l'entrada de fàbriques o cases nobles per donar idea de poder econòmic, ja que aquestes espècies tropicals eren difícils d'aconseguir en aquella època.

Respecte als arbres, de tots aquells antics exemplars ens n'han quedat algun, massa pocs a parer meu, per la manca d'apreci a la natura en temps d'expansió demogràfica o gent que venia d'altres contrades llunyanes, que va implicar més construcció de pisos i infraestructures.

Així en la zona d'estudi, els barris de La Verneda i Sant Martí de Provençals, hi ha quatre arbres declarats d'Interès Local per l'Ajuntament de Barcelona: plàtan del carrer Cantàbria-Maresme, amb una enorme ferida profunda en la seva base; palmera canària de la rambla Guipúscoa-Bac de Roda; taronger amarg del pati de l'església de Sant Martí de Provençals; i palmera canària de la Plaça de la Palmera, morta el 2022 per l'atac del morrut vermell i substituïda actualment per una *Washingtonia filifera*.

Respecte al parc de Sant Martí, la principal zona verda de què disposem en la zona d'estudi, el 2024 va morir l'arbre

Anglesina a la pèrgola
davant la masia Ca l'Arnó

més gran que hi havia: un pollancre d'uns vuitanta-cinc anys que mesurava 2,80 metres de volt de canó a 1,30 metres del terra. També va caure l'any passat el bellaombra que hi havia a la zona anomenada "la gàbia", l'espai de sorra una mica enclotat per sota del carrer Menorca. L'han substituït per un ficus de fulla gran *Ficus macrophylla*, espècie molt estranya a Barcelona amb només quatre exemplars coneguts a la ciutat, que es dona molt bé a la costa mediterrània i agafa ports gegantins a partir de Castelló en avall, perquè és tropical i li agrada la calor.

També al mateix parc trobem un pinastre dels pocs que hi ha a Barcelona, *Pinus pinaster*, "pino resinero" en castellà, perquè d'ell s'extreu principalment la resina, davant la masia de can Cadena. Al costat dret de la seva porta trobem una gran mata en forma càdec, *Juniperus oxycedrus*. És de la família de les Cupressàcies, parent del ginebre, i per ser un arbre dioic, com nosaltres amb sexes separats per

Ricard Llerins Bonet, vernedenc, ha publicat molts llibres sobre arbres i col·labora habitualment a la revista vernedenca **EL REBROT**.

Plataner al carrer Cantàbria, 72 bis

Pi a Can Cadena

individus, i de creixement lent, és l'únic que conec a Barcelona d'aquesta mida, uns set metres d'alt. Sota d'ell també hi creix un llentiscle i un cirerer d'arboç, entre altres plantes.

Al voltant dels horts de can Cadena hi creixen diversos arbres fruiters, alguns tocant la tanca que dona al carrer Maresme, com albercoc, codony, prunera vermell o pomera, arbres joves tots ells. Però el que és espectacular són les diverses mates de lianes d'anglesina o glicina, *Wisteria sinensis*, una planta vinguda de la Xina de la família de les Fabàcies enroscada als suports verticals de fusta, que pengen a la pèrgola davant la masia de ca l'Arnó. Quan floreixen, les seves inflorescències liles són molt maques.

Davant aquesta darrera masia també hi ha una olivera d'una certa edat, posada allà fa uns vint anys. Respecte a la part del parc de Sant Martí que dona al carrer Huelva cal destacar la plantació fa anys de diversos lledoners xinesos en filera, *Celtis sinensis*, identificat entre altres coses per una escorça rugosa, a diferència del nostre lledoner mediterrani, *Celtis australis*, que la té llisa.

Finalment, cal anomenar un parell de verns, *Alnus glutinosa*, arbre que dona nom al barri de la Verneda i a Sant Just Desvern, que hi ha en un carrer de vianants posant-se a la porta de l'institut Bernet Metge, vuitanta metres enllà en línia recta, direcció a la rambla Guipúscoa.

Respecte a les herbes, cal parlar de plantes que viuen en els escocells dels arbres o que neixen en qualsevol marge no fonamentat, com les Compostes lletsó fí, *Sonchus tenerrimus* i el gravit, *Pallenis spinosa* perquè punxa, els

sarronets de pastor, *Capsella bursa-pastoris*; el blet blanc, *Chenopodium album*; l'amarant, *Amaranthus retroflexus*; o el trèvol pudent, *Bituminaria bituminosa*, com a herbes comunes i més representatives. També de plantes enfiladisses com l'heura, *Hedera helix* o la corretjola de serp, *Convolvulus athaeoides*.

El que és espectacular són les diverses mates de lianes d'anglesina o glicina, *Wisteria sinensis*, que pengen a la pèrgola davant la masia de ca l'Arnó. Quan floreixen són molt maques

Cal dir que el parc de Sant Martí està en procés de transformació fa anys, perdent amb les eternes obres de l'estació de tren de La Sagrera extensió i arbres pel camí. Esperem tornar-lo a veure recuperat amb el mínim temps possible perquè el gaudim entre tots.

Els arbres a la ciutat estan en perill. Les obres són el màxim enemic que tenen. Per això pràcticament cap arbre, inclús els centenaris, han nascut on viuen. Alguns han estat trasplantats diversos cops. Cal cuidar els arbres perquè ens aporten uns beneficis fonamentals perquè puguem viure en un lloc tan artificial com la ciutat. ❖❖❖

estudis

Esteve Plantada / Agustí Alcoberro

EN DEFENSA DE LA CULTURA CATALANA

El Congrés de Cultura Catalana celebra cinquanta anys i aprofita la commemoració per impulsar-ne un de nou, amb les eines pròpies del segle XXI i la mirada posada en el futur i les noves generacions. Iniciat a les acaballes del franquisme i amb la clausura just després de les primeres eleccions democràtiques, repassem la història i els moments clau de l'emblemàtic esdeveniment amb testimonis que el van viure de primera mà.

[Article aparegut a la revista *Sàpiens*, 279, de juny de 2025]

El Congrés de Cultura Catalana va ser una mobilització popular de diferents sectors de la població catalana que es va estendre al llarg de tres anys (1975-1977) i que va ser fruit d'una reivindicació social. La dictadura era als compassos finals i s'albirava la possibilitat de regenerar el país i la societat. Impulsat des del Col·legi d'Advocats de Barcelona, el Congrés de Cultura Catalana (CCC) aviat va tenir una implantació territorial molt notable, fins a convertir-se en un dels esdeveniments clau del catalanisme en la recuperació democràtica, amb la implicació de ciutadans, acadèmics, intel·lectuals, experts, mecenes, entitats, ajuntaments i col·legis professionals, i amb un impacte decisiu en la construcció de l'imaginari d'un nou projecte nacional que acabaria establint el marc de consens on ens hem desenvolupat els darrers anys.

Iniciat quan el dictador Francisco Franco encara era viu, el gener del 1975, el CCC acabaria tres anys després, en plena Transició i just després de les eleccions del 15 de juny del 1977, quan els partits van erigir-se en protagonistes del debat i de les aspiracions de construcció i lideratge. Al llarg de tres anys, i amb accions que van tenir lloc en molts municipis dels Països Catalans, els objectius principals del CCC van ser tres: la normalització de la llengua catalana, la defensa dels drets de les persones i de la cultura pròpia, i

l'anàlisi rigorosa de l'estat de la qüestió. Hi va haver debats a fons sobre la llengua, però també sobre dret, ordenació territorial, agricultura, indústria, economia i fet religiós.

Les dimensions del CCC ens parlen de l'impacte que va tenir, amb l'adhesió de més de 15.000 persones, unes 1.400 entitats i 12.400 congressistes actius. Una gran mobilització popular amb una incidència directa en l'acció política, cosa que situa l'esdeveniment com un dels moments clau de la transició democràtica als Països Catalans, amb una acció coordinada que va donar impuls als futurs governs de la Generalitat de Catalunya, la Generalitat del País Valencià i el Govern de les Illes Balears. Qui el va viure parla de la importància de participar-hi i de la il·lusió que generava, en un moment en què la dictadura —amb quatre dècades de repressió i d'ofec— havia de deixar pas a un futur molt més lluminós: calia refer un país i assentar les bases d'una societat moderna, atrevida, lliure i emprendedora.

TEMPS D'EBULLICIÓ I REIVINDICACIONS

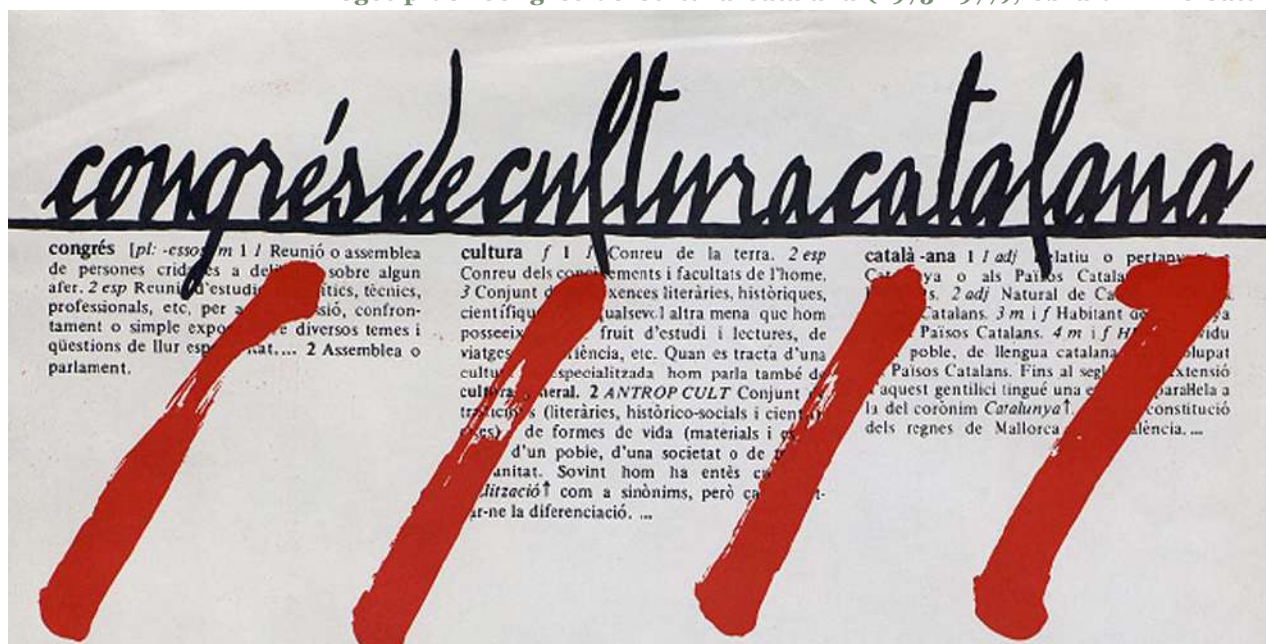
La data oficial d'inici del CCC —el segon, si tenim en compte el Congrés que s'havia celebrat de manera clandestina a Barcelona entre el 1961 i el 1964— va ser el 28 de gener del 1975. La primera reunió es va celebrar al Col·legi d'Advocats de Barcelona, amb l'acord de la creació d'un Secretariat per impulsar l'esdeveniment. Però quan i com va començar, tot plegat? «L'inici és fruit de diversos fets i accions, amb una cocció a foc lent. No podem dir que el CCC comença el gener del 75 amb la formalitat del Col·legi d'Advocats, perquè aquesta decisió ve de tota una trajectòria ciutadana de dos anys, com a mínim», segons explica l'advocada Montserrat Casals, filla de Miquel Casals Colldecarrera, president del CCC.

«El pare va ser escollit degà del Col·legi el 1973 i el seu mandat va ser fins al 1978. Hi va viure una època de gran

Esteve Plantada, poeta i periodista, és el director del nou Congrés de Cultura Catalana.

Agustí Alcoberro, professor d'Història Moderna a la Universitat de Barcelona i exdirector del Museu d'Història de Catalunya.

Logotip del Congrés de Cultura Catalana (1975-1977), obra d'Enric Satué

agitació i fets excepcionals, amb l'assassinat de Puig i Antich, la Caputxinada i l'execució de Jon Paredes Manot, *Txiki*. Aleshores, el Col·legi d'Advocats era l'únic lloc on la gent podia anar a queixar-se. La gent es reivindicava al carrer i buscava l'empara dels col·legis professionals, que van ser organismes molt implicats a l'hora d'escoltar els ciutadans i vehicular-ne les reivindicacions. El meu pare tenia unes conviccions polítiques, però l'impuls del CCC no és mèrit de l'acció pun-

i Cuberta, que n'era el secretari general, va decidir promoure la iniciativa des del si de l'entitat. Juntament amb l'aleshores cap de Premsa del Col·legi, Anna Balletbò, van preparar una nota informativa on l'entitat es pronunciava sobre els fets. «La declaració tenia tres punts: el primer, la creació d'una Comissió de Defensa de la Llengua amb l'objectiu d'adreçar-se al Ministeri d'Educació i Ciència perquè donés facilitats a la canalla per aprendre el català en l'horari lectiu. El segon, la convocatòria d'un Congrés en Defensa de la Cultura Catalana i el tercer, una crida a tots els col·legis, les entitats i les associacions perquè s'unissin a la reivindicació.»

La reivindicació d'uns pares del Baix Llobregat que reclamaven que s'impartissin classes de català en horari escolar va ser l'origen del Congrés de Cultura Catalana

tual d'una persona», subratlla Casals. «La posada en marxa del CCC és un èxit de tota la Junta del moment, que estava molt amatent a escoltar la ciutadania, pensessin com ells o no. Hi havia una gran diversitat d'opinió i sensibilitats, però també hi havia la voluntat d'arribar a acords i consensos».

La reivindicació d'uns pares del Baix Llobregat que reclamaven que s'impartissin classes de català en horari escolar va ser l'origen del CCC. «Uns inspectors es van negar a donar-hi permís —recorda Casals— i allò, juntament amb la interpretació restrictiva de la llei i tots els obstacles per a l'ús de la llengua amb plena normalitat, va acabar sent l'espurna.» La família es va adreçar al Col·legi d'Advocats per sol·licitar cobertura i Josep Pi-Suñer

RESISTÈNCIA I ACCIÓ

L'endemà de la declaració, els telèfons treien fum, amb l'adhesió de col·legis professionals i entitats d'arreu del país, però també amb l'interès de la premsa, que hi veia un focus informatiu en ebullició. «La iniciativa va ser un èxit i la paraula *defensa* va ser clau, ja que l'acció es plantejava en termes de resistència i acció decidida.» Hi ha, també, altres factors *conjunturals* que expliquen l'èxit immediat i l'arrelament de la iniciativa: «Els partits polítics encara eren il·legals i, per tant, la gent s'havia d'adherir al CCC personalment o per mitjà d'associacions, que eren focus molt actius de reivindicació ciutadana, en especial les associacions veïnals». En aquest sentit, «la importància del CCC inclou dos aspectes: va mobilitzar molta gent, però també va crear documents. Hi havia ganes de fer feina i de fer-la ben feta. El més curiós és que s'aconseguís gestionar una acció de tanta envergadura amb una amalgama de procedències, colors i pensaments tan diferents, que sempre actuaven per un interès comú. Això demostra que el CCC provenia d'un fort esperit de cooperació.

De fet, la protesta dels pares del Baix Llobregat per si sola no hauria provocat el Congrés».

UN PRESIDENT QUE DEIXAVA FER

Montserrat Casals, com a filla del president del CCC, és una de les persones que van viure més directament tota la rebotiga de l'esdeveniment. «El pare ho vivia amb molta intensitat. A casa sempre s'havia parlat de tot, sense embuts i des d'un punt de vista molt constructiu. Gent com Maria Aurèlia Capmany, Ramon Folch, Marta Mata i el pare March, de Montserrat, van acabar sent part de la família. El pare era molt de deixar fer. Va crear un equip, liderat per Jaume Fuster i Maria Antònia Oliver. Hi tenia confiança. Sí que recordo que les reunions del CCC es feien després de la feina, i això feia que el pare arribés tard a casa, i que el cap de setmana estigués en actes i no hi fos. Però va ser poc presidencialista.» Però, malgrat que tot es visqués amb normalitat i il·lusió, no es pot oblidar que el final del franquisme va ser una època dura i convulsa. «Ara sembla una bestiesa, però aleshores hi havia els telèfons editats en guies i, per tant, era fàcil trobar el número del meu pare i que fos jo qui despengés la trucada. No era agradable: si no era un tema del CCC, era algun assumpte del Col·legi d'Advocats. De vegades, m'insultaven; d'altres, rebia amenaces de mort. Però no va anar mai més enllà, per sort.»

Un dels grans encerts del CCC va ser que la cultura abastés moltes matèries, com ara la política territorial i les mateixes institucions d'autogovern, i sempre amb una perspectiva molt oberta

»El carrer també vivia la mobilització —evoca Casals—. El CCC va tenir la facultat de fer-se visible a través de petits gestos que permetien que la gent s'hi apuntés. La campanya *En català, si us plau* va ser un èxit, perquè era fàcil i et connectava ràpidament a una reivindicació i una emoció. Si veies un rètol en castellà, hi enganxaves l'adhesiu.» Aquesta va ser una de les grans virtuts del CCC. «També va triomfar la campanya per recuperar els topònims, amb molta visibilitat i èxit arreu.» Moltes d'aquelles campanyes les va idear Max Cahner, futur conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat, especialment en l'àmbit de la llengua. «La gent que havia deixat de parlar català a les cases el va tornar a parlar. El Congrés va servir per capgirar la situació.»

Ballada de sardanes al passeig de Gràcia, el 12 de juny de 1977

Un altre dels noms rellevants, en aquest sentit, va ser Rafael Ribó. L'exsíndic de greuges i polític creu que el CCC va ser «molt motivador i molt obert», i que va engrescar molta gent perquè «podia significar un canvi de definició politicocultural de cap a on havien d'anar la nostra cultura i el nostre país». Ribó va ser membre del Secretariat Cultural del Principat de Catalunya en l'àmbit d'Institucions i responsable de campanya per a l'autogovern. Com a anècdota, el polític recorda el pes simbòlic que va tenir, en un dels actes, una figura creada molt abans, el 1937: «Vam fer una trobada al Palau Municipal d'Esports de Barcelona, al carrer de Lleida, que vam titular *Els treballadors per l'autonomia* i que va presidir *El més petit de tots*, la figura que simbolitzava la lluita antifeixista del catalanisme popular durant la Guerra Civil».

»Un dels grans encerts del CCC va ser que la cultura abastés moltes matèries, com ara la política territorial i les mateixes institucions d'autogovern, i sempre amb una perspectiva molt oberta.» L'èxit arribava per ser un projecte viu i on confluien diverses inquietuds. «Els àmbits de treball tenien les portes obertes, no parava d'incorporar-s'hi gent i no es deixava de buscar més persones que volguessin col·laborar-hi. Si el CCC no va ser encara més obert, va ser per manca de temps.» En aquest sentit, l'exsíndic recorda que hi havia una certa urgència. «No sabíem fins a quin punt podíem explorar coses, perquè no estàvem en democràcia ni en la legalitat.

Reunió del Secretariat Cultural del CCC

Però sí que hi havia una certa permissivitat que ens va estimular encara més per obrir espais i fronteres de participació.»

LA PRESENTACIÓ A VALÈNCIA

La importància de tot allò que es parlava es fa explícita en algunes de les fites i conclusions. «L'àmbit on jo era va culminar amb les Bases de Cardona, la primera formulació per a un Estatut de Catalunya. M'agrada remarcar que l'Estatut de Sau va tenir molt en compte el que vam fer, que

Abans de presentar el CCC a la capital catalana, se'n van fer presentacions a València (6 d'abril del 1976), Perpinyà (12 de juny), Palma (27 de juny) i Andorra la Vella (10 de novembre). Un dels grans episodis de la intrahistòria del CCC va ser per fer realitat la presentació a València

va ser fruit dels acords d'un conjunt de savis. Va ser un punt clau de l'autogovern.» Ribó remarca que el CCC era «una escola cívica, de participació i de debat» que s'unia a les accions d'altres iniciatives, com l'Assemblea de Catalunya, «més política, però que també va ajudar a l'èxit del CCC».

Abans de presentar el CCC a la capital catalana, se'n van fer presentacions a València (6 d'abril del 1976), Perpinyà (12 de juny), Palma (27 de juny) i Andorra la Vella (10 de novembre). Un dels grans episodis de la intrahistòria del CCC va ser per fer realitat la presentació a València. Una de les persones que s'hi van implicar des del primer dia va ser l'editor i empresari Eliseu Climent. «No va ser fàcil. Havíem d'aconseguir que hi participés el màxim de gent possible i ens calia trobar una cosa prou potent perquè el CCC tingués

Acte d'homenatge als organitzadors del Congrés i de presentació del nou CCC, amb Anna Balletbò, Magda Oranich, Sebastià Serra i Rafael Ribó

rellevància a casa nostra.» I van trobar una solució en forma d'homenatge al Dr. Joan Baptista Peset, víctima de la repressió franquista i executat a Paterna el 24 de maig del 1941. Hi van participar Joan Fuster (nomenat vicepresident d'honor pel País Valencià), Manuel Sanchis Guarnier i Vicent Andrés Estellés. «Allò va ser una gran decisió, perquè vam tenir una gran cobertura i va fer que ningú no s'atrevis a atacar el CCC, perquè Peset havia mort afusellat per Franco i generava un gran consens.»

«No ho vam plantejar com una reivindicació de cultura catalana, tot i que no amagàvem mai la catalanitat. Va ser un acte molt potent», recorda l'editor. Amb posterioritat, però, va ser més complicat que qualesquin altres actes.

Climent assegura que «gràcies al CCC, va quedar molt enfortida la filosofia d'articular els *Països Catalans*», que n'era un dels grans eixos programàtics. De fet, anys més tard, van néixer d'aquella llavor l'Octubre Centre de Cultura Contemporània i algunes associacions més, com ara l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), la Societat Catalana de Sociolingüística, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori i la Unió de Pagesos de Mallorca, que encara són vigents. «La filosofia del CCC va continuar funcionant, sense tanta força, però sí de manera discreta», afegeix.

UN DEBAT POPULAR, VIU I OBERT

L'economista Guillem López Casasnovas era molt jove quan es va implicar en el Congrés. Va rebre l'encàrrec de fer una ponència a València sobre l'economia de Menorca dins dels Països Catalans. «Fer l'acte allà, sent estudiant a Barcelona i menorquí... era una mostra de l'essència del projecte. Tinc el record gravat del viatge, que vam fer en cotxe, empaquetats a dins amb cinc persones. Va ser feixuc, perquè vam tornar el mateix dia a Barcelona, però encara recordo l'emoció per poder-hi ser.»

Eren temps d'esperança i d'il·lusions, però també de recels. «Des del punt de vista de les Illes, en era anatema parlar de Països Catalans, jo ho vivia amb una certa pre-

Cartell del Congrés de Cultura Catalana,
obra de Joan Miró

caució. Dit això, Menorca era molt avançada pel que fa a la llengua, i el tema estava més protegit que en altres indrets», reconeix López Casasnovas. «Aquelles activitats eren vistes amb molta reticència per la meua família. En aquell moment, els qui estudiàvem amb beca necessitàvem que cada any ens fessin una mena de salconduit de bon comportament; si no, la beca no es renovava. Si per culpa d'aquestes dèries polítiques m'haguessin tret la beca, a casa hi hauria hagut un daltabaix», remarca.

La professora i activista social i política nord-catalana Daniela Grau també hi va participar. «Seguia les reunions a Perpinyà i vaig viure l'esdeveniment amb discreció.»

L'historiador Jordi Casassas va estar lligat a l'àmbit d'Ordenació Territorial del CCC i va ser dels qui van anar amunt i avall per articular-lo. En alguns d'aquells municipis es trobava que hi havia poc quòrum. «Però, en conjunt, les accions van tenir molt d'èxit i van implicar moltes institucions, casals i ateneus de poble. S'ha d'entendre que el CCC va suposar una forma de projecció del futur, de disseny, de discussió col·lectiva, amb una situació de més permissivitat que la que hi havia hagut fins llavors. Era l'espai ideal per a

Cartell del nou Congrés de Cultura
Catalana, obra de Perejaume
i Frederic Amat

un jove que tenia inquietuds i preocupacions i que volia estar amb gent i discutir, per contrastar idees i fer alguna cosa relacionada amb la construcció del teu país.»

La professora i activista social i política nord-catalana Daniela Grau també hi va participar. «Seguia les reunions a Perpinyà i vaig viure l'esdeveniment amb discreció.» En el seu cas, va tenir la sort de tenir un pare precursor del català. Ara, i vist amb els anys, Grau assegura que sent «frustració de veure que les reivindicacions no han arribat a bon port». En aquest sentit, un dels records de les accions del CCC que guarda amb més nitidesa és la simbologia de la Flama del Canigó.

ELS REPTES DEL NOU CCC

«El millor que va fer el CCC va ser entendre que la cultura catalana era tot allò que ens afectava en el dia a dia: un mal servei de Rodalies, una mala atenció mèdica o una mala distribució dels recursos al territori», puntualitza Casals. I afegeix: «Estem canviant la manera de relacionar-nos, la manera de produir riquesa, de moure'ns i de viure», rebla Montserrat Casals. «Ens estem convertint en una societat d'individus sols, i és necessari aturar-nos i pensar si això és com volem que sigui i, sobretot, de quina manera volem redreçar-ho. Al capdavant, com a cultura i com a país, tenim el problema de creure'ns que podem fer-ho. I una bona manera de recuperar l'autoestima i la iniciativa és sortir del nou CCC enfortits, tal com vam sortir-ne el 77.» ♦♦♦

NOM DELS CARRERS
DEL BARRI DE

sempre la proposta del

empresarialmacaleña

<u>TIT - NOM ACTUEL</u>	<u>TITRE DE VIE</u>	<u>NOM PREMIER</u>
C. Agripinoth	CARIER DE 1 ^o	AGRIPIOTHTA
C. Aguilu de Guadalupe	CARIER DE 1 ^o	AGUILA DE GUADALUPE
C. Tardieu	CARIER DE 1 ^o	ARDIADE
C. Antonio Gaudel	PAPARAT 1 ^o	ANTONI GAUDIEL
C. Euse de Nola	CARIER DE 1 ^o	ANU DE NOLA
C. Cavallera	CARIER DE 1 ^o	CABALLERA
C. Cuiville de Trevis	CARIER DEL	CUIVILLE DE TREVIS
C. Eusebe Ramonelli	CARIER DE 1 ^o	RAMONELLI
Psa. Eduardo Turiolo	FLACA 1 ^o	EDUARDO TURIOLO
ESPIONHINI	CARIER DE 1 ^o	ESPIONHINI
C. Fluvia	CARIER DEL	FLUVIA
C. Faria de San Martin	CARIER DEL	FARIA DE SANT MARTI
C. Oelida	CARIER DE 1 ^o	OEILIDA
C. Gubipene	CARIER DE 1 ^o	GUBIPENCA
C. Eusebe	CARIER DE 1 ^o	EUSEBE
Psa. Irmelia Zilardi	FLACA 1 ^o	IRMELIA ZILARDI
Psa. Infancia	FLACA DE 1 ^o	INFANCIA
Amb. <u>Agust Belchias Prieto de Roura</u>	<u>GRUA VIE DE LEX CORRE CRISTIANIS</u>	
C. Morone, In	CARIER DE LA	MORONE
C. Monaca	CARIER DE 1 ^o	MONACA
Psa. Pesevise	FLACA REZE	PESEVISE
Psa. Pesevise y Roura	FLACA DE LA PREVEVIS	PESEVISE
C. Zilzi	CARIER IN	ZILZI
C. Zamboni Capelano	CARIER DE 1 ^o	ZAMBONI
C. Zamboni	CARIER DE 1 ^o	ZAMBONI
C. Fante del Trabajo	CARIER DEL	FANTE DEL TRABAJO

<u>YIP.</u>	<u>NOM ACTUAL</u>	<u>TITULOS DE VITA</u>	<u>NOM PASADO</u>
a.	"Julgandó	CARDEN DE	PURCEHÉN
c.	Notas de Vullfengne Bopón	CARDEN DEL PLACA DEL	SECTOR DE VALLFENG BOPÓ
Edo.	San Barrio	NOTA DE	SAIT BARRO
c.	Estander	(SISTEN DE	SAUTARENS
c.	Salto de Paz, La	CARDEN DE LA	SALETA DE PAZ
c.	Doria	CARDEN DE	SORIA
c.	Tedego	CARDEN DEL	TEDALL
F.M.	Vineto Montal	PASADOS DE	VINCETO MONTAL

En xifres de participants, el CCC va comptar amb

El secretariat de barri de Sant Martí de Provençals (definit llavors amb els límits de l'avinguda José Antonio, la ronda de Sant Martí, el carrer d'Espronceda i el carrer de Prim) va organitzar una exposició sobre el CCC en un local del bloc de La Caixa del carrer Huelva i va difondre una proposta de catalanització dels noms dels carrers del barri (vegeu imatges). A més de la catalanització dels noms, hi destacava la proposta de canviar l'avinguda José Antonio Primo de Rivera per Gran Via de les Corts Catalanes i el carrer de la Primera Centuria Catalana per Provençals (l'actual Julián Besteiro).

GENT vernedenca

"LAS NIÑAS DE RUSIA"

Dins del cicle de xerrades sobre la història de La Verneda de Sant Martí, el 22 de maig de 2023 es va tractar el tema dels "nens de la guerra". El govern de la Segona República va enviar a diferents països europeus nens i nenes, sobretot bascos i asturians, per protegir-los de la Guerra Civil i dels bombardejos. Uns tres mil van anar a parar a la Unió Soviètica. Entre els anys 1956 i 1957, alguns van retornar i molts van venir a viure als blocs del grup Parera, tot just inaugurats. A la xerrada es va comptar amb els testimonis de quatre fills i filles d'aquells retornats. Recentment, Barcelona Televisió ha fet un petit reportatge sobre el fenomen. Es pot veure a: <https://beteve.cat/va-passar-aqui/nens-russia-barcelona/>

26 d'abril de 1937. L'aviació nazi alemanya bombardeja la població basca de Gernika: 1.654 morts entre els cinc mil habitants. El Govern basc i l'*Oficina central para la Evacuación i Asistencia a Refugiados* (OCEAR), del ministeri que dirigia Frederica Montseny, es posen a la tasca d'enviar infants a països europeus per tal d'estalviar-los la guerra. Vint mil van a França, cinc mil a Bèlgica, quatre mil a Anglaterra i vuit-cents a Suïssa (uns 450 van ser acollits per Mèxic). El darrer país a oferir-se va ser la Unió Soviètica, que va rebre uns tres mil.

El 13 de juny de 1937 salpava del port de Santurtzi rumb a Leningrad (actual Sant Petersburg) el vaixell "Habana" amb 1.475 infants, majoritàriament bascos i asturians. Entre ells anava la mare de Montse Florejachs, vernedenca i una de les convidades a la xerrada.

Després de la mort de Josif Stalin el 1953, la diplomàcia franquista va reclamar els infants i, a partir de 1956, aquells que volien, van començar a retornar. Molts d'ells van venir a viure als pisos de Sindicats, un polígon que acabava d'inaugurar-se. Aquí van estar sota estreta vigilància —s'havien de presentar a la policia a Via Laietana periòdicament— i el veïnat les coneixia com "las niñas de Rusia".

Montse Florejachs explica que "la meva mare va quedar òrfena i va anar a parar a un orfenat del Govern basc, ma mare i una germana. Aleshores, van estar uns quants anys allà. A dotze anys, un avi patern els va dir que estaven evacuant els nens mentre durava la guerra i si volien anar a Rússia o a

Montse Florejachs,
de petita, a Moscou

França, perquè estaven bombardejant el País Basc. I van escollir Rússia.

"Van anar en el vaixell *Habana*. Després, a França, en un port que es diu Pauillac, van baixar els nens que anaven a França i els que anaven a Rússia els van traslladar a un altre vaixell, de càrrega, que es deia *Sontay*. Va ser un trajecte de deu dies sense bones condicions.

"Quan van arribar allà, la meva mare va continuar estudiant. Els llibres que portaven cada grup de nans els hi van traduir tots al castellà perquè poguessin estudiar. La meva mare va acabar la carrera d'enginyer agrònom a Crimea. Un cop acabaven d'estudiar, els portaven a un poble que es deia Vinograd, a treballar d'enginyer. Abans va conèixer el meu pare, es van enamorar i em van tenir a mi l'any 1949. Allà van estar dos anys.

"Després els van destinar a Moscou. Allà va treballar la meva mare fins al 1957, a l'exposició d'agricultura de Moscou. I l'any 57 van decidir retornar a Espanya perquè el meu pare es trobava malament, tenia pleuresia, i el metge li va dir que havia de viure en un lloc més càlid. I vam venir a La Verneda, la mar de bé. Vam arribar l'any 57. Estàvem mirant els pisos, visitant les obres que feien..."

Un altre convidat, Antonio Ramírez relata la seva experiència: "Mi madre salió de Asturias, ella y tres hermanos. La represión en Asturias de 1934 había sido muy fuerte. Viendo que las cosas no iban muy bien, organizaron salidas. Sobre todo las familias que tenían cierta seguridad de que les iba a tocar. Entonces intentaron salvar a los niños.

"Nosotros volvimos en la primera expedición. Las llamaban "casas de niños". Eran sanatorios, verdaderos palacios. Allí también teníamos nuestras vacaciones (Sochi, en el mar Negro). Es una zona muy templada.

"A la mayoría de los niños que fueron allí se les ofreció y se les estimuló par que tuvieran una preparación: muchos ingenieros, economistas... Mi madre era ingeniera química. Mi padre se fue con intención de ser piloto. Estuvo estudiando pero le pilló la guerra y estuvo en operaciones especiales. Al final fue mecánico especialista. La mayoría de niños volvieron con profesiones."

Les germanes Lola i Carmen Hurtado corresponen a un altre tipus de fills de retornats. Lola comenta que "parlo com a filla de republicans. Els meus pares tenien 12 i 22 anys i ja eren de les JSU [Joventuts Socialistes Unificades]. Quan va esclatar la guerra, ells se'n van apuntar a l'exèrcit de la República. Per separat, encara no es coneixien. La mare era de Gràcia. Tots dos van estar a la guerra aquí. El meu pare va estar a Cartagena, a Teruel, a la batalla de l'Ebre. Després va haver de sortir cap a la frontera, a Portbou i al camp de Saint-Cyprien. El govern col·laboracionista de Vichy feia devolucions en calent i va agafar el meu pare i el va voler tornar a Espanya. El meu pare va saltar de cotxe i va anar al camp de concentració. Llavors diferents cònsols es van fer

Estant a la presó jo estava estudiant sisè de Batxillerat. L'Angeleta Ferrer, la directora de l'institut, va moure mans i mànigues per poder examinar-me de sisè a la presó

càrrec de diferents membres dels camps de concentració. Al meu pare li va tocar la Unió Soviètica. Pura casualitat.

"A la meua mare la van enviar de la JSU a Alacant, després a la defensa de Madrid i va tornar a Alacant. Quan tota Espanya estava ocupada, l'últim port que es va mantenir va ser Alacant. El vaixell anglès *Stanbrook* va agafar els republicans que quedaven i van anar a petar a la presó d'Oran. El cònsol soviètic es va fer càrrec d'ella i la van evacuar a Marsella, de Marsella a París per poder-la operar de gangrena. Després, via Amsterdam va anar a Sant Petersburg.

"Després va anar a Sochi, cap al 1939. I al 41 es van allistar a l'Exèrcit Roig per lluitar a la Segona Guerra Mundial. Van estar a la defensa de Moscou i la defensa del Caucas. El meu pare per un cantó i la meua mare per un altre. La meua mare estava de telegrafista en un batalló contra els alemanys.

Lola i Carmen Hurtado, a la Unió Soviètica

"Va sortir l'acord de la Creu Roja Internacional per tornar a Espanya. La meua mare no volia tornar. El meu pare era del Partit Comunista i en aquell moment Carrillo va dir que s'havia de tornar a Espanya a lluitar en la il·legalitat. Vam tornar per lluitar a Espanya.

"Van venir als blocs de sindicats. Estaven molt vigilats. A totes les porteries hi havia persones franquistes."

La seva germana Carmen parla de l'adaptació al país: "Vam arribar el desembre del 1956, a Castelló, i a La Verneda, el 58. La primera sensació va ser de molt fred. A Moscou tot tenia calefacció. La meua mare m'explicava que a Espanya hi havia moltes flors i taronges. En arribar, ens va citar la Policia Nacional.

"A La Verneda érem molts que vèiem de la Unió Soviètica. Al carrer Guipúscoa tot eren camps. M'agradava que hi hagués molt d'espai i podia jugar al carrer. Érem la "colla dels russos". Jugaven els nois amb els nois i les nenes amb les nenes. Entre els russos vam adoptar un gos.

"Anàvem a un col·legi de monges del carrer Mallorca amb Dos de Maig. Teníem pati, excursions, música... Les monges ens deien que "en Rússia se comen a los niños".

"Al final vaig venir a parar a l'Infanta Isabel. Per a mi va ser molt important. De jovenetes militàvem a les Joventuts del PSUC. Ens reuníem a una casa de les barraques de la Perona. Ens van detenir. Estant a la presó jo estava estudiant sisè de Batxillerat. L'Angeleta Ferrer, la directora de l'institut, va moure mans i mànigues per poder examinar-me de sisè a la presó." ❖❖❖

GENT martinenca

Salvador Clarós

ELS CLARÓS, INDUSTRIALS LICORERS AL POBLENOU

Article aparegut a la revista *Icària* (número 9, 2004) de l'Arxiu Històric del Poblenou.

L'any 1931, Salvador Clarós i Campmany, fill d'una família d'industrials licorers de Badalona, **(1)** s'establí en una finca de planta baixa del carrer de Pujades número 120-122, al costat mateix de l'edifici de la Joventut Democràtica Radical Instructiva del Poblenou, coneguda com "els Radicals".

Arribà a Barcelona el primer de maig del 1931, a bord del transatlàntic Horacio, procedent de Panamà, on just havia liquidat la societat Clarós&Calonge Ltda. **(2)**, continuadora de les Destilerías Pedro Clarós Cairó que fundà el seu pare, primer a Cartagena (Colòmbia) i després a Ciutat de Panamà. Pere Clarós Cairó, nascut a Badalona, es traslladà a Cartagena de Indias el 1896, on nasqué quatre anys més tard el seu fill Salvador, futur continuador dels negocis familiars.

Més tard decidí traslladar els negocis a Panamà, on el 1912 va fundar la destil·leria i fàbrica de licors Pedro Clarós Cairó&Co. Ltda., que s'especialitzà en la producció del Ron Clarós i l'Anisado Dulce Extra **(3)**.

El seu fill, Salvador, al capdavant dels negocis a Panamà, va decidir tornar a Espanya per una ordre del Govern panameny, que pretenia unificar tots els fabricants de licors sota una única empresa estatal. **(4)**

Els Clarós van mantenir encara les relacions comercials amb Panamà després del seu retorn a Badalona a través de Mauro Pardo, home de confiança a l'altra banda de l'Atlàntic, a qui feien enviaments periòdics de productes alimentaris i licors per a un negoci de restauració a la zona del Canal.

ESTABLIMENT AL POBLENOU

El 16 de setembre del 1931, quatre mesos després d'arribar d'Amèrica, Salvador Clarós i Campmany va comprar a Jaime Monrabà i Reñé els alambins, els bocois i el mobiliari de la que havia estat la fàbrica Anisados y Licores

La Tropical, al carrer de Pujades número 120-122, i propietat de l'empresa Puntí i Deu, SA, en fallida i en suspensió de pagaments. **(5)** En aquest període de govern de la República i durant la guerra, la seu contigua d'"els Radicals" era un casinet amb una activitat més que moderada, on hi havia una barra de bar i una sala d'actes amb un escenari i amb poc moviment.

Durant la guerra, Salvador Clarós, que destil·lava licors estomacals, anissos i conyac amb la marca La Tropical **(6)** i dins de l'empresa de Destilerías Salvador Clarós, va llogar un pis a Pujades, 118, finca annexa a la seva fàbrica, al cantó oposat a la seu d'"els Radicals", amb la intenció de traslladar-hi la residència familiar tan bon punt acabés la guerra, cosa que va fer el 29 de gener del 1939, pocs dies després de l'entrada a Barcelona dels "nacionals". Mentrestant, li va rellogar el pis a un tal Jerónimo, de les patrulles de control de l'Ateneu Colón, al carrer de Pere IV, i alt càrrec de l'empresa IRUMSA, també al Poblenou, que era l'encarregat de subministrar l'exèrcit republicà. El milicià es va presentar a la fàbrica de licors, que havia estat col·lectivitzada com totes les indústries del Poblenou, en va confiscar totes les existències i va demanar al senyor Clarós que fabriqués conyac per als soldats del front. Per fer-ho, donada l'escassetat de matèria primera, va posar a la seva disposició vehicles militars per anar a Santa Margarida i els Monjos, al Penedès, i a València a buscar alcohol per a la fabricació.

Cap al 1945, Salvador Clarós i Campmany, fent valer el dret de llogater, va comprar a preu de sortida de subhasta la finca de Pujades, 120-122, on fabricava licors des de l'any 1931. L'edifici havia estat embargat pels nombrosos creditors de la fallida Puntí i Deu, SA. Els Clarós no van trigar a edificar un pis sobre la fàbrica, **(7)** que els serví de residència a la nombrosa família amb vuit fills, atès que es van veure obligats a desallotjar el pis del número 118 a requeriment del propietari, Andreu Ribera i Rovira. El seu pare, Joaquim Ribera i Barnola, industrial metal·lúrgic del Poblenou i conegut

Salvador Clarós, membre del moviment veïnal del Poblenou.

com “en Quimet de les Culleres”, havia adquirit la finca de Pujades, 118, el 1942 per crear una societat anomenada Recuperación de Metales, que després es va dir Granada i Cia., amb la finalitat de reciclar el metall procedent de beines, avions i tota classe de vehicles i ferralles de la guerra. Abans de la guerra, aquella finca, que travessa tot l’interior de l’illa i té sortida també pel carrer de Llull, era un magatzem on guardaven carros de transport de mercaderies del Born. Durant la guerra, que foren col·lectivitzats els transports de tracció animal (semovents), s’hi habilitaren unes quadres amb uns 150 o 200 cavalls. Posteriorment i ja ben entrats els anys quaranta, els Ribera hi van aixecar l’actual edifici de pisos per a l’obra social de l’empresa Metales i Platería Ribera, coneguda com “les Culleres”, a la rambla del Poblenou, aleshores Paseo del Triunfo. Ara, sota la nova qualificació del pla 22@, aquelles antigues quadres s’han convertit en l’escola de disseny BAU, inaugurada aquest mateix any.

Al Poblenou hi van proliferar diverses empreses del sector de vins i licors, com ara els magatzems de vi Pedro Massana, al barri de la Plata, o les destil·leries Bardinnet, a l’avinguda d’Icària, i també la fàbrica de Cinzano dels Martini&Rossi. Hi havia també fabricants d’alcohol com ara Can Folch o Alcoholes Antich, entre altres, al barri del Taulat.

Els Clarós provenien de Badalona, una ciutat amb una gran tradició d’industrials del licor. Andreu Clarós era un conegut industrial cap al 1870, juntament amb els germans Bosch i Grau, fundadors de la coneguda marca Anís del Mono. També badaloní era Pere Vilar, artista, fuster i polifacètic que, amagat durant la guerra a casa dels Clarós, feia els seus treballs en un petit local a un extrem de la fàbrica. Des d’allà, Pere Vilar va construir, entre altres, el magnífic cassetonat de l’església de Santa Maria del Taulat del

La fàbrica de licors, al carrer de Pujades

Poblenou. La planta pis de Pujades, 120-122, restà inacabada per les dificultats econòmiques que passava la destil·leria i fàbrica de licors i que va ocasionar el seu tancament definitiu l’any 1954, després de diverses fatalitats del negoci, entre les quals cal destacar un incendi l’any 1950, que destruï la totalitat de la maquinària, el mobiliari i la teulada de l’edifici i que va provocar pèrdues abundants. Salvador Clarós continuà encara fabricant licors fins al 1964 en una nova fàbrica molt més petita al passatge del General Bassols número 11, a tocar de l’avinguda d’Icària, molt a prop de les també destil·leries Bardinnet.

NOTES

- (1) Vegeu a l’annex etiquetes d’Andrés i Jaime Clarós, fabricants de licors (Badalona) i cosins de Pere Clarós i Cairó.
- (2) Vegeu el contracte i l’escriptura de constitució de Clarós&Calonge Ltda., amb un capital de 10.000 dòlars, continuadora de Pedro Clarós Cairó Co. Ltda.
- (3) Vegeu el Diccionari dels catalans a Amèrica, 1992, Comissió Amèrica i Catalunya. Vegeu també l’arxiu de correspondència i documentació comercial de la família Clarós.
- (4) Vegeu el document del Govern panameny (arxiu de la família i cartes successives de Mauro Pardo, successor en el negoci de Calonge a Panamà). Pardo era badaloní i l’home de confiança de Salvador Clarós, que es va quedar amb el soci panameny un cop ja desfeta la societat.
- (5) Vegeu els documents d’opció de compra i escriptura notarial del contracte de compra de l’empresa La Tropical (arxiu de la família Clarós). Vegeu també les etiquetes i el segell de l’empresa Puntí i Deu, predecessora de les Destilerías Salvador Clarós al Poblenou.
- (6) Vegeu les etiquetes i la documentació del fons familiar Clarós.
- (7) Vegeu les fotografies de l’arxiu Clarós de l’edifici de Pujades, 120-122, amb el pis edificat per ells. Vegeu les fotografies de l’interior de la destil·leria, els alambins i la secció d’embotellament i d’etiquetes, amb membres de la família i treballadors. ❖❖❖

Taller d'història

EXPOSICIÓ: "MASIES I FÀBRİQUES A LA VERNEDA DE SANT MARTÍ"

Abans que la major part dels actuals habitants de La Verneda de Sant Martí vinguessin a viure al barri, entre els anys cinquanta i principis dels setanta, el territori estava ocupat per masies i fàbriques, molt a prop de l'església vella.

Aquesta exposició ha estat imaginada pel Taller d'Història de La Verneda de Sant Martí com un testimoni del passat vernedenc, a través de fotografies de diferents arxius i de veïns i veïnes anteriors i actuals.

Combina els edificis existents (quatre masies, tres d'elles amb la categoria de Be Cultural d'Interès Local) amb els ja enderrocats per donar pas als blocs de pisos. Dos mantenen l'edifici original però amb un ús diferent: la fàbrica Vitos, ara un institut de secundària, i la Foneria Dalia, ara una fàbrica regentada per una cooperativa de persones amb discapacitat intel·lectual.

Vistes en conjunt, s'aprecia que, mentre les fàbriques estaven

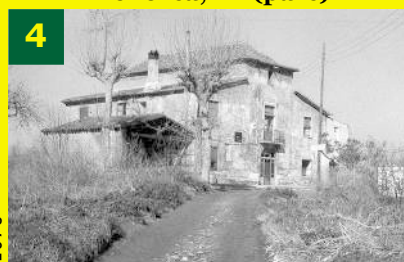
CAN PLANAS (EXISTENT)
La Selva del Camp, 1 (parc)

CA L'ARNÓ (EXISTENT)
Menorca, 21 (parc)

CAN CADENA (EXISTENT)
Menorca, 27 (parc)

CAN PUJALET
Agricultura, 294

escampades per tot el territori, les masies es concentraven en la part superior del carrer Guipúscoa. Això s'explica per la proximitat del Rec Comtal, a l'altra banda del passadís ferroviari, del qual algunes masies prenen l'aigua per regar.

La selecció no és exhaustiva. Evidentment, hi havia moltes més masies i moltes més fàbriques.

L'ordre de les imatges està dissenyat per fer un recorregut pel barri en forma circular, partint dels voltants del parc de Sant Martí.

Aquesta exposició es va exhibir a la sala d'actes del Centre Cívic Sant Martí entre el set i el trenta de maig d'enguany. La numeració de cada imatge remet al mapa de la pàgina 50.

DISSENY I PRODUCCIÓ

Taller d'Història de La Verneda de Sant Martí: Antònia Pascual, M. Carme Farré, Concha Martín, Ester Riera, Fina Fernández, Isabel Juárez, Jacoba Castillo, Joan González Ferreiro, Jordi Anglés, Jordi Salas, Josep Manera, Josep Maria Sarabia, Juan Giraldo, Llorenç Homar, Maria Àngels Termes, Maria Teresa Serret, Marta Arias, Miguel González Acosta, Olga García, Pilar Martínez Arce, Teresa Prats, Teresa Zurita.

IMATGES

Arxiu Fotogràfic de Barcelona, Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya, Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, Arxiu Nacional de Catalunya, José-Àngel Borlán, Llorenç Homar, Xavier Miserachs, Ester Riera, Toni Rodríguez, Anna Vidal.

MASIES I FÀBRIQUES A LA

5
CA L'ARMENÇOL
Guipúscoa (davant comissaria)

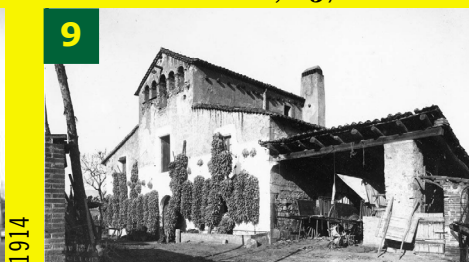
6
CAL GALLINAIRE
Treball, 257

7
CAL MASOVER
Treball / Huelva (interior)

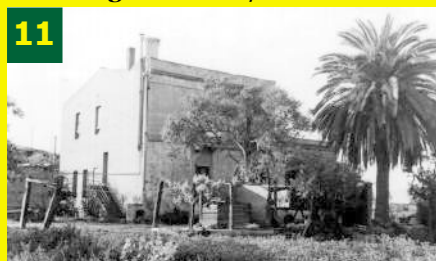
8
CAN JULIOL
Agricultura/Huelva

9
CAN CANALS
Cantàbria / Menorca

10
CAN MARINÉ
Pont del Treball Digne

11
CA N'IGLÉSIAS
Santander (darrere institut)

12
CAN RIERA (EXISTENT)
Bonaventura Gispert

13
CAN NYAU
Final rambla Prim

14
CA N'OLIVA
Ca n'Oliu / Binèfar

15
CASA LLARGÀ
Binèfar, Ca n'Oliu

16
CAL BERRO
Plaça Artur Martorell (La Pau)

17
FÀBRICA VITOS (TÈXTIL)
Santander, 7

18
VIUDA DE J. RIERA (TÈXTIL)
Cantàbria, 72bis

19
ALCOHOLES MONTPLET
Via Trajana, 53

20
SILGAN DISPENSADORS
Via Trajana, 25

21
FÀBRICA ROIG
Via Trajana / Santander

22
CERVESES ALMOÇÀVER
Binèfar, 19

VERNEDA DE SANT MARTÍ

23

ANTIGA FONERIA DALIA,
ARA TALLERS GUINARDÓ (Via Trajana, 15)

2025

24

ANTIC MOLÍ DE LA VERNEDA
Guipúscoa / Camí de la Verneda

1930

25

PLANTA EMBOTELLADORA COBEGA
Guipúscoa / Gretel Ammann

1965

26

FÀBRICA BLANCO DE ZINC
Guipúscoa / Prim

1969

27

EXTRACCIÓN DE LETRINAS (ADOBS)
Andrade / Maresme

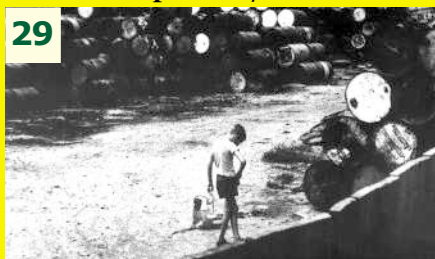
1966

28

VIUDA DOMINGO MAS (TÈXTIL)
Plaça de la Palmera

1966

29

BIDONES BALLESTER
Plaça de la Palmera

1962

30

HIJOS RAFAEL CLARASÓ (TÈXTIL)
Puigcerdà / Huelva

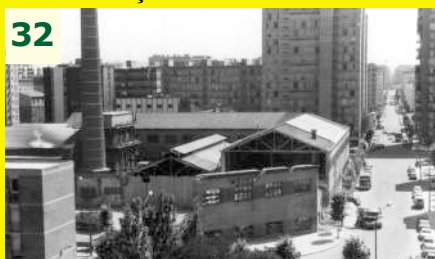
1961

31

MOZAICS FORTUNY
Cantàbria / Huelva

1908

32

SF VILA (TÈXTIL)
Guipúscoa / Cantàbria

1969

33

OBRADOR COSTAFREDA
Treball / Guipúscoa

2025

34

LABORATORIS GENERAL ÒPTICA
Andrade / Plaça E. Torroja

2025

35

MANUFACTURAS REUNIDAS
DE LA INDUSTRIA TÈXTIL (Gran Via/Fluvià)

1963

36

CAN SALAMÍ (TÈXTIL)
Guipúscoa / Fluvià

1955

37

TELEVISORS ZENITH
Espronceda / Guipúscoa

1967

38

CONSTRUCCIONES Y CONTRATAS
Guipúscoa / Espronceda

1966

39

BTA JOVER Y CASTELLS (TÈXTIL)
Guipúscoa / Bac de Roda

1966

40

CARTRONS ARNELLA
Fondal de Sant Martí

1955

publicacions

Joan Gispert i Ricardo

RESISTÈNCIES: REVOLUCIÓ (1934-1935)

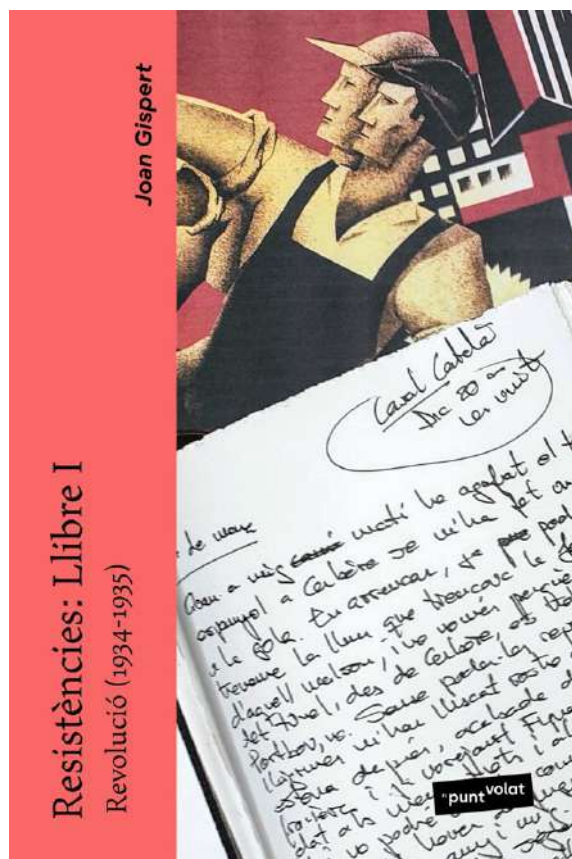
Resistències: Llibre I, Revolució (1934-1935) descriu l'esdevenir d'en Miquel Sagarra, un jove obrer, veí del Poblenou, que comença a militar en el Bloc Obrer i Camperol arran de la revolució d'octubre del trenta-quatre. Es descriu la seva participació, més o menys activa, en els fets d'octubre d'aquell any i la seva posterior transformació, ja a l'exili, en revolucionari actiu al servei del moviment obrer.

Aquest primer llibre de l'obra *Resistències* —en la que es relatarà la vida d'en Miquel Sagarra i de la seva família al llarg del temps, des de la II República fins a l'actualitat—, són les pròpies memòries d'en Miquel, un dietari en el que ens explica en primera persona com es va produir el moviment revolucionari de l'any trenta-quatre, i els fets que portaren a la mort prematura del seu germà Rafel i la posterior venjança que va portar a terme per aquella mort. Un fet que el va fer anar a l'exili, a París, des d'on escriu el text que ara anem a llegir.

En Miquel comença el seu relat rememorant la seva joventut al Poblenou, destacant com, influenciat pel seu germà Rafel i els seus ideals, es va involucrar, finalment, i a la seva manera, en la lluita del moviment obrer de la seva barriada. Al llarg del text, en Miquel reflexiona sobre les tensions entre les diferents faccions polítiques, preocupat, sobretot, pel creixement del feixisme arreu d'Europa. Descriu la seva transició de jove desinteressat per la política activa a revolucionari compromès amb la causa proletària. També, reflexiona sobre les pèrdues personals, i la derrota davant el feixisme per les pors dels que no s'atreveixen a fer costat al moviment revolucionari.

Finalment, i no menys important, ens relata moments de la seva vida familiar i, també, d'altres moments lligats a la seva altra passió, el futbol, i de l'equip de la barriada, el Júpiter.

En el text es barreja la ficció històrica amb elements de la memòria biogràfica. La veu d'en Miquel serveix per explorar els conflictes ideològics i socials que van marcar aquella època. S'intenta no centrar el relat només en els esdeveniments històrics, sinó també en l'impacte emocional i personal de la revolució sobre els personatges. És, podríem dir-ne, la vivència col·lectiva de la classe obrera catalana en la seva lluita contra el capitalisme i el feixisme, en un context de fra-

càs revolucionari. Es combinen descripcions de la vida quotidiana amb reflexions polítiques, fet que contribueix a humanitzar el conflicte i apropar-lo a qui ho llegeix. Els moments de diàleg i interacció familiar serveixen per suavitzar el to més polític de la lluita revolucionària.

En definitiva, l'obra tracta la revolució com un procés inacabat, on les divisions internes entre les diferents faccions de l'esquerra, així com les pors petitburgeses, van contribuir al fracàs dels diferents intents revolucionaris. L'exili s'explorà com una conseqüència inevitable de la derrota i com un espai de reflexió des d'on en Miquel intentarà reconstruir la seva vida.

Els ideals revolucionaris, una part important dels quals li ha transmès el seu germà Rafel, el portaran a comandar, en el seu petit món del Poblenou, la lluita revolucionària del moviment obrer. Aquesta, però, és ja una altra història. ♦♦♦

Joan Gispert, vernedenc, llicenciat en Història, especialitat en història medieval, i investigador del procés de feudalització de la societat catalana en els segles XI i XII.

documents

Ramon Colom i Esmatges

PREGÓ DE LA FESTA MAJOR DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ 1989

El pregó de la Festa Major de 1989 va ser llegit pel periodista de Televisió Espanyola Ramon Colom, el quatre de novembre, a la cruïlla dels carrers Cantàbria i Guipúscoa.

Bona nit a tothom de part de tots. Hi ha molta gent que creu que parlar en públic és lo meu. No és veritat. Especialment en aquests moments que després dels petards, traques i cercaviles han començat les festes del barri.

Però m'han invitat i quelcom us he d'anunciar. Bé. Mai ho he pogut fer en públic i potser aquest sigui el moment.

Soc molt feliç de ser un altre cop aquí amb vosaltres. Per molts motius. Us sorprendrà si dic que entre tots el qui som aquí, soc dels més vells (del barri). No és que sigui dels de més edat. No. És que soc dels pocs que abans que tot això hi fos, ja vaig estar aquí.

Quin xalar! Tinc la sort de què la meva família ve tota del vostre barri, abans que el barri existís. Els meus besavis eren els humils porters d'una fàbrica del tèxtil que era al final del que avui és el carrer Cantàbria. Tot eren camps, sèquies, fàbriques. Penso que només queda un arbre centenari de tot això.

Però la meva alegria va un xic més enllà en aquest retrobament meu amb vosaltres. Som aquí per a celebrar les festes del barri i és que les meves primeres festes varen ser aquí. Quan als col·legis fèiem festa els dijous i no els dissabtes, jo venia fins aquí, al "fons de Sant Martí" per a jugar amb els meus germans i cosins. Quan s'havia d'enterrar la sardina ho fèiem també en aquestes terres. Quan s'havia de menjar la truita res millor que l'ombra d'aquell plàtan de què us he parlat abans i que tenia un banc bastant còmode a sota.

Però hi ha molt més. Els primers pallassos que vaig veure a la meva vida, van ser a la vella fàbrica a l'alçada del

que avui deu ser el bar Menorca. El primer casament i també el primer enterrament als que vaig haver d'anar també van ser aquí, a la vella església de Sant Martí.

Però no us atabalaré més amb records de la meva infantesa. Tot va desaparèixer. Es van començar a construir cases, el trànsit lliscava pel carrer Guipúscoa, es van construir les cases sindicals de la Verneda i jo em vaig quedar a la Sagrera, que és a on vivia.

Però com tot ha d'estar escrit i previst vaig tornar a caure per aquí. Va ser passada l'adolescència, quan tenia 16, 18, 20 anys. Ja res era igual i s'havia d'amotllar-se a la vida. I ho vaig fer aquí, i ho vaig aprendre junt amb molts d'altres que més o menys de la meva edat vam aprendre a fer la vida.

Aprenguérem que no tot és de color de rosa, que s'havia de divertir, que era necessari solidaritzar-se, que per avançar havíem d'aprendre, que la religió era una altra cosa de la que ens havien ensenyat de petits i que, sobretot, no es podien permetre certes coses. Entre elles que aquest barri no podia ser una senzilla acumulació de cases. Que era necessari respirar, viure, disfrutar.

I tot això ens porta on som ara. Mireu, no m'agrada presumir de res, perquè tampoc puc. Però ho faré d'una cosa: d'enyorar-vos, d'haver viscut, d'haver après a fer la vida entre vosaltres, en un barri com aquest, en una ciutat com aquesta. No hi ha cap ciutat al món que sàpiga unir tan bé la proposta de futur amb la no desaparició de les seves arrels com Barcelona. Hi ha poques ciutats al món occidental que tinguin uns veïns com vosaltres. Hi ha poques ciutats a on els veïns puguin dir: "aquest barri és meu i el disfrutem com volem".

Amics meus. La meva enhorabona per aquestes festes. Disfrutem-les i sapigueu que en aquest moment d'alegria no hi ha d'haver diferències entre nosaltres. Les eleccions han quedat enrere. Aquest és el moment d'unir-se en unes festes que són les nostres i que no ens pot treure ningú. Alegria i a reveure. ❖❖❖

Ramon Colom i Esmatges, sagrerenc, va dirigir el programa *Informe semanal* (1980-87) i fou director de Televisión Española (1990-96). Dirigeix la productora Sagrera TV i el programa "Millennium".

documents

PRIMER CERTÁMEN LITERARI DEL CENTRE CATALANISTA PROVENSALENCH (1880)

El Centre Catalanista Provensalench va editar el 1881 un opuscle amb els resultats de la convocatòria dels seus premis literaris de l'any anterior. Formaven part del jurat escriptors com Frederic Soler, Àngel Guimerà o Valentí Almirall. Publiquem el discurs del president, Damás Calvet i un dels relats guanyadors.

DISCURS DEL SR. PRESIDENT DEL JURAT D. DAMÁS CALVET

SENYORAS, SENYORS:

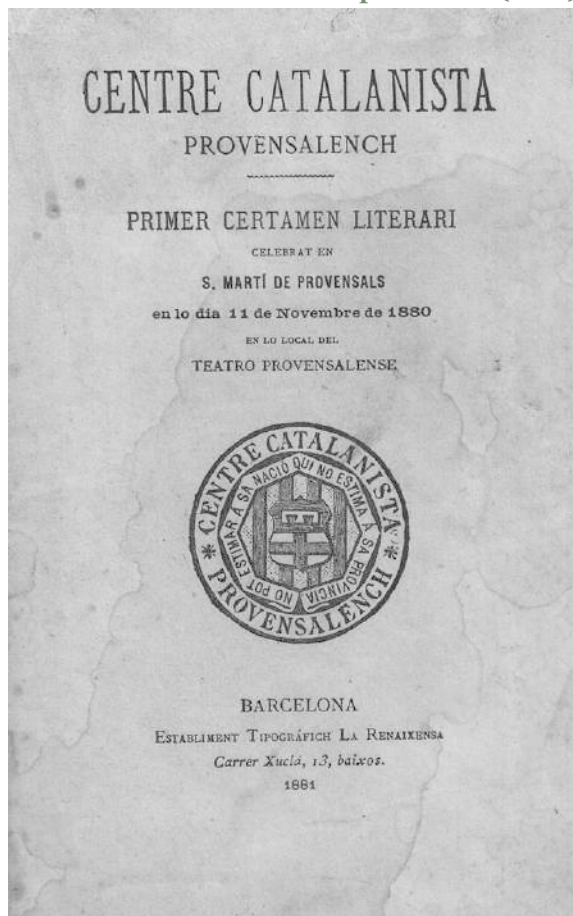
A la circumstància de trobar-me, fá una desena d'anys, vehí de Sant Martí de Provencals, deguí la honra de inaugurar una de las institucions més profitosas per lo progrés moral é intelectual de sos habitants, l'*Ateneo del Barri del taulat*. Avuy, no á mos mérits, inferiors als dels meus companys de Jurat, sino al unir-se tots contra mi per tráures de sobre la càrrega de un discurs, dech la de dirigir-vos la paraula per inaugurar los certámens literaris, ab que lo *Centre catalanista provensalench* vol contribuir per sa part al conreu de nostra llengua, al enaltiment de nostras costums en quant tingan de bó, y en lo que sia de bon just, al millorament de la situació de la classe treballadora, que constitueix un dels més importants factors en la resultant complexa de las forsas vivas d' aquesta població de Sant Martí.

Fill com só de la ciutat de Catalunya situada més al Nort y á Sol ixent que cap altra, ventejat desde petit per la tramontana, y respirant ab la marinada, si no las áuras del Orient, lo baf d'aquell mar que senyorejaren tants segles nostras galeras, no tinch simpatía per altra estrella que la del Nort, y he cantat sempre la surtida, may la posta del Sol. Per assó'm plau en la aurora d'aquest que s'aixeca veure com la negror dels núvols vá fonentse insensiblement fins á brillar ab las tintas de la rosa, y saludo aquets actes, aquets certámens, verdaders raigs de llum, manifestació no dubtosa de que al menys un cantell del astre ha traspasat ja en l'horisó de la barrera de la nit. No estem ni en la albada ni en la aurora del catalanisme; lo sol ha surtit, y encare que s'empenyin en amagarnos sá roda de foch las torres de

núvols, que tenen por, tal volta, de ser esfondradas per sa llum, y encare que l'aduli'l corb de por que no'ns lo monstri tan negre cum es, y 'l cantí'l gall, creyentse també que'l sol s'ha llevat no més que per ell, nosaltres debem donarli la benvinguda, perque com dihé'm en catalá: Quan lo sol surt, surt per tothom.

Per Sant Martí, donchs, també ha surtit lo sol del catalanisme. Y ¿com no havia de sentir la influencia del astre novell la vila que en menys de mitj segle ha passat de un poble insignificant á ser un dels centres més industrials de Catalunya? Si son nom nos recorda las glorias del passat, y nostra germanó ab un poble vehí, sas xemeneyas son are sa mural corona y sas vias de ferro las líneas divisorias dels quartells del seu escut. ¿Quina vila pot citarse en nostre reyalme que com ella se repose en una plana, lo cap en la falda de una montanya y banyantse los peus en la mar; que com ella sia atravessada per duas carreteras generals, per un canal, y per un (y aviat dos) tramvías; y per dos ferro-carrils que la relacionan ab lo Vallés, ab la marina y ab las industriosas comarcas de la Plana de Vich y ab la minera del Ter; y atravessada sens aturall per l'altra vía de ferro que'ns conduheix cap á Ponent? Per tu y pel Mitjorn quasi treballa Catalunya. Oh si ab nostras feynas poguessem infiltrarvos una part del nostre esperit! Oh si al calor del Sol del catalanisme volgueses, Espanya, reviscolar tos enneulits membres! Llavors sería'l bras robustit per lo treball y no la llengua ben penjada y solta, lo qui dirigiria tos destins, lo qui empunyaria lo timó de ta combatuda nau. Lo lema del catalanisme no es ni ha sigut may un símbol de separació. Be ho sabéu vosaltres individuos d'aquest centre, que votareu per la presidencia del Congrés catalanista als qui no tenian

Coberta de la publicació (1881)

necessitat de fer cap afirmació novella, als qui de temps tenian ja desplegada la bandera. Sa aspiració fora, si no's critiquéss de pretenciosa, segons un dels festius conreadors de nostra llengua, (y sens que vaja involucrada en ella cap idea de domini sinó de verdadera germanó) la de *catalanisar* á Espanya.

Y ab quin dret? Si mirem segles enrera ¿no trobaríam que nostres avis eran ja homens fets, quan los altres encare jugavan á soldats? ¿Quina marina més que la catalana rival de la de Venecia, Génova y Marsella, passejá sa triumfant bandera com senyora del Mediterrá, acaparará'l tráfech de Llevant, y doná á Espanya las illas més importants d'aquest mar. Mar catalá era en la edat mitjana y mar catalá fora tal volta encare si la política aragonesa no s'hagués vist posposada á la política de Castella. ¿De quina ciutat de Espanya podia parlar-se en aquells temps com ho feya de Barcelona En Benjamí de Tudela? Nostras fábricas escalonadas al peu dels saltants de nostres rius, ¿no eran ja fá siscentos anys la ocupació de una gran part de la gent de Catalunya? D'aqueix amor al treball, fill tal vegada de la pobresa á que'ns condemna una aspra terra, si no l'haguessen regada ab la suor de nostres fronts; y del esperit emprendedor que'ns despertavan las onas del mar al veure ab recansa allunyar-se'ls vaixells de nostras tras riberas, se formá lo carácter distintiu

de nostra rassa que, ajudat d' una prudencia (calificada per altres de mesquinesa) ha servat fins fá poch temps al traves de tantas guerras desastrosas y venjativas, de tanta opressió é intolerancia, la organisació gremial dels estaments, que permetia la propagació metódica dels coneixements particulars de cada art ú ofici; los capitals que l'estálvi feya creixer cada dia; los llochs y edificis de venta y contractació; las eynas de treball; las facultats y'ls instints de certas comarcas y familias que viuhén encare de la industria arrelada en ellas, perfeccionada y enriqueida ab las conquistas de la ciencia; ha servat nostras lleys, que'ns donan nostra manera de ser, la organisació de nostra familia, element de progrés en sa mateixa injusticia de distribució de bens, que obliga al fadrí estern á campársela ab lo seu enginy é inteligencia; y ha servat per fi contra tot vent y marejada la arca santa de nostra llengua.

Ella es lo lligam que subjecta'l feix dels elements que constitueixen nostra civilisació. Per ella nostres marins se deixan entendre en tots sos ports desde Gibraltar á Alexandria, y ella es la que'ls fá mirar com á germans tots los pobles costaners del Segura fins al Tibre, y'ls de las illas de Mallorca, Córcega y Cerdanya, y fins de la, per nostras armas deslliurada de un tirá, la quasi africana Sicilia.

Molt temps, empero, nostra llengua, antigament més conreada y més considerada que la de Castella, y per més armoniosa més trobada, gracias á nostra decadencia política, no serví gayre més que per contractes, per fixar lleys y reglaments, per cambi de ideas de utilitat immediata. Contadas son sas manifestacions poéticas fins al seu actual desvetllament; perque desvetllament y no de reviscolantsa ni menys de renaixensa deu calificar-se sa nova aparició en las gradas del temple del Art tan feta y tan robusta com sas germanas, tan rica com ellas, ja que no encare segons diuhén las altres tan elegantment vestida, com si l'rebosillo tentador y la caputxa ben rumbejada no ho fos tan com la payola, la cofia ó la mantilla. ¿Y que es la coincidencia de son desvetllament ab lo vol que han pres nostras arts, ab l'interés ab que hem seguit y propagat la més sana filosofia, y ab l'entussiasme ab que havem procurat ser dels primers iniciats per plantejar los descubriments de las ciencias, sino l'efecte d'un sobreixent de energía de una exuberancia de forsa ideal com á coronament de nostra empresa en no quedarnos en quant de nosaltres depenga derrera de las nacions grans y petitas que s'han donat la tasta de guiar á la humanitat pel camí del verdader progrés, de la cristiana civilisació?

Y proba d'aqueixa exuberancia de vida intelectual es la creació d'estos centres y associacions, que, fills tal volta de un sentiment de expansió, no trigan gayre en ferlo extensiu als demés vehins del poble en que radican ab actes com lo

PREMIS

POESIA

REDEMPCIÓ, de *D. Joaquim Riera y Bertran*.—Ofertora del premi, D.ª M. G. DE R.

LO TEMPLE, de *D. Francesch Ubach y Vinyeta*.—Ofertor del premi, D. FRANCISCO RODÓ rector de la parroquial iglesia de Sant Martí.

LO PROGRÉS DE LA INDUSTRIA CATALANA, de *D. Joseph Martí Folguera*.—Ofertor del premi, D. FREDERICH RICART.

PREGARIA AL GLORIÓS SANT MARTÍ, de *D. Joaquim Riera y Bertran*.—Ofertor del premi, Un senyor soci del CENTRE CATALANISTA PROVENSALENCH.

JACQUARD, de *D. Francesch Ubach y Vinyeta*.—Ofertora del premi, la Societat FAMILIAR PROVENSALENSE.

PREMIS

PROSA

LO NOSTRE PA, de *D. Emili Vilanova*.—Ofertor del premi, UN OBRER de Sant Martí de Provensals.

TOROS, de *D. Joseph Verdú*.—Ofertor del premi, UN SENYOR SOCI DEL CENTRE CATALANISTA PROVENSALENCH.

APLICACIÓ DEL ART A LA INDUSTRIA Y PRINCIPIOS Á QUE DEURIAN SUBJECTARSE LAS INSTITUCIONES D' APLICACIÓ, de *D. Salvador Sanpere y Miquel*.—Ofertor del premi, il·lustre Sr. D. EVARISTO ARNÓS.

que he tingut la honra de inaugurar, en que's premia los esplays del cor, ja sia en sa manifestació poética, ja sia ab probas d'abnegació ó d'amor al progrés y á la virtut traduidas en la educació que un pare ha sabut donar á sos fills. Y lo més lloable es que los temas escullits per aquest certàmen poètic s'han inspirat també en la idea de glorificació del treball, del enaltiment d'aquest element de progrés y de moralitat, d'aquesta imposició de la Providencia que, més que càstich d'una falta, sembla lo present d'una armadura invulnerable pera la lluyta del esperit ab la materia, un dels tres viaranyys que ab la Virtut y la Ciencia conduheixen al lloch de benauransa, y al Temple de la gloria.

Ab lo treball se regeneraren després de recentas guerres titánicas las repúblicas del Nort América y de Fransa, redimint sos deutes la primera, y pagant la segona en poch temps sa inmensa, sa fabulosa indemnissació de guerra. Pobles que's llevant avans de sortir lo sol, y que encare treballan quan ja s'ha post, tenen medis de aixecarse de tota cayguda, de referse de tot dessangrament, de tota malaltia, de reconstruirse després de tot terratrèmol, de tota sotragada. Ab lo treball se redimirían fins Sodoma y Gomorra si fos possible ferlas renaixre de llurs cendras, y ab lo treball Catalunya, més aviat qu'altras provincies, s'ha restablert en part dels desastres de una vandàlica tentativa de restauració de lleys y sistemas que ja no s'avenen ab la manera de sentir y pensar de nostre poble.

Lo treball sempre ha sigut font de virtuts, y veus aquí com los pobles més treballadors son també los més religiosos. Son los qui no s'olvidan de regraciar á Deu, en las diadas establertas com á descans de llurs fatigas, y en las instituidas com á recort de sengles aconteixements, que marcan una etapa ó un pas avant de la humanitat ó del poble aquell en la vía del progrés: son los qui demanan sa paternal benedicció per comensar fins llur tasca parlamentaria, pus en ella se discuteixen los interessos morals

ensempe que'ls interessos materials del Estat. Son los qui, inspirantse en las sublimes ensenyansas del Sermó de la Montanya veuhen brotar de son sí institucions y germandats, alberchs pels vells y pels infants, tallers y escolars, hospitals y temples que la Caritat fomenta, y que la filantropia vanitosa, lo fariseisme refinat y la beateria farinera acababan imitantlas pera seguir la corrent.

Més no tots sabem encare regraciar á Deu en las desgracias y en las calamitats, perque no'ns fixem prou en la justicia, ni comprenem la ensenyansa, ni tota la utilitat de la proba. ¡Encare ¡ay! al mateix temps que's beneheixen locomotoras y vaixells, fàbricas y eynas de treballs se beneheixen las banderas y'ls acers, los fortins y las máquinas de guerra! No tots sabem adorar á Deu en esperit y en veritat: no tots sabem llegir son nom en la estrellada celestia: no tots sabem agenollarnos sota la volta inmensa del firmament per tributarli l'encens de nostres cors, y extassiarnos ab la sublime, y per molts ja presentida, armonía de las siderals esferas!

Benhajan donchs los qui aixecan un lloch de reculliment pel esperit, una cátedra pera la moral, un encenser tan per aquells cors que saben cremar sols, com pels que necessitan lo caliu dels altres á fi d'enlayrar vers la Suprema Bondat y Justicia lo perfum de la oració.

Benhajan los qui convidan als poetes á beure en las fonts de la inspiració verdadera, los qui's mouhen ab l'aliciet d'una honrosa recompensa vers los ideals á que deuría encaminarse la poesia moderna. Benhajan los qui hi han anat á umplir la copa, los que hi han sentit batre son cor pels actes més dignes de lloansa, per las justas queixas del oprimyt y per las nobles aspiracions de la humanitat entera. Benhajan entre'ls molts cridats eixos pochss escullits, qual nom sabreu bentost y que ab los raigs de sa inspiració resoldrán la boyra baixa en que vos he tingut submergits ab lo prosaisme de mon discurs. ❖❖❖

LO NOSTRE PA

Emili Vilanova

Desde petit vaig aprendre á casa nostra la máxima que pot dirse qu'es lo prech més curt y senzill que dirigim á Deu tots los que'ns tenim de guanyar lo pa ab la suor del nostre front. *Salut y feyna tinguém*, deya la mare, quant una adversitat més ó ménos passatgera venia á turbar la tranquil·litat de casa nostra.

Lo pare també tenia molta fé en aquesta máxima, y, com no demanavam gayre cosa á Deu, sempre'ns escoltava y de salut y de feyna no'n mancá durant molts anys, si be's te de aclarir, que de salut ne teniam justa pel gasto de la persona y de feyna casi bé'n sobrava que, en certas tongadas, los pares anavan massa escarrassats. De totas maneres, ells s'ho trampejavan del modo mes acomodat y, senzills obrers, ab cinch criatures que totas hagueran capigut dins una pollera, se la passavan d'un terme que no hi havia res que dir.

Gracias á Deu, tots eram de bona pasta y las rebequerías duravan poca estona, perque axis que l'un arrencava á plorar, los demás, per contagi ó per fraternal simpatía, resultava que'ns posavam á seguirlo fent lo ploricó que, segons lo ditxo del pare tot empaytannos pegant cops de corretxas á la paret —fent com aquell que s'errava— aquells crits y aquella guineya que armavam parexía que sortís d'una gavia qu'hi hagués barreja de pardals y trenca-pinyons. Sia que á nosaltres mateixos nos atabalés aquella lamentació general, aixís que l'un parava per rependre alé, los demás nos distreyam, y com aquell qui no se'n adona nos trobavam que acabavam de plorar tots á l'hora per posarnos á riure sense cuydarnos de sapiguer ni lo per qué dels plors, ni lo per qué de las riallas.

Ab divuyt pessetas de setmanada que guanyava lo pare fent de pintador, y'ls pochs quartets que arreblegaría la mare passant per altri alguna bogadeta, ja podeu formar concepte que tot nos ho haviam de ben menester; y encara que no haviam passat may miseria, á casa nostra may hi havia rescalfats d'un apat al altre: sempre menjavam fresch, que lo que sortia á taula un cop, allí mateix n'haviam la entrega. Perque la mare ja havia tret los seus comptés; y com que de números ne tenia mes que de lletres, si al multiplicar podia fer erradas, per dividir may feya falla, perque'n sabia més que unas matemáticas.

Una de las operacions que més me costá d'entendre era la que feya molt sovint per donarnos berenar. Ab duas taronjas nos ne donava mitja á cada germá y eram cinch y encara li sobraven grills per repartirlos entre'ls que butzinavan, recelantse de la justesa de la repartició.

¡Pobre mare! ¡Si l'haviam atabalada ab nostras exigencias, y si n'havia amenassadas de pallissas, que potser era ab la sola cosa qu'era llarga á prometre y escasa en bestreure!

¡Si n'havia posat de pedassos, y si n'havia fet de surgits! Lo pare, qu'era home de molt bon humor tenia un modo de parlar á estil de xanxa que tot ho anomenava per semblansas y comparacions. »—Ves. Lluisa, deya á la mare, axis que algú de nosaltres anava esquinsat:

Haurás de posar uns cairons de fals escaire á las genolleras de las calsas d'en Martí, y un llibre obert de vellut al descans de las d'en Peret. Y si algun de nosaltres portava los elástichs penjant ó las mitxas desfetas, cridava:—Tu, fulano, que t'arrossegan las carrilleras y t'estalona'rás lo *trage*; ó, lligat las mitxas, senyor deixat, que sembla que hajas tornat á ménos.

Quant m'agradava'ls dissaptes d'anar á esperar lo pare á la porta del vapor! Aqueix era un gran edifici murallat; per sobre las parets de tanca eixian las branques dels arbres atapahidas de fullam que donavan ombra als caminals. Desde'l reixat de la entrada s'extenia un passeig resseguit de plátanos molt corpulents y tant espessos que'ls brancatges s'ajuntavan per alt y aparentavan una mina de verdura clapejada ab trencadissa de blavor de gloria y ruixim de sol. Al fons s'hi veyia la fàbrica trepada de finestras, y al costat arrencava una gran xemeneya alta, rogenca, y fumada del cim, que parexía un agegantat canó apuntant als núvols més que per fer foch al cel, per enviar als peus de Deu l'incens del treball, la salutació del jornaler al guanyar lo pa de cada dia.

Lo dissapte plegavan mes dejorn que'ls altres dias de la setmana. Vora las quatre compareixian pe'ls voltants de la fàbrica y prenian lloch als costats de la porta molts ceguets y esguerrats y algun extranger ab l'orga

esperant la sortida dels treballadors per arreplegar quartets cadascú á sa manera: ab sos laments los pobres y ab sos cançons lo foraster. Y comensavan á exir currúas de minyonas que donavan bó de veure, per macas moltas y las demás per curiosas y endressadas; que millor que vinguessin del treball pareixia que sortissen d'una festa ab sos semblants alegres y riallers, aiosas ab lo cistellet al bras, lo sach ajustat com un jipó, curta la faldilla que deixava veure uns acabaments de pantorrilla, que val mes tenir prudencia y no resarne; los peus calats ab mitxas netas com la escuma de la blancor, y unas espardenyas que no gosavan cubrirlos per no llevarls'hi aquells tres quarts de gracia que hi tenian.

Al bell punt que sortian los treballadors, rompia l'orga ab un *schotiz* ó *vals* ó qualsevol altre tocat que feya burgit y festa; los ceguets anavan d'ací y d'allá estesas las mans y rebent la caritat. Las noyas ab sos alegroys contestavan amatentas á las folgas que'ls hi deyan los fadrins; una munió de canalla —que també plegava del treball— corria ajogassada rescabalandse ab crits y gatzara de tantas horas de subjecció passadas á la cuadra entre'l brugit de las máquinas, la calor, la farum del oli y'l trasbals de la feyna respirant ansiosa aquell aire mes sa, ab la alegría als ulls, la rialla á la boca, inquieta y turbulenta, gosant ab dalé aquell trosset de festa del dissapte que'ls hi avansava las alegrías del diumenge.

Al arribar nosaltres á casa, desde la escaleta se sentia aquella remor que sembla un xáfeh y era que la mare fregia lo peix á la paella. L'un germá baixava á rebrens; l'altre ab lo canti anava per aigua fresca; aquell á cercar ví, y tots s'aturavan per besar la ma al pare, anunciant ab crits d'ingénue content la seva arribada á tots los estadants. Al cap d'una estona, al voltant d'una taula coberta ab modestíssima vianda, s'hi veyan escampats los nostres capets rossos que, segons ditxo del pare, li pareixia, al contemplarlos, que li servian postres de rica fruita avans de donarli'l sopar.

Després nosaltres anarem creixent, y'ls pares minvant en forsas y salut. Mes per aixó no hi mancava alegría á casa nostra. Los dissaptes, alló pareixia un bescambi: tots portavam la setmanada á la mare, —qui més grossa qui més petita, — pero s'ajuntava un munt de pessetas y cartutxos de pessas de dos, que'l pare'n deya la metralla per espantar la miseria. Y al vol d'aquella taula que pareixia un convit, assentats los pares y tots cinch germans, ¿ne voleu d'alegria y d'apetit? Allí no surtia cap menjar que, no fos gustós, que com tots treballavam no n'hi havia de llamenchs y desganats. ¿Y ne voleu també, després de haber sopat, de broma, de ditxos y plagasitats? Cadascú guardava lo que sabia per aquella hora, y'ls pares, que no més tenian que escoltarnos, si se'n veyan d'enfeynats per atendre á tots! Lo qui parlava sério li sabia greu que's distraguessen rient las graciositats del que estava de bulla, y com una rialla'n porta d'altres, hi havia ocasions que ja's reya de pura-pensa, avants de sortir l'acudit; y desde llavors no hi havia lloch de parlar sério perque las riallas esclatavan sens violencia, y'l que volia fer l'home quedaba compromés perque li encomanavam l'alegria, y tot havia d'anar de broma, encara que 's parlés de política, ó de aquellas qüestions tant sérias dels burguesos y'ls jornalers.

Jo'm creya que'n haventhi salut y feyna per nosaltres pobres ja teniam conseguida la felicitat!

A casa hi ha salut y tots treballem. Los sopars, qu'es en la única hora en que'ns ajuntem, no son alegres y animats com algun dia; lo pare no te aquells ditxos que tan nos alegravan. Los sopars son tristos, callats; ningú gosa á parlar perque'l pensament no pot distreures en objectes alegres. En la nostra taula hi mancan dos germans; los més grans, los més estimats perque son los ausents y'ls qu'están en perill: tots dos son al servey, lluny de nosaltres y lluny d'Espanya! Ay! Si'l dia'que ve correu de Cuba no tenim carta, quin desfici'l de la mare! quin estar surrut lo pare, y que inútils son los nostres consols!

Los dissaptes, que aném més tart á retiro, la mare segueix l'amorosa costum d'esperarnos per tenir lo logro de venir de puntetas á contemplar si'l nostre somni es tranquil. Quan entrém á casa la trovém sentada, inmóvil, la vista humida ficsada en un quadro de los Dolors, tremolós lo llavi, prega, prega, sempre ab llágrimas del cor, ab gemechs inarticulats y en son callat diálech ab la Mare de Deu, la enterneix, y li demana que guardi y ampari als nostres germans ausents.

patrimoni

ESCULTURA "EL MUR"

Discutida, controvertida, contestada, impugnada, polèmica. Fins i tot un candidat a l'alcaldia va prometre enderrocar-la. L'escultura "El Mur" de l'artista nord-americà Richard Serra (1938-2024) organitza i dona personalitat des de 1984 a la plaça de la Palmera.

La plaça de la Palmera va néixer d'un nyap urbanístic: un hotel de la part alta de la Diagonal va construir més plantes de les autoritzades i la seva pena va ser pagar una indemnització a l'Ajuntament que va servir per fer realitat la plaça que tant desitjava el veïnat.

A principis dels anys vuitanta, Barcelona acabava d'escollir un ajuntament democràtic i el seu alcalde, Narcís Serra, buscava —seguint la filosofia de "monumentalitzar la perifèria del seu cap d'Urbanisme, Oriol Bohigas— escultors de prestigi que volguessin plantar la seva obra a la ciutat. L'enquesta el va portar a Nova York on va conèixer Richard Serra, un dels escultors de més anomenada mundial. Van arribar a un acord perquè dissenyés una de les seves monumentals escultures i el lloc escollit va ser la plaça de la Palmera, llavors un poti-poti de fàbriques, tallers, casetes baixes i un mercat **(FOTO 2)**.

La urbanització de la plaça va ser dissenyada per dos arquitectes municipals —Pedro Barragán i Bernardo de Sola— i la diada de Sant Martí de 1984 es va inaugurar la primera fase amb la presència de l'escultor nord-americà. L'artista es va afanyar a intentar explicar el significat de la seva peça escultòrica *El Mur* —el veïnat no acabava de veure clara la vàlua artística. **(3)**

Richard Serra té obres per tot el món. El Museu Guggenheim de Bilbao acull una col·lecció permanent de vuit escultures de gran format sota el tema "La matèria del temps" **(1)**. *El Mur* està compost per dos murs corbs de 52 metres de longitud i tres d'altura. Fabricat en formigó amb pols de marbre, molt allunyat del material habitual en les obres de Serra, l'acer.

La intervenció escultòrica no es limita al mur. Al l'extrem est hi ha un fanal espectacular de 22 metres d'alçada. Davant l'escola es troba un temple per acollir espectacles. Un element de l'escultura ja desaparegut és un conjunt de pedres quadrangulars que omplien l'esplanada en direcció al mur **(3)** i que han estat substituïdes al llarg del temps per arbres i jocs infantils **(4)**. L'Ajuntament va instal·lar el 2017 un faristol, a la cantonada del mercat, on s'explica la relació entre la plaça i l'escultura (vegeu el text en la pàgina següent).

ATENCIÓ MEDIÀTICA

La plaça i l'escultura han estat objecte d'atenció per part de la literatura, la ràdio i la televisió. L'escriptor Juan Tallón va publicar, el 2022, *Obra maestra*, una novel·la-ficció sobre una altra escultura de Richard Serra, de 38 tones de pes, desapareguda en estranyes circumstàncies del Museu Reina Sofia l'any 2006. En un moment del relat, que intenta imaginar on va anar a parar l'escultura, es fan comentaris sobre la incomprensió per part dels veïns de la Palmera cap a *El Mur*.

Ràdio Maconda, l'emissora de les biblioteques de Barcelona que té els estudis a la García Márquez, va penjar el pòdcast "El mur de la discòrdia" sobre l'escultura de Serra. Recull impressions de veïns i veïnes del barri valorant l'obra, gairebé sempre en sentit poc positiu. Es pot sentir a: <https://ja.cat/8M4jl>.

Recentment, el programa *Va passar aquí* de Barcelona Televisió ha emès un breu reportatge sobre el naixement de la plaça i de l'escultura sota el títol "El mur incomprès de la plaça de la Palmera de la Verneda". Es pot veure a: <https://ja.cat/fSj9T>. ❖❖❖

Conjunt d'escultures "La matèria del temps", de Richard Serra (Museu Guggenheim, Bilbao)

(1)

Territori de la futura plaça de la Palmera, el 1966 (Foto: Arxiu Nacional de Catalunya)

(2)

La primera fase de la plaça de la Palmera, tot just inaugurada, el 1984

(3)

La plaça de la Palmera, el 2019 (Foto: Pla de Barris de La Verneda i La Pau)

(4)

LA PALMERA I EL MUR

(Text del faristol col·locat a la plaça de la Palmera)

Emmarcat per la Riera d'Horta i la sèquia l'Isidret, l'espai que ara ocupa el barri de La Palmera acollia fàbriques tèxtils, químiques i abocadors industrials de residus orgànics. També les cases que una Cooperativa anomenada Mutua de Previsión y Hogar va construir cap als anys trenta. Així, els històrics camps de conreu van anar sent substituïts per fàbriques com Española de Blanco de Zinc, Tintes y Aprestos de Viuda de Domingo Mas o el gran magatzem de recollida i venda de materials orgànics provinents dels pous negres que servien per abonar els camps, construït l'any 1881. Posteriorment, aquella fàbrica tèxtil, d'on prové la xemeneia, va ser reemplaçada per Bidones Ballester, que va continuar activa fins a la remodelació de la plaça.

La tercera fase del Polígon Sant Martí havia previst 4 blocs de pisos on ara està la plaça. Eren 400 pisos que els veïns van rebutjar. Els enfrontaments entre el veïnat i els representants de la propietat van ser de tal magnitud que l'any 1977 l'Ajuntament es va veure obligat a pactar la compra d'aquest espai a les constructores. Això va permetre inaugurar la plaça l'any 1984.

El que avui veiem ens permet recordar el seu passat industrial, oblida el seu origen agrícola i ens fa mirar cap el futur. L'escultura de l'artista nord-americà Richard Serra, emblemàtica i controvertida, símbol de benvinguda juntament amb la palmera, caracteritzen la nostra plaça i sintetitzen l'esperit acolridor d'aquest barri de La Verneda.

L'obra està configurada per dos murs corbs que accentuen la dinàmica de desequilibri. A més, creen dues atmosferes diferenciades: d'una banda, un àmbit amb una glorieta, bancs i arbres que donen ombra i fosc i l'altra, una esplanada sorrosa i càlida, amb la palmera com a element central. L'escultura emfatitza la indeterminació del paisatge fins al punt que, com diu Serra, "la dialèctica entre recórrer i mirar el paisatge és allò que fonamenta l'experiència de l'escultura".

exposicions

LES EXPOSICIONS DE LA SOCIETAT D'ESTUDIS DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ (SELAV)

Des dels seus inicis, la SELAV ha tingut la voluntat de divulgar la història de La Verneda de Sant Martí. Una de les fórmules ha estat el disseny d'exposicions. Des de la primerenca exposició fotogràfica amb els indrets més destacats del barri dins les "I Jornades d'Història del Barri" de 1981 fins a la darrera d'aquest any sobre les masies i fàbriques, hi ha hagut un reguitzell d'exhibicions.

La vil·la romana de la Sagrera va ser motiu d'una exposició finançada pel districte de Sant Andreu i que es troba de manera permanent al casal Torre de la Sagrera. L'any 2021, el Centre Cívic Sant Martí la va demanar i exhibir a la sala La Tercera. La SELAV va afegir a l'exposició una carta arqueològica de La Verneda de Sant Martí i una col·lecció de fotografies d'indrets del barri desapareguts (bàsicament masies i fàbriques).

L'any 2020, la SELAV, amb la col·laboració del Pla de Barris de La Verneda i La Pau, havia publicat un àlbum de cromos —*Petita història de La Verneda de Sant Martí*— com a eina didàctica per a les escoles vernedenques. Tres anys després, va dissenyar una exposició sobre com s'havia fet l'àlbum, centrant-se en la col·laboració de dibuixants del barri, comerciants i mestres de les escoles.

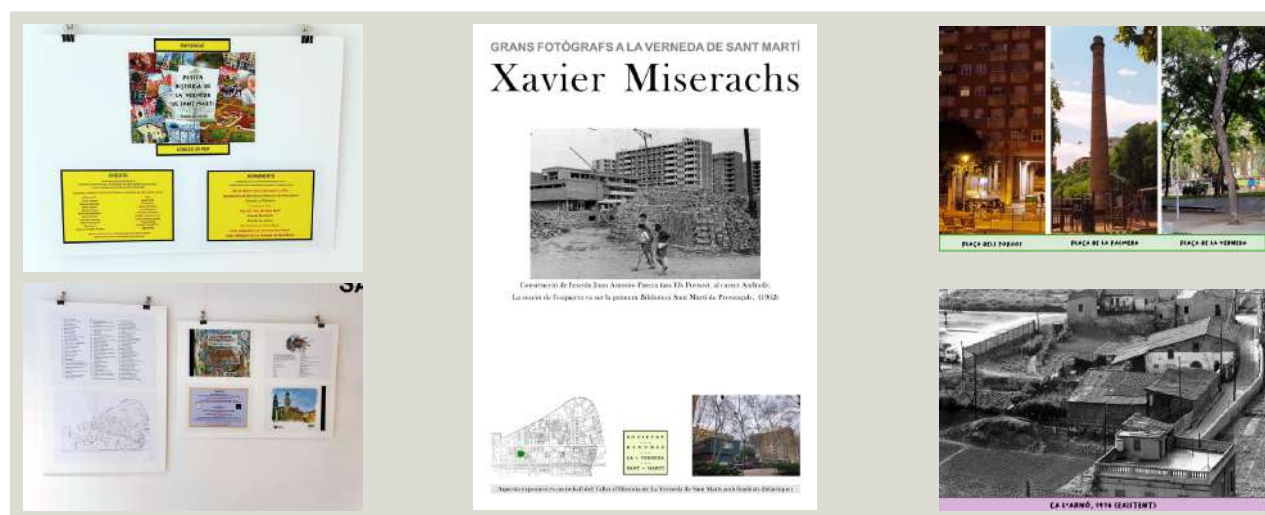
Un dels dibuixants dels cromos de l'àlbum, Daniel

Castro Alonso, serà l'autor d'un llibre de dibuixos *urban sketching*, elaborat durant el 2023 i publicat el febrer de l'any següent. Publicat per l'Ajuntament de Barcelona dins la seva col·lecció "Carnet de Voyage", el llibre aplega més de vuitanta dibuixos que permeten fer un recorregut històric pel barri. El mateix 2024, la SELAV va elaborar una exposició que es va exhibir al Centre Cívic Sant Martí.

En col·laboració amb el grup de dones Les Vernedes i la producció del Consell del Districte de Sant Martí, la SELAV va dissenyar un conjunt de cartells sobre les dones que donen nom a carrers, jardins i places del barri. Cada any, pels volts del Vuit de Març, es realitzen rutes per aquests i es penjen els cartells a cada plaça i carrer.

Enguany, la tasca del Taller d'Història del Barri que organitza la SELAV ha estat molt centrada en el disseny d'exposicions. La sala d'actes del Centre Cívic Sant Martí ha acollit, entre els mesos de febrer i maig, tres: "La Verneda de Sant Martí Flashback. Breu història en imatges", "Grans fotògrafs a La Verneda de Sant Martí" i "Masies i fàbriques de La Verneda de Sant Martí".

Totes aquestes exposicions estan a disposició de centres educatius i entitats que les vulguin exhibir. Contacte: lavernedadesantmartiSE@gmail.com. ❖❖❖

en línia

VA PASSAR AQUÍ, ARA SÍ

En el número 3 del butlletí **auro invento** (novembre 2021), publicàvem en aquesta mateixa secció un article sobre el programa *Va passar aquí* de Barcelona Televisió i ens fèiem ressò de l'escassa quantitat de reportatges dedicats a La Verneda de Sant Martí en els més mil programes emesos fins llavors. *Va passar aquí* és un programa d'història de la ciutat que "és plena de llocs que han fet història, de carrers que han estat protagonistes d'anècdotes curioses i de racons on han succeït coses increïbles".

Sembla que el 2025 ha estat l'any del canvi. Al llarg del mes de juny es van anar estrenant successivament cinc reportatges de tema vernedenc:

El mur incompres de la plaça de la Palmera de la Verneda

Creació de la plaça de la Palmera al voltant de l'escultura de Richard Serra "El Mur".

La masia de Ca l'Arnó, escenari de la resistència veïnal

La lluita veïnal per salvar una masia tricentenària al bell mig del parc de Sant Martí.

L'aluminosi dels blocs de la Pau, inaugurats pel franquisme

L'enderroc de tres blocs de gran altura a causa de la patologia del ciment aluminós al barri de La Pau.

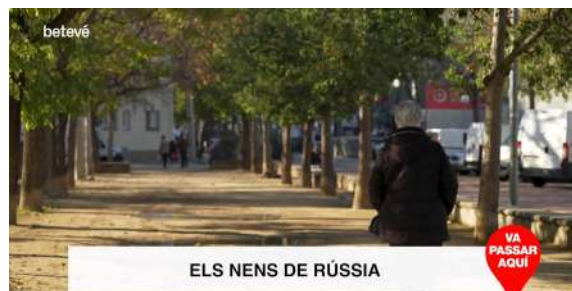
Els nens de Rússia que van tornar a Barcelona

El retorn dels infants que van ser enviats a la Unió Soviètica per estalviar-los els bombardeigs de la Guerra Civil.

Història tràgica de l'església de Sant Martí de Provençals

Una església mil·lenària que ha patit successives destruccions al llarg de la història.

A finals de setembre, Betevé estrena un nou programa de successos amb el títol *Barcelona Confidencial*. Un dels reportatges està dedicat a l'explosió que hi va haver en un pis del carrer d'Andrade cantonada rambla de Prim, amb el resultat de tres persones mortes. ❖❖❖

antic municipi

Bernat Fernández Crespi

LA URBANITZACIÓ MERIDIANA DE BARCELONA

Fragment del projecte final de carrera *Estudi del teixit residencial de la Urbanització Meridiana de Barcelona (1942)* presentat a la Universitat Politècnica de Catalunya el 2013.

L'objecte d'aquest projecte és estudiar tots els elements que envolten la construcció del conjunt residencial anomenat Urbanització Meridiana, construït entre els anys 1942 i 1944. S'ha fet especial èmfasi en:

- Entendre la proposta d'habitatge social que es fa en la primera actuació de l'Obra Sindical del Hogar (OSH).
- Estudiar l'ordenació dels blocs dins la trama Cerdà, veure com encaixa dins l'entorn de l'Eixample de Barcelona
- Analitzar de forma detallada la manera de construir de l'època i els materials emprats en el moment de la construcció.

En aquest complex residencial, es van construir fins a 406 habitatges, repartits en 166 blocs. També es presenta una descripció detallada del model d'habitatge que es va construir, les peces que el formen i les seves superfícies, així com les seves característiques constructives.

El que crida més l'atenció d'aquest conjunt però, és que és molt diferent a la resta de promocions de l'època a Barcelona, en la qual podríem emmarcar-lo. És un barri residencial de caràcter social construït en un terreny fins aleshores rural, que reinterpreta la utopia d'Ildefons Cerdà de l'Eixample (proposta del 1859), ja que està dotat d'una gran superfície enjardinada a l'interior de les illes.

La Urbanització Meridiana es caracteritza per ser un conjunt de blocs aïllats seguint una distribució paral·lela als carrers, on trobem dos tipus principals d'edificis: cases unifamiliars en filera, de PB+1 amb pati o hortet i, per altra banda, blocs de 3 i 4 plantes amb diversos habitatges per pis. Tots els edificis estan envoltats de grans espais enjardinats (cantonades i interiors) i conformant un model constructiu diferent al de l'entorn, amb un asolellament i una ventilació fora del que era comú.

Pel que fa al plantejament constructiu, si bé és cert que es mantenen els materials i les tècniques de construcció tradicionals, cal dir que en aquesta promoció, el que la fa atractiva d'estudiar i sobretot, li dona una distinció i un valor afegit, és la qualitat, que buscaven el promotors.

De fet, aquest plantejament urbanístic tant diferent, és el que fa que es diferenciï de la resta de la trama urbana, i que l'hagi portat al qualificatiu de Ciutat Jardí. Més endavant, desenvoluparem aquesta idea i veurem quins han sigut els referents i les influències, a l'hora de projectar aquest conjunt residencial, que actualment, ha quedat engolit pel creixement urbà de la ciutat, i destaca pel contrast que dona, enmig dels grans blocs de pisos de Barcelona.

El conjunt de la Urbanització Meridiana, objecte d'estudi en aquest treball, ocupa tres illes i tres edificis aïllats de l'Eixample de Barcelona. Seguint una morfologia Cerdà, se situa entre l'actual avinguda de la Meridiana (que li dona el nom), el carrer de Felip II, el carrer Pare Claret, el carrer Concepció Arenal i el carrer Navas de Tolosa al districte 9.

Aquestes 3 illes aixamfranades de 125x126 m estan formades per casetes en filera de PB+1 ocupant el perímetre i bloc retirats de 3 i 4 plantes, que s'aixequen al voltant d'una gran zona enjardinada al bell mig de l'illa. Aquestes illes estan obertes per les seves diagonals (nord - sud i est - oest) mitjançant unes zones verdes que conflueixen al gran pati central.

El carrer de Concepció Arenal, que té una orientació nord-sud, escappa de forma esbiaixada part de dues de les illes principals i dona lloc a tres trossets de les illes contigües on s'han construït els blocs aïllats de 3 i 4 plantes i que formen part també, de la Urbanització Meridiana. Per tant, es troben incloses dins l'estudi d'aquest projecte.

CONTEXT HISTÒRIC I URBANÍSTIC

El problema de l'habitatge, es plantejava a Barcelona en termes més apressant que en la majoria de pobles de la província. Si bé és cert que en la ciutat comtal hi havia sectors de la seva població que vivien de forma més folgada i en magnífiques condicions, també ho és, que el sector més humil de la classe productora de la ciutat, ho feia en habitatges amb escasses o inexistents condicions d'higiene.

Serveix d'exemple el districte V de la ciutat, on era sobradament conegut que la classe obrera vivia en condicions realment deplorables. Si a aquest, se li afegien altres barris formats per multitud de barraques i fins i tot, els anomenats barris de «Cases barates» (que encara que són menys coneguts que el districte 5, s'hi desenvolupava la vida en unes condicions més adequades, però molt limitades) es comprendrà fàcilment la necessitat d'afrontar aquest problema i adoptar una solució que el faci desaparèixer.

Paral·lelament, a Barcelona neix l'Institut Municipal de l'Habitatge de Barcelona, que tenia com a objectiu l'administració dels grups de cases barates de la ciutat. Van construir diversos grups en zones més apartades de la ciutat: Torre Llobeta 769 habitatges; La Verneda 656 hab.; Passeig Calvell 186 hab.; Turó Trinitat 162 hab.; El Polvorí 443 hab.

Per això, la Central Nacional Sindicalista de Barcelona ocupada del benestar de la classe obrera, va acollir amb gran entusiasme la Llei del 19 d'Abril del 1939.

Aquesta és una cita del BOE del 20 d'Abril del 1939

“Facilitar vivienda higiénica y alegre a las clases humildes es una exigencia de justicia social que el Estado Nacional Sindicalista ha de satisfacer. La legislación hasta hoy vigente de Casas Baratas, se inspiraba en el criterio de fomentar las iniciativas particulares diluyendo los esfuerzos y dando lugar, como ha demostrado la experiencia, a que se constituyeran Cooperativas de construcción, que tenían, en la mayoría de los casos, como móvil principal, la realización de un negocio, olvidando su fin social, con grave daño para la obra misma; de esta manera, el Estado gastó cuantiosas

DADES QUANTITATIVES

Superfície total del conjunt (m²): 5,26 Ha -> 52.600 m²

Nombre total d'habitatges: 406

Densitat: 77,19 habitatges/Ha

Superfície edificada: 12.664,75 m²

% Superfície edificada sobre superfície total: 24,08%

Superfície enjardinada: 10.973,83 m²

% Superfície enjardinada sobre superfície total: 20,86%

Superfície patis o hortets de les casetes en filera: 6.570,76 m²

% Superfície patis o hortets sobre superfície total: 12,49%

Superfície vials: 22.391,82 m²

% Superfície vials sobre superfície total: 42,57%

Superfície total construïda: 29.558,18 m²

% Superfície total construïda sobre superfície total: 56,19%

sumas en construcciones que no respondían a las necesidades para que fueron concebidas, porque, normalmente, se confundía el concepto de casa de construcción barata con el de casa mal terminada y en la que se empleaban materiales defectuosos.”

Aquesta llei es crea per a donar facilitats a les entitats que vulguin fer-se càrrec del problema de l'habitatge, per tal de que siguin capaces de reunir el capital necessari per a emprendre la construcció de noves llars, que seran qualificades amb el nom d'“habitatges protegits”.

Tot i així, el problema no només és la construcció de l'habitatge en si, sinó també, la urbanització, comunicació i integració del nou barri dins la trama, ja existent, de la ciutat.

L'organisme encarregat de gestionar i finançar la creació d'aquests habitatges protegits era l'Institut Nacional de la Vivienda (INV).

Només 3 anys després, l'any 1942 apareix un nou organisme, l'Obra Sindical del Hogar (OSH), que té com a finalitat, col·laborar en la construcció d'habitatge protegit amb l'INV.

L'OSH va fer les seves primeres actuacions a Barcelona construint la Urbanització Meridiana i una mica més tard, el grup Nostra senyora de la Mercè de 130 habitatges a la part alta de Pedralbes.

Paral·lelament, a Barcelona neix l'Institut Municipal de l'Habitatge de Barcelona, que tenia com a objectiu l'administració dels grups de cases barates de la ciutat.

Van construir diversos grups en zones més apartades de la ciutat: Torre Llobeta 769 habitatges; La Verneda 656 hab.; Passeig Calvell 186 hab.; Turó Trinitat 162 hab.; El Polvorí 443 hab.

També va ampliar d'altres grups, en aquest cas de cases barates ja existents, com Eduard Aunós, Milans del Bosch i Ramón Albó.

Tots aquests grups es van projectar entre l'Eixample i

els antics pobles de les rodalies de Barcelona. Acostumen a ser edificis entre mitgeres que s'inclouen bé dins la trama de la ciutat ja que segueixen el mateix model de construcció que aquesta.

Com ja hem destacat abans, la Urbanització Meridiana, tot i estar ubicada dins del mateix sector que les altres promocions, destaca per a aquesta disposició en blocs aïllats que la fa ressaltar encara avui dia dins la Barcelona actual.

ENTITAT PROMOTORA: L'OBRA SINDICAL DEL HOGAR

L'any 1942 neix l'Obra sindical del Hogar (OSH) sota la dependència de "Sindicatos y Ministerio de la Gobernación" amb la finalitat d'aplicar els principis del Movimiento:

"Contribuir a la creación de un estilo arquitectónico que exprese el contenido, el sentido y las inquietudes del Nacional-Sindicalismo en cuanto a Doctrina que representa una peculiar concepción del hombre y la vida."

El terreny estava dividit en set parcel·les, algunes de les quals estaven travessades pel ferrocarril. Presidia el conjunt, una gran casa rural senyorial anomenada en els seus inicis Mas Sellers i que posteriorment, serà coneguda com a Can Sellés

Aquest organisme, juntament amb l'INV (Instituto Nacional de la Vivienda) estan destinats a la creació d'habitatge protegit per a tal de cobrir la necessitat d'habitatge de l'època.

En el preàmbul de la llei que crea l'INV, es diu:

«El nuevo Estado va a dar facilidades para que determinadas entidades, aquellas que puedan concentrar más esfuerzos y estén más interesadas en la solución de este problema (Corporaciones provinciales y locales, Sindicatos, Organizaciones del Movimiento), puedan encontrar el capital preciso para acometer en gran escala la construcción de viviendas protegidas; orientarán esta construcción con una visión unitaria de las necesidades nacionales por planes comarcales, dentro de un plan de conjunto a cuya elaboración colaborarán todas ellas, sin olvidar que el problema de la vivienda no se resuelve con la construcción de la casa, sino que se necesitan los servicios complementarios y las comu-

Antic Mas Sellés (Foto: CEC)

nificaciones precisas que son fundamentales para la vida de los que hayan de habitarlas».

Es va definir l'habitatge protegit de la següent manera: «La 'Vivienda Protegida' es aquella que siendo de renta reducida y estando incluida en los planes generales formulados por el I.N.V. fuesen construidas con arreglo a proyectos que hubiesen sido redactados u oficialmente aprobados por éste, por reunir las condiciones higiénicas, técnicas y económicas determinadas con las ordenanzas comarcales que se dictasen al efecto.»

Les condicions per a ser beneficiari d'aquest habitatge protegit eren: ser espanyol, major d'edat, dedicar-se a un ofici o professió lliberal, o ser pensionista de l'Estat.

Això va plantejar problemes d'accés a la població immigrada recentment, que lògicament, buscaven primer un habitatge i després una feina.

Aquests habitatges es podien adquirir en venda o lloguer.

Es va programar el primer d'habitatges per al decenni 1944-1954. De la xifra total d'habitatges que s'havien de construir, només es va arribar a la meitat. Les causes d'aquest fracàs van ser:

- Falta de col·laboració en aquella època de la iniciativa privada.
- Dificultat de finançament, tant per falta de capital privat inversor, com per falta de crèdit oficial suficient.
- Caràcter fragmentari de la indústria de la construcció
- Falta de tècniques constructives avançades i racionalitzades.
- Escàs poder adquisitiu de la demanda, més inclinada als habitatges de lloguer que als de compra.
- Falta de sòl urbanitzat a preus assequibles
- Estructura econòmica deficient dels sectors bàsics del país.

Així doncs no es van complir, ni de bon tros les expectatives. Potser era un pla massa ambiciós tenint en compte el moment que estava travessant el país, tot just acabada la guerra civil.

SITUACIÓ PRÈVIA DE LA ZONA

A partir del llibre *Urbanització Meridiana* de Mercè Tatjer i Mir, escrit per a resumir d'una manera fidel el que va suposar socialment la creació del barri, s'ha extret la informació referent a la situació prèvia de la zona, abans de la construcció del polígon.

Històricament, el terreny on avui es troba la Urbanització Meridiana pertanyia al municipi de Sant Martí de Provençals. Més tard, al incorporar aquest municipi a Barcelona, va passar a formar part del districte de Sant Andreu.

Actualment, està integrat al Districte 9, que engloba els barris de Navas, la Sagrera, el nucli antic de Sant Andreu i els barris del Bon Pastor i de la Trinitat Vella.

Ja amb l'inici de la industrialització, es va deixar de banda el conreu de l'horta i la vinya en aquests terrenys per a deixar pas a la construcció de 3 bòviles destinades a la cocció de maons

Aquesta actuació, no va ser la única que es va dur a terme a l'època. Durant vint anys, entre la dècada dels 30 i la dels 50, es van construir a Barcelona un conjunt de polígons dispersos a la part nord de la ciutat, tal com el de la Meridiana.

El traçat del ferrocarril de la Meridiana va tenir una incidència molt rellevant en el desenvolupament urbà d'aquest sector.

SITUACIÓ I COMUNICACIÓ

El lloc on es va construir aquesta urbanització, va ser designat pel "Fiscal delegado de la vivienda de la provincia de Barcelona", com un dels punts més adequats sota el punt de vista urbanístic, ja que va fomentava la continuació de l'Avinguda Meridiana.

Aquest terreny es trobava emmarcat aleshores, per l'Avinguda Meridiana ja esmentada anteriorment i pels carrers de la Indústria, Lope de Vega i Espronceda. Aquesta situació li permetia acollir a la classe productora de la barriada de Sant Andreu, el Clot, Guinardó, etc. Barriades típicament industrials on hi havia centres de producció important de l'època, com podien ser, la fàbrica de Hispano Suiza, Hilaturas Fabra i Coats, algunes indústries químiques, etc.

La línia de comunicació que unia aquests terrenys amb la resta de la ciutat, estava formada per tramvies i autobusos

Proyecto de la "Urbanización Meridiana"

que tenien un preu de trajecte de 25 i 35 cèntims de pesseta respectivament. En aquell moment, s'estaven realitzant les obres de prolongació del Metro Transversal per sota d'aquests terrenys i que tindria un preu de 20 cèntims de pesseta el trajecte.

CONDICIONS GEOLÒGIQUES I FÍSiques

Els terrenys que avui conformen la Urbanització Meridiana, tal i com hem pogut comprovar amb la documentació que es guarda, van ser estudiats per a la realització de l'obra i se'n van extreure les següents dades.

Subsòl format per elements compactes, roques sedimentàries conglomerades de clasts arrodonits (pudingues) i de clasts angulosos (bretxes) i també gran proporció de sorres riberenques en cotes de 2 fins a 20 metres de profunditat. Es van trobar alhora, dipòsits de fauna marina en un estrat a 5 metres de profunditat.

Pel que fa a la topografia del terreny, presenta desnivells entre les dues rasants dels carrers Concepció Arenal i Meridiana seguint un pendent constant del 3 per cent i que es reflecteix en la diferència de 8 metres d'alçada que hi ha entre els dos carrers citats.

A més a més dels desnivells citats anteriorment, existeixen en aquestes parcel·les, algunes rases degudes a l'obtenció d'argiles per al subministrament d'una bòvila situada en aquests terrenys.

PREEXISTÈNCIES

Edificacions

El terreny que avui ocupa la Urbanització Meridiana, era un terreny agrícola on s'hi cultivava la vinya i l'horta. Era propietat dels descendents del Baró de Las Cuatro Torres (Carles Moranès i de Tord) i tenia una extensió aproximada de 17 ha, 35 ca i 56 cm². El terreny estava dividit en set parcel·les, algunes de les quals estaven travessades pel ferrocarril. Presidia el conjunt, una gran casa rural senyorial anomenada en els seus inicis Mas Sellers i que posteriorment, serà coneguda com a Can Sellés.

El Mas Sellers tenia forma de dos cossos. Per una ban-

Estat actual de les cases de la Urbanització Meridiana

da, a l'esquerra, s'erigia majestuosa una torre robusta, de murs gruixuts de pedra coronats amb merlets. Era una construcció que comptava amb tres nivells: planta baixa, planta pis i golfes, a més de terrats i altres dependències pròpies de les cases pairals.

Per altra banda, a la dreta del conjunt, hi havia originàriament un paller amb altres dependències (datat del segle XVI), la façana del qual estava retirada uns metres endarrere respecte la Torre Sellers, per a deixar a la vista la seva monumentalitat.

Ja amb l'inici de la industrialització, es va deixar de banda el conreu de l'horta i la vinya en aquests terrenys per a deixar pas a la construcció de 3 bòviles (una de les quals quedava fora del que avui és la Urbanització Meridiana) destinades la cocció de maons, cosa que es va aprofitar per a la construcció, obtenint un benefici en el cost d'aquestes peces ceràmiques.

El terreny que avui ocupa la Urbanització Meridiana, era un terreny agrícola on s'hi cultivava la vinya i l'horta. Era propietat dels descendents del Baró de Las Cuatro Torres (Carles Moranès i de Tord). Presidia el conjunt, una gran casa rural senyorial anomenada en els seus inicis Mas Sellers i que posteriorment, serà coneguda com a Can Sellés

Quan Can Sellés va adquirida per a construir el nou polígon, ja no tenia gairebé cap funció agrícola destacable, ja que només conservava un petit tros d'horta plantada de tomàquets i patates.

Serveis

En aquell moment, els serveis d'evacuació d'aigües residuals, estaven resolts per l'existència d'una cloaca a una distància de 40 metres de la urbanització, la profunditat de

la qual, en el seu punt més proper a aquesta era de 5 metres. La companyia General d'Aigües de Barcelona ja tenia estesos els seu ramals per aquesta zona tenint, a més a més el terreny escollit, un cabal d'aigua propi, que en aquell moment servia per al reg dels horts que el conformaven.

ADQUISICIÓ DELS TERRENYS

Entre els anys 1870 i 1936, s'havien venut molt trossos de la finca a particulars i també, a l'empresa del ferrocarril, fins que a l'any 1941, la torre de Can Sellés i els terrenys annexos van ser comprats per la Delegación Nacional de Sindicatos de la Falange Española Tradicionalista (FET) i las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista (JONS) per a fer-hi el nou barri.

El preu calculat d'aquest terrenys per l'Ajuntament de Barcelona, oscil·lava entre 1,21 i 1,55 pessetes el pam quadrat segons la proximitat d'aquests amb l'Avinguda Meridiana. Es tenia coneixement de vendes de terrenys veïns anteriors a aquesta data a preus de 1,50 a 2,00 pessetes el pam quadrat.

Tenint en compte el demèrit de desnivellació que afectava a aquests terrenys i el de la seva gran superfície, es va creure raonable l'oferta de 1.00 pessetes per pam quadrat aconseguit que quedí inclòs dins d'aquest preu, l'adquisició de la bòvila i els altres edificis existents, així com l'abonament per part del propietari de l'anivellació i rasant del terreny.

Van comprar als descendents de Tord les quatre parts que es mantenien unides a la torre Sellés i que tenien un total de 52.342 m², pels quals van pagar 1.325.402,70 pessetes.

A més a més, es van adquirir tres porcions de terra més petites, una de 2.036 m² per un valor de 53.893 pessetes, i dues de 2.142 m² cadascuna, per un total de 82.050 pessetes. ❖❖❖

antic municipi

Lluïsa Cases, Mariona Fages, Bernat Gómez, Montse Rius

EL NOU CASAL DE MOLINS DEL CLOT: UN EXEMPLE DE PATRIMONI REIAL AL COMENÇAMENT DEL SEGLE XIV

Article publicat a la revista *Finestrelles* (1990, número 2) del Centre d'Estudis Ignasi Iglésias de Sant Andreu de Palomar.

La política expansionista de la Corona d'Aragó a la baixa edat mitjana i les necessitats pecuniàries per a dur-la a terme feren disminuir el potencial de les finances reials, fet que obligà els monarques a alienar part del seu patrimoni. **(1)** Una part important d'aquesta alienació afectà la indústria molinera, peça cabdal de la tresoreria reial i, globalment, de l'economia medieval: *«Les installations hydrauliques ont représenté en dépit de la crise —Cuvillier es refereix al període de 1288-1326— une des meilleures possibilités de rentrée d'argent pour la trésorerie du roi et qu'elles ont offer aux détenteurs de capitaux une primauté sociale potentielle non négligeable»*. **(2)**

Barcelona, com a gran centre de consum de blat, devia aportar al patrimoni reial la majoria de les rendes d'origen blader pels nombrosos molins que hi havia repartits per diversos indrets. Un eix fonamental n'era el Rec Comtal. En aquest treball aportem algunes dades sobre l'alienació del patrimoni reial i la construcció de nous molins en aquest rec a inicis del segle XIV. **(3)**

EL NOU CASAL DE MOLINS DEL CLOT

Vers 1302, Jaume II planificà la construcció d'un nou casal de molins, per a la qual cosa comptà amb la col·laboració dels ciutadans barcelonins Romeu de Marimon, **(4)** Guillem Llull i Bertran de Riquer. L'elecció d'aquests personatges no fou gens casual. Romeu de Marimon era aleshores batlle general de Catalunya; Guillem Llull, **(5)** batlle de Barcelona, i Bertran de Riquer, **(6)** mestre d'obres del palau reial. Eren membres d'antics i prestigiosos llinatges, que ajuntaven al poder econòmic una llarga experiència dins el funcionariat

reial. Àdhuc, tots tres estaven ja lligats a explotacions molineres: Guillem Llull i Bertran de Riquer compartien la meitat de la roda d'un molí draper situat al mateix lloc on era previst construir el nou casal de molins. **(7)** Per la seva banda, Romeu de Marimon rebia, per concessió del rei, dos censos sobre altres tants molins. **(8)** Per tant, eren persones idònies per a aquest tipus d'inversions.

Sembla que Romeu i Guillem formaren l'equip impulsor del projecte. Bertran de Riquer s'hi afegí més tard, com ens ho confirma una carta reial adreçada a Bertran demanant-li la seva incorporació. **(9)** Tot i que tots tres inversors gaudiren dels mateixos privilegis, observem una major activitat i interès per part de Romeu i de Guillem, mentre que Bertran roman sempre en un discret segon terme. **(10)**

La planificació d'aquesta construcció fou segurament molt llarga i complicada. Així, quan el 13 de desembre de 1302 fou començada, pràcticament totes les qüestions ja eren acordades. N'és una prova l'abundosa quantitat de documents que s'expediren aquell dia referents a la nova construcció. **(11)**

La localització del nou molí fou un dels primers problemes que calgué resoldre. Fou elegit el rec Comtal, construcció d'origen romà destinada a abastir d'aigua la ciutat de Barcelona i a explotar tota la banda septentrional del Pla de Barcelona, que fins aleshores havia estat dedicada al pasturatge. Igualment era emprat per tal de fer moure la gran quantitat de molins que s'havien anat edificant a les seves ribes, fins a convertir-lo en la principal font d'energia hidràulica de l'àrea barcelonina. **(12)**

El lloc destinat a la construcció del nou casal de

molins **(13)** havia d'ésser el mateix on es trobava el molí draper: entre els molins de Sant Andreu i el del Clot. **(14)** Cal recordar que tots tres inversors estaven d'alguna manera relacionats amb el molí draper que s'havia d'enderrocar. Segons Carreras Candi, la transformació d'un molí draper en molí blader no era gens inusual, **(15)** encara que aquí més que de transformació s'hauria de parlar de substitució.

Si ens centrem en els acords que es varen dur a terme sobre el finançament de la construcció dels nous molins, és a dir, les despeses de les obres, les indemnitzacions, la compra de béns, etc., podem veure, en la documentació emprada, que el sobirà intentà d'evadir-se de la responsabilitat financera del seu monopoli, de l'explotació dels molins, mitjançant el desplaçament del pes gras d'aquesta a uns personatges que, com hem vist, gaudien d'un potencial econòmic relativament fort i mantenien una estreta relació amb l'administració reial.

Marimon i Llull, mitjançant una llicència reial, obtingueren —no com a administradors dels molins, sinó com a batlles general i de Barcelona respectivament— el poder per a compensar l'enderrocament del molí draper, a través de la concessió als afectats d'una roda del nou casal

Efectivament, el 13 de desembre de 1302 **(16)** restà sota la responsabilitat de Llull, Marimon i Riquer la direcció de les obres i les despeses de construcció fins que els molins comencessin a funcionar; tanmateix, una ordre reial tramesa al batlle, a l'escrivà i al guardià dels molins de Barcelona disposà que tots aquells casals de molins compresos entre els del Clot i els de Sant Andreu donessin el consell i l'ajut necessaris per a la construcció del nou casal, com queda palès en un document adreçat a Pere Mariner, propietari de la meitat de la roda del molí draper. **(17)** De la mateixa manera, també es demanà l'ajut el consell del veguer i dels consellers de Barcelona. **(18)**

La idea inicial era la construcció d'un casal de sis rodes, però ja des d'un primer moment el projecte a causa de les modificacions que es feren als molins dels voltants. Els principals afectats foren el molí draper i, el molí de Sant Andreu, que hagueren d'ésser enderrocats; les seves rodes

La Farinera San Jaime, al Clot

foren traspassades al nou casal i, d'aquesta manera, foren agrupades vuit rodes.

Marimon i Llull, mitjançant una llicència reial, obtingueren —no com a administradors dels molins, sinó com a batlles general i de Barcelona respectivament— el poder per a compensar l'enderrocament del molí draper, a través de la concessió als afectats d'una roda del nou casal. **(19)** L'enderrocament del molí dit «roder» de Sant Andreu i el seu traspàs al nou casal es realitzà després de la supervisió feta per prohoms de Barcelona experts en la matèria. **(20)**

Aquesta concentració de petites unitats de treball disperses que suposà la construcció d'un únic casal de vuit rodes no implicava una millora de les tècniques de treball, sinó que responia a la necessitat d'un millor aprofitament dels recursos hidràulics i d'una major rendibilitat d'aquests, evident si es té en consideració que un molí hidràulic necessitava per al seu funcionament una complexa xarxa de canalitzacions. **(21)**

Així doncs, els canvis no només afectaren els molins de les rodalies, sinó que també suposaren la reconducció de salts d'aigua i l'expropiació o compra de terrenys per a poder aconseguir una xarxa hidràulica adient per al bon funcionament i per a la rendibilitat del nou casal.

Per una banda, el salt d'aigua del molí del «cub», situat al casal del Clot, pel qual les menoretas rebien un cens de 60 sous mensuals, hagué d'ésser reconduït cap al nou casal. Per tal de compensar aquesta modificació, el sobirà disposà que el pagament d'aquest cens restés sota la responsabilitat de Llull, Marimon i Riquer. **(22)**

D'altra banda, sabem que es desvià el curs del rec Comtal per abastir d'aigua els nous molins. El nou rec havia de travessar el terreny que Borràs de Parella, parroquià de Sant Andreu de Palomar, tenia sota domini del monestir de Sant Pau del Camp, en una llargada de 121 dextres, per la qual cosa no només fou indemnitzat pel territori destinat al llit del rec, sinó també per un terreny que hi tocava, d'1 dextre d'amplada i 121 de llargada, que serví per a la neteja, conservació i extracció de llims d'aquella nova canalització.

La indemnització fou duta a terme per Llull i Marimon **(23)** en nom del rei, segons la sentència promulgada pels consellers i ciutadans honrats de Barcelona, Jaume Basset, Pere de Villafranca i Guillem de Pomer, amb data de 30 d'abril de 1304, **(24)** per la qual fou concedit a Borràs de Parella el dret de plantar arbres, ceps i d'altres plantes en la franja destinada a la neteja, amb la condició que mai no impedís les feines de manteniment i neteja del rec.

El terreny de Borràs també es veié afectat per la construcció d'un nou trastallador, en compensació del qual obtingué el dret d'utilitzar l'aigua necessària per a regar mitja modiat de terra sense haver de lliurar cap cens ni cap altre tipus de servei.

El rei, però, es reservà el dret de poder canviar el curs del rec dintre d'aquest terreny; i en el cas que el trasllat fos fora de les terres de Borràs, s'hauria de retornar al sobirà la meitat de la quantitat lliurada per causa d'aquesta expropiació

Per l'expropiació del terreny abans esmentat, es concediren 242 sous de Barcelona, un terç dels quals fou per a Borràs de Parella i la resta per al senyor directe, és a dir, el prior del monestir de Sant Pau del Camp. El rei, però, es reservà el dret de poder canviar el curs del rec dintre d'aquest terreny; i en el cas que el trasllat fos fora de les terres de Borràs, s'hauria de retornar al sobirà la meitat de la quantitat lliurada per causa d'aquesta expropiació.

L'aixecament d'aquest complex moliner també repercutí en el terreny de Ramon Ricard, amb motiu de la construcció d'un trastallador al costat de les seves possessions, i li fou concedit, del mateixa manera que a Borràs de Parella, el dret d'obtenir l'aigua necessària de la sèquia per a regar una extensió de 4 modiates de terra, aproximadament. **(25)**

Finalment, hem d'esmentar la compra que feren Romeu, Bertran i Guillem d'un terreny que, per les seves afrontacions (a migjorn amb l'antic rec Comtal, a ponent amb el camí dels nous molins, a tramuntana amb el camí moliner i a llevant amb la terra de Ramon Ricard) i per la identitat dels seus compradors, devia tenir alguna relació amb el nou casal del Clot. Per aquesta venda s'estipulà el preu de 9 lliures i 6 sous. **(26)**

El Rec Comtal al Clot

A la documentació no resta ben palès qui foren els responsables que hagueren de fer front als pagaments de les indemnitzacions; el que sí podem dir, però, és que els terrenys que es relacionaven d'alguna manera amb el rec foren per al monarca.

NOTES

(1) ANTONI MARIA ARAGÓ i MANUEL SANCHEZ: *La fiscalitat reial*, «Història de Catalunya», Barcelona 1983, vol. II, pàgs. 237-238.

(2) J.P. CUVILLIER: *La propriété de l'eau et l'utilisation des ouvrages hydrauliques dans la Catalogne médiévale (XIII et XIV siècles): essai d'histoire économique et sociale*, «Scriptorium Populeti», Poblet 1970, pàgs. 244-247.

(3) JOSEP MARIA MADURELL i MARIMON ha tractat aquest tema a *Los Molinos Antiguos en Cataluña*, pàgs. 32-34. Aquest treball, que es troba a la biblioteca de l'Arxiu de Protocols de Barcelona, és inèdit i aconseguí un accèssit al premi Antonio Por, 1946.

Volem puntualitzar que aquest tema ha estat també estudiat a partir de la documentació oficial dels registres de Cancelleria de Jaume II en el treball de Joan BUSQUETA i RIU: *Una Vila del Territori de Barcelona: St. Andreu de Palomar. S. XIII XIV*. Premi Francesc Carreras Candi XV^a, Barcelona (en premsa).

(4) Romeu de Marimon formà part del Consell de Cent, fou veguer de Barcelona (12751299) i ambaixador a Egipte

(1292), a Sicília, al Marroc i d'altres països mediterranis. Fou batlle general de Catalunya (1301-1303) i batlle de Barcelona (1303-1305). Tingué una activa participació durant el perill d'invasió francesa i s'ocupà, per ordre de Pere II, de reforçar les muralles de Barcelona, de refer les drassanes i d'assumir la castellania de Montcada. Anà amb les galeres de Bernat de Peratallada al nord d'Àfrica (1288); comandà les galeres que acudiren a Múrcia, en la campanya contra Castella (1296), i participà al setge d'Almeria (1309). Una de les seves accions més famoses és l'adreçament d'una carta a Jaume II (1304) notificant-li l'aparició de la indústria drapera a Barcelona, amb un pla per a desenvolupar-la. Aquesta carta és publicada per J. Ernest MARTÍNEZ FERRANDO: *Jaime II de Aragón. Su vida familiar*, Barcelona 1948, vol. II, doc. 463. Romeu ha estat considerat com a amic i confident de Pere II, d'Alfons II i, sobretot, de Jaume II. Per a més informació, vegeu Josep maria MADURELL i MARIMON: *Bernardo de Marimon (1345-1403)*, «Estudios beandópicos, Heráldicos y Nobiliarios», (s.d., s.a.) pàgs. 479-488.

(5) Guillem Llull fou conseller en cap el 1306 i el 1320, batlle de Barcelona el 1302. Sobre el llinatge dels Llull, vegeu Joaquim MIRET i SANS: *La vila nova de Barcelona y la família d'en Ramon Llull en la XIII centúria*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», V, Barcelona 1909-1910, pàgs. 525-535.

(6) Bertran de Riquer fou l'arquitecte i mestre d'obres del palau reial de Barcelona i l'autor de la capella de Santa Àgueda (1302-1311). Construï amb Pere de Prenafeta el sepulcre dels reis Jaume II i Blanca d'Anjou (1312-1315) al monestir de Santes Creus. Intervingué, segons sembla, en la construcció del monestir de Pedralbes. Vegeu Anna Maria ADROER (premi ciutat de Barcelona 1975), *El palau Reial Major de Barcelona*, Barcelona 1978.

(7) «Apèndix Documental».

(8) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, folis, 146vº i 147vº i «Apèndix Documental».

9. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148r.

(10) Als documents referents a la construcció del molí, Bertran no hi sol aparèixer, com als casos següents. Arxiu de la Corona d'Aragó, *ibidem*, registre 200, folis 148r i 148v...

(11) Comproveu Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria reg. 200, folis 140 i ss.

(12) Francesc CARRERAS CANDI: *Les aygues i banys de Barcelona*, a B.R.A.B.L.B.2, Barcelona, 1903-1904, 105-114. Aporta les primeres informacions sobre el Rec Comtal. Igualment anotem dos estudis fonamentals per a conèixer la importància del Rec Comtal com a principal font d'energia hidràulica del Pla de Barcelona: Joan BUSQUETA, Elisabeth HUNTINGFORD, Àngels SOLÀ: *A l'entorn del Rec Comtal*. Dins «Finestrelles» 1 (1989). Centre d'Estudis Ignasi Iglésias. pp. 23-106; i Joan BUSQUETA i RIU: *Una vila...*

(13) Hem d'especificar que quan els documents parlen d'un molí es refereixen a l'enginy, és a dir, a l'equipament tècnic més que a l'edifici, esmentat als documents del casal. Un casal podia estar compost de diverses rodes. Per tant, emprem molí com a sinònim de roda, que és com apareix als documents.

(14) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200 folis 146vº i 147vº.

(15) CARRERAS CANDI: ob. cit, pàg. 112.

(16) Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 200, fol. 146 vº i 147r i «Apèndix Documental».

(17) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148r.

(18) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148vº.

(19) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200. foli 148r; reg. 201, folis 87r i 88r.

(20) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 200, foli 148vº i 149r.

(21) Francesca ESPAÑOL: *Els casals dels molins medievals a les comarques tarragonines. Contribució a l'estudi de la seva tipologia arquitectònica*, *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, I, Barcelona 1980, pàg. 234.

(22) Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 200, fol. 148vº i 149r, i «Apèndix Documental».

(23) Hem de remarcar que en aquesta indemnització es barregen tant funcionaris reials —Romeu de Marimon, batlle de Barcelona— com persones relacionades amb l'administració d'aquests molins. Guillem Llull actua simplement com a fidel.

(24) Col·lecció particular.

(25) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, reg. 201, foli 38vº.

(26) Col·lecció particular. ❖❖❖

texts bàsics

Daniel Venteo

ELS PREMIS SANT MARTÍ

Des de 1963, el Districte de Sant Martí premia anualment als qui considera com a martinencs mereixedors de reconeixement públic. L'autor va publicar el 2003 un llibre amb la detallada descripció i anàlisi dels premis i els premiats fins llavors: *Premis Sant Martí 1963-2002*. Oferim aquí el text i les mencions als guardonats i afegim una addenda amb els premiats des del 2003 al 2024.

Des de la seva creació l'any 1963 els Premis Sant Martí s'han convertit progressivament en el reconeixement públic més representatiu de les persones i entitats destacades en la vida ciutadana del districte.

La història dels Premis Sant Martí és un capítol imprescindible de la història recent del districte. Rellegint tots els noms de les persones i entitats que han merescut aquest reconeixement públic, ens adonem de la importància de la fermesa de la solidaritat comunitària i del moviment associatiu dels nostres barris, especialment des de la restauració de la democràcia local l'any 1979. Sant Martí és una xarxa d'entitats, associacions i persones amb vocació pública. Ha estat així en la història de Sant Martí i ho continua essent amb més força en l'actualitat.

Creats per un acord de la junta Municipal del Districte X el 2 d'abril de 1963, les primeres bases dels Premis Sant Martí van ser aprovades el 10 de juny següent. Durant els primers quinze anys de vida els Premis Sant Martí van atorgar el seu reconeixement a artistes plàstics, músics, cantants, dramaturgs, científics, poetes i escriptors, esportistes, empresaris i, és clar, inevitablement, a dirigents locals del règim franquista, però en general van mantenir un to estrictament local que fou molt beneficiós per als premis.

Amb la restauració de l'ajuntament democràtic l'abril de 1979, els Premis Sant Martí, tal com reconeixia el Secretariat dels Premis, «com moltes altres coses de la vida pública i ciutadana de casa nostra, no pot esquivar-se dels canvis que la marxa del temps imposa». Els premis, efectivament, s'obriren a la societat i es convertiren en un veritable escenari de la

vida col·lectiva pública. Després de 1979 tothom va tenir cabuda als Premis Sant Martí, i es van convertir en un veritable referent ciutadà.

Tal com diuen les seves bases, els Premis Sant Martí tenen com a objectiu, precisament, «el reconeixement de les tasques d'especial rellevància o interès públic desenvolupades, dins o fora de l'àmbit territorial del districte, a títol individual o col·lectiu, per persones, entitats o institucions del districte de Sant Martí». La periodicitat de la convocatòria és anual i en l'actualitat hi ha dues modalitats: la individual i la col·lectiva. La modalitat individual reconeix la tasca de persones a títol individual que s'han distingit per la seva trajectòria vital o professional als barris del districte, mentre que la modalitat col·lectiva distingeix les entitats o grups cívics de tota mena vinculats a Sant Martí per la seva ubicació o activitat. Tothom està convidat a presentar candidatures als premis: tant les entitats com els ciutadans a títol individual poden presentar els seus candidats. En el cas de les entitats es requereix que la junta ho hagi acordat, mentre que als ciutadans se'ls requereix l'aval de cent signatures de residents al districte com a mínim que donin suport a la proposta de candidatura.

Des de 1993 es concedeixen dos únics premis: el Premi Sant Martí en modalitat individual i el Premi Sant Martí en modalitat col·lectiva. Al llarg de la seva història, tanmateix, els Premis s'han concedit en diverses modalitats: durant les disset primeres edicions, entre els anys de 1963 i 1979, es van concedir tres premis per a les dues modalitats, individual i col·lectiva: el Premi Sant Martí d'Or, que premiava la projecció internacional d'una persona i d'una entitat vinculada al districte; el Premi Sant Martí de Plata, en reconeixement de la projecció en l'àmbit de la societat espanyola; i el Premi Sant Martí de Bronze, que reconeixia la trajectòria estrictament local de la persona i l'entitat premiada a Sant Martí. El premi es podia declarar desert per manca de propostes o bé per manca de mèrits de les candidatures, sobretot en la modalitat col·lectiva. Excepcionalment es va concedir un Premi Sant

Daniel Venteo, historiador, periodista i museòleg, és autor d'una vintena de llibres sobre la història de Barcelona. Coordina les trobades dels centres d'estudis locals de la ciutat.

La imatge de Sant Martí, obra de l'escultor Josep Ricart, és el símbol dels Premis des de la seva creació l'any 1963 (Foto: Eva Guillamet)

Martí Especial, al marge de cap de les modalitats establertes, a l'edició de 1976.

L'edició de 1980 va ser un any de transició perquè formalment els premis es van reduir a tres únics guardons (Premis Sant Martí d'Or, Plata i Bronze), independentment de les modalitats individual o col·lectiva, si bé els premis es van concedir simultàniament a persones i entitats. Fou Josep M. Procházka, com a membre de la nova Comissió Permanent del Consell Municipal del Districte, qui proposà la refosa dels premis corresponents a "transcendència local" i "corporatiu" en un de sol, el de Bronze.

L'any següent, el 1981, van regir unes noves bases per les quals es concedien dues distincions: el Premi Imatge de Sant Martí i el Premi Placa de Sant Martí. Cada premi es podia concedir simultàniament a diverses persones o entitats. Des de 1984, tanmateix, el Premi Imatge es va concedir sistemàticament a persones físiques i el Premi Placa a entitats, amb la qual cosa es van restablir en certa manera les modalitats individual i col·lectiva.

L'any 1985, a més, es va instaurar una nova distinció vinculada als Premis Sant Martí: els Premis Martinet, destinats al reconeixement públic de les entitats esportives que havien aconseguit l'ascens de categoria en les seves respectives competicions, així com de les entitats que celebraven el seu 10è, 25è o 50è aniversari d'història.

L'edició de 1989 fou una edició especial perquè el lliurament de premis es va solemnitzar a la renovada Seu del Districte de la plaça Valentí Almirall, després d'una profunda reforma integral que va modernitzar l'antiga Casa de la Vila construïda un segle abans. Aquell any, probablement, per la proximitat de la celebració dels Jocs Olímpics, a més dels Premis Imatge i Placa, es va instituir el Premi Sant Martí a l'Esport. Paradoxalment, però, l'any 1992, l'any dels jocs, el Premi a l'Esport fou declarat desert.

Finalment, l'any 1993 uns nous reglaments van unificar les antigues distincions en un únic premi, el Premi Sant Martí, que es concedeix en la modalitat individual i la modalitat col·lectiva. Els Premis Martinet van passar a denominar-se Medalles de Sant Martí. En els últims anys els Premis Sant Martí també s'han convertit en el marc en el qual el Districte proposa els seus candidats a la concessió de les Medalles d'Honor dels Ciutadans que l'Ajuntament de Barcelona concedeix anualment des de 1997 a persones o entitats en reconeixement de la seva trajectòria.

L'edició de 1980 va ser un any de transició perquè formalment els premis es van reduir a tres únics guardons (Premis Sant Martí d'Or, Plata i Bronze)

Des de la seva creació, el lliurament dels Premis, la diada de Sant Martí, l'11 de novembre, es va convertir en una data destacada de la vida cívica del districte, probablement la més important. Els Premis eren tot un esdeveniment, que es podia aprofitar en molts àmbits. Els Premis Sant Martí van ser un mitjà pel qual el Districte es va relacionar amb altres institucions del país i fins i tot de l'estranger. Fou així, per exemple, l'any 1972, en què es va impulsar l'agermanament del Districte de Sant Martí amb la ciutat francesa de Saint Martin de Tours, la qual cosa va fer que l'alcalde de Barcelona convidés a l'acte de lliurament dels Premis d'aquell any el seu homòleg francès «al objeto de iniciar los trámites de hermanamiento de esa Ciudad con nuestro Distrito».

Durant la dictadura, com és obvi, els Premis es van convertir en una palestra de les forces vives locals, tal com es reconeix en un document intern de la Junta dels Premis conservat a l'Arxiu del Districte: «Desde el año 1963 que se crearon estos premios hasta la actual fecha de 1970, el interés por los mismos ha ido aumentando considerablemente. Empezaron 'tímidamente' como prueba, hasta afianzarse rotundamente en los últimos años. [...] Desde los últimos tres

L'any 1977 el Saló de Cent de la Casa de la Ciutat va acollir l'acte de lliurament dels 15ns Premis Sant Martí. L'historiador Pere Voltes Bou va dictar una conferència sobre els orígens històrics de Sant Martí

años se celebra el acto [de entrega de premios] en el transcurso de una cena, a la que acuden todas las fuerzas 'vivas' del distrito, constituyendo el acto social más importante de la barriada. Se ha dividido en dos actos, o sea que el conocimiento del fallo del Jurado Calificador tiene lugar durante el transcurso de la Fiesta Mayor del Pueblo Nuevo y la entrega de premios el día 11 de noviembre, fiesta patronímica de San Martín, durante la Fiesta Mayor del Clot, uniendo así simbólicamente a las dos barriadas más señeras del distrito».

Durant les primeres edicions del premi, l'acte de lliurament dels premis es va portar a terme a la Seu del Districte. Posteriorment, un sopar, que solia tenir lloc al Casino L'Aliança de la rambla del Poblenou, va escenificar l'acte de lliurament de premis i alhora es va convertir en l'esdeveniment social més important de Sant Martí. Segons la premsa crítica de l'època, el sopar de gala de lliurament dels premis era tot un acte social, tan important o més que els premis. L'any 1975 el sopar havia de tenir lloc al majestuós Saló del Tinell a la plaça del Rei, també la diada de Sant Martí, l'11 de novembre. L'acte es va suspendre per una modesta cerimònia a les dependències de la Seu del Districte, ja que el sopar al Tinell havia estat anul·lat davant el greu estat de salut de Franco, que moriria pocs dies després. Totes les invitacions ja estaven impreses i cursades, així com tots els preparatius del sopar tal com mostra la documentació històrica dels premis conservada a l'Arxiu del Districte. Probablement la idea d'anul·lar l'acte del Tinell va procedir del mateix alcalde de la ciutat,

Joaquim Viola Sauret. Encara el 1976, el regidor franquista del Districte, Josep Canalda, es lamentava que l'edició anterior s'havia suspès «dada la gravedad de la enfermedad de nuestro Caudillo Generalísimo Franco».

L'any 1977 fou el Saló de Cent l'espai que acollí l'acte de lliurament dels premis, que incorpora una conferència a càrrec de l'historiador Pere Voltes Bou sobre les arrels històriques de la vila de Sant Martí de Provençals, i l'any 1978 ho feu el Saló Oval del Palau Nacional de Montjuïc, en l'acte probablement més ostentós de la història dels Premis que havia de ser, també, l'última edició dels Premis Sant Martí presidida per l'àguila franquista, pocs mesos abans de la restauració dels ajuntaments democràtics a casa nostra i de la definitiva renovació dels Premis.

En ple procés d'extinció del règim franquista, els Premis van patir una de les crisis més importants de la seva història. Pocs mesos després de la mort del dictador, l'organització dels Premis Sant Martí es va convertir en un dels escenaris on es va representar «la lluita des de baix» per construir un sistema de representació obert, plural i democràtic, tal com es pretenia per al conjunt de tota la societat espanyola. El febrer de 1976 la junta dels Premis acordava l'elaboració d'unes noves bases. Afortunadament es conserva nombrosa documentació de tot aquest procés de transformació dels premis, cosa que resulta molt il·lustratiu de la intensitat històrica del moment. La reforma dels premis havia de permetre, segons una nota de juliol de 1976, «dar una mayor

Sortida dels assistents a l'acte de lliurament dels 17ns Premis Sant Martí a la Seu del Districte, plaça de Valentí Almirall, l'11 de novembre de 1979

representatividad a los vecinos y al mismo tiempo actualizarlas para que cumplan al máximo su objetivo».

El resultat de tot plegat fou que al reglament dels premis es va suprimir el preàmbul sobre la naturalesa accentuadament restrictiva dels primers premis per una proclama molt més asèptica i sense tantes implicacions ideològiques com tenia l'anterior. L'augment de la representativitat de les entitats fou minsa perquè només s'incrementà en 3 membres, que van passar dels 14 als 17, mentre que la presència dels dirigents municipals i els seus addictes es consolidà de manera aclaparadora.

De fet, el suposat procés d'obertura cap al territori dels Premis va comportar la pèrdua del pes específic que fins al moment havien exercit les entitats dels barris històrics del Poblenou i el Clot, que reclamaven, precisament, la democratització de la seva organització. Segons una nota interna de la junta dels Premis, «la proclamación y la entrega de premios se separan y desvinculan de las Fiestas Mayores de Poble Nou y del Clot. Por dos razones, porque el Premio es suficiente per se y porque el Distrito Xº, sin que ello entrañe desvirtuación alguna de los sustratos históricos de Poble Nou y Clot, integra hoy otros barrios densamente poblados que parecería se marginan si siguiéramos hablando de dos Fiestas Mayores concretas. Tal argumentación lleva a considerar como fechas idóneas para la proclamación y entrega, las festividades de N.ª Sra. de la Merced y de San Martín de Provensals, ambas propias de todo el Distrito sin exclusión de

ningún sector, con la ventaja de que su mayor proximidad en el calendario reduciría la pausa que se producía entre la proclamación y la entrega, llena de siempre de inconvenientes». La conseqüència directa del procés de reforma des de dalt impulsat pel Districte fou que un nombre força representatiu d'entitats va rebutjar la participació als Premis: foren el Casino L'Aliança, la Cooperativa Pau i Justícia, l'Ateneu Colón, l'Agrupació Excursionista Icària, l'A.V. del Poblenou, l'A.V. del Taulat, el Centre Moral i Cultural del Poblenou i la Coordinadora d'Entitats del Poblenou, així com Josep M. Procházka i Aguiló a títol individual.

Davant del boicot als premis d'aquestes significatives entitats, el regidor Canalda es limitava a afirmar que als Premis Sant Martí no hi havia hagut mai cap tipus de «partidismos de ninguna clase». El cert és que sí que n'hi havia hagut, deixant al marge, òbviament, la naturalesa dictatorial del mateix règim franquista i la manca de llibertats polítiques i personals. L'any 1975, per exemple, un dels candidats a rebre el Premi fou l'escriptor Xavier Benguerel, que feia poc que havia guanyat el Premi Planeta amb la seva obra *Icària! Icària!*, ambientada, com bona part de la resta de la seva obra literària, al seu barri del Poblenou. La seva candidatura va ser taxativament desestimada a la primera reunió del jurat dels premis, tal com mostren les actes conservades. Benguerel va haver d'esperar a la democràcia, l'any 1980, per rebre el reconeixement dels seus conciutadans de Sant Martí.

Els sopars durant els quals se celebrava el lliurament dels Premis es van convertir en els anys 60 i 70 en el principal esdeveniment social del Districte.

A la foto, l'escultor Josep M. Subirachs agraeix el guardó rebut en l'edició de 1971

Va ser un procés intens i no exempt de contradiccions, com ara el fet que aparentment fos la Junta municipal la que liderés aquest procés d'obertura cap al territori dels premis i que les entitats històriques del Poblenou i el Clot encapçalassin la reacció a aquest fet. En realitat, darrere de tot aquest capítol de la història dels premis s'amaga la resistència de la Junta municipal comandada per Josep Canalda a desfer-se definitivament del control dels premis i lliurar-lo realment al moviment associatiu del districte, tal com reclamaven les associacions de veïns dels barris històrics i tal com ha esdevingut amb el temps. L'Ajuntament es resistia a perdre el control dels premis i passar a actuar com a garant de la seva existència.

A l'edició de 1977 es va produir un altre fet que feia palès que les coses estaven canviant: la llengua catalana s'incorporà naturalment en la documentació oficial dels premis amb els noms propis catalans dels premiats, fet impensable fins a aquell moment. L'adopció del català com a llengua dels premis es va acordar a proposta de Ramon Bou. La primera vegada que el català hi va ser utilitzat oficialment fou, tanmateix, a l'edició de 1975, coincidint amb la mort del dictador. En aquella convocatòria es va editar un díptic bilingüe en el qual l'organització convidava de manera simpàtica a participar en els Premis.

De fet, deu anys abans, l'any 1965, la llengua catalana hi havia estat present d'una manera col·lateral. La Cooperativa d'Habitatges del Sagrat Cor de Jesús havia rebut el Premi de Bronze, la modalitat col·lectiva, i va encapçalar la seva ressenya al fullet dels premis amb la invocació fundacional de l'entitat («Amb vostre nom comença nostra història i és Montserrat el nostre Sinaí»), cosa que no va passar de ser, però, una anècdota.

L'any 1977 fou un veritable punt d'inflexió per als Premis Sant Martí, com per a la resta de la nostra societat. Alhora que es debatia la constitució legal d'un Patronat dels premis, l'antiga junta Municipal franquista del Districte, que es trobava en procés de liquidació, aclaparava el domini de la Comissió Permanent i el Jurat dels Premis, d'acord amb els nous reglaments que havia fet aprovar El règim en extinció es volia assegurar el control de les velles institucions.

Pocs mesos després, el gener de 1978 es plantejà la dimissió en ple de la Comissió Permanent dels Premis, estretament vinculada encara a l'antiga nomenclatura política del franquisme. Es va acordar, tanmateix, la seva continuïtat. És significatiu, tanmateix, que en aquesta reunió el representant de l'Associació de Veïns de Sant Martí de Provençals fes una demanda especialment significativa: demanava informació sobre l'estructura dels premis i afirmava que «estima que en su organización deberían tomar parte más activa las asociaciones de vecinos ya que con ello

se lograría dar una mayor difusión y colaboración».

A partir d'abril de 1979, un cop constituïda la primera corporació democràtica després de la dictadura, al jurat dels Premis, també s'hi van incorporar els representants dels partits polítics electes al districte. Canalda fou substituït per Núria Gispert i Feliu, la primera regidora democràtica de Sant Martí en la seva història recent. Tot i això, la Coordinadora d'Entitats del Clot i Camp de l'Arpa no va tornar a participar en els Premis fins a principis dels vuitanta, concretament l'any 1982, perquè considerà que l'organització dels premis encara no era prou democràtica i que la intervenció del Districte era excessiva, tal com van manifestar en diverses comunicacions que s'han conservat. El juliol de 1980, per exemple, la Coordinadora ratificava la seva no-participació en els premis, seguint l'acord que havien pres: «La no-participació d'aquesta Coordinadora ni de les entitats del barri del Clot i Camp de l'Arpa representades en aquesta [...] la no-participació en successives proclamacions dels 'Premis Sant Martí' en anys vinents, mentre els reglaments, bases i forma en què avui es donen aquests premis no sigui posada a discussió pública amb la intenció de convertir-los, si és que això és possible, en uns premis realment populars».

El cert és que als reglaments de 1980 s'estipulava que hi hauria un representant per cada coordinadora d'entitats dels barris, a més del president del plenari i quatre membres del Consell Municipal. Als reglaments de 1982 la representació veïnal s'havia incrementat en proporció al pes dels diferents barris del districte: mentre que les associacions de Besòs-Maresme, Verneda, Sant Martí i la Pau tenien un representant cadascuna, Clot-Camp de l'Arpa i Poblenou en tenien 2, i s'incrementaren fins a 8 o 10 els representants veïnals amb veu i vot davant els 5 d'institucionals.

En els últims vint anys els Premis Sant Martí s'han consolidat com la màxima distinció ciutadana dels barris del Districte. A continuació fem un recorregut, any rere any, en detall, per la història dels Premis, per conèixer de més a prop les nombroses persones i entitats que han rebut el reconeixement dels seus conciutadans. ♦♦♦

I-1963

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Joaquim Ribera i Barnola, empresari metal·lúrgic de projecció internacional.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sra. Lliberta Bassas i Edo, escriptora martinenca premiada amb el Premi Nacional de Literatura Juan Valera.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sra. Elvira Gener i Mestre, infermera i assistenta social, que va treballar especialment als antics barris establerts al front marítim del Poblenou com ara Pequín, el Somorrostro i la Mar Bella.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Centre Moral i Cultural del Poblenou, en reconeixement dels seus 60 anys d'existència.

II-1964

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Ricard Vives i Ballvé, violinista de projecció internacional, deixeble del mestre Enric Granados.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Manuel Saforcada i Ademà, catedràtic de Medicina i membre de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sra. Joaquina Raspall i Juanico, "Donya Quimeta", mestra del Poblenou reconeguda amb diversos premis i distincions per la seva dilatada tasca formativa.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu, transcendència nacional

Centre Sant Pere Claver i Escola Tècnica Professional del Clot, per la seva trajectòria històrica a favor de la formació cultural i professional dels veïns del districte des de la seva fundació l'any 1891.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu, transcendència local

Ateneu Colón, pel seu 75è aniversari.

III-1965

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Ramon Calsina i Baró, pintor i dibuixant nascut al Poblenou, amb una trajectòria artística notable que va rebre un reconeixement públic de la comunitat artística barcelone-

La cantant Salomé durant el sopar de lliurament dels Premis Sant Martí 1969

sa a mitjans de la dècada de 1950.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual, a títol pòstum

Sr. Josep Vila i Arcelós, mestre de l'Escola Graduada del Foment Martinenc i director del seu Orfeó.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu, transcendència nacional

Cooperativa Pau i Justícia, per la seva tasca a favor de la classe treballadora amb la construcció d'habitatges socials i l'economat des de la seva fundació l'any 1905.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu, transcendència local

Cooperativa de Viviendas del Sagrado Corazón de Jesús, per la seva tasca a favor de la construcció d'habitatges socials al districte.

IV-1966

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Andreu Oliva i Lacoma, empresari metal·lúrgic destacat per la seva projecció internacional en el restabliment de les relacions comercials amb l'estranger.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sra. Maria Gràcia i Carreras, vda. Vernet, mestra de les escoles municipals de Barcelona que l'any 1933 es va fer càrrec de la nova Escola de Formació Domèstica per a Dones creada en una finca cedida per la Sra. Camil·la Casas: les Escoles Cases, a la plaça de Valentí Almirall.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Agrupació Excursionista Icària, per la seva tasca en la difusió dels valors de l'excursionisme des de la seva fundació l'any 1916.

V-1967

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Josep Ricart i Maymir, escultor distingit l'any 1952 amb el Premi Nacional d'Escultura Religiosa, conegut amb el

sobrenom de l'Escultor de les Mans per la seva orientació mística. L'escultura dels Premis Sant Martí és obra seva, així com el conjunt escultòric que presideix la rambla del Poblenou dedicat a la memòria del Dr. Trueta.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Lluís Bouyssi i Foz, esportista nascut a Olot el 1942, fundador del club esportiu Grup Barna, que va tenir una actuació destacada en la promoció de l'esport a Sant Martí fins a la seva mort als 25 anys.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Club Natació Poblenou, per la seva promoció de les activitats esportives al districte des de la seva fundació l'any 1931.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Escola Quatre Torres/Comunitat Pares Escolapis Pequin-Camp de la Bota, per la seva tasca educativa al barri de la Mina. Des del 1945 l'escola va ocupar l'antic Castell de les Quatre Torres o del Camp de la Bota, d'on va prendre el nom.

VI-1968

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Joaquim Folch i Girona, enginyer industrial de projecció internacional, especialment destacat en el camp de la mineralogia, dins el qual va arribar a crear un museu privat que fou considerat un dels més importants d'Europa.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Leonci Domènech i Closas, que, com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona, va impulsar la creació dels Premis Sant Martí.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Joan Playà i Ballver, rector de la parròquia de Santa Maria del Taulat des de 1947. Va impulsar l'acabament de l'església durant la postguerra.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

La Lactaria Española-RAM, empresa nascuda el 1941 de la fusió de les antigues companyies Granjas La Catalana, Suministros de Leche, Transportes de Sils i RAM, que l'any 1968 va ser designada Empresa Model Espanyola.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Cooperativa d'Habitatges Montseny, que va construir en un període de sis anys un miler d'habitatges als Grups Verneda, Triunfo i Diagonal, a més del Centre Social Montseny.

VII-1969

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sra. Rosa M. Marco "Salomé", cantant de projecció internacional nascuda al c. Edison. Campiona de natació als 14 anys, partir dels 60 es va convertir en una de les artistes espanyoles més premiades internacionalment, i va aconseguir el triomf a Eurovisión l'any 1969.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Josep Maluquer i Cueto, regidor que va impulsar la construcció de grups escolars i la urbanització i construcció d'habitatges al Sud-Oest del Besòs.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr Miquel Lecha i Asunción, nedador, fundador de l'Olimpic Club, el C.N. Poblenou i membre de la Junta Municipal del Dte. Durant la seva presidència del Casino L'Aliança va aconseguir la construcció de l'actual seu.

Premi Sant Martí d'Or, modalitat corporatiu

La Vanguardia Española, per la seva projecció internacional i la seva presència al barri des de la construcció el 1912 dels seus tallers a l'antic c. Enna (avui Ramon Turró) i la fàbrica de paper al c. de l'Amistat.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Casino L'Aliança del Poblenou, pel seu segle d'existència.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Comunitat de les Germanes Marianistes, per la seva tasca de formació religiosa a la parròquia de Sant Martí de Provençals.

VIII-1970

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Josep Trueta i Raspall, cirurgià de prestigi internacional nascut a l'antic c. de Wad-ras, que avui porta el seu nom. Distingit amb nombroses distincions, com ara Doctor Honoris Causa per la Universitat d'Oxford, es va fer famós mundialment pel seu mètode d'enguitar ferides de guerra.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sres. Mercedes i Montserrat Foz Val, esportistes, germanes bessones que van aconseguir en diverses ocasions ser guanyadores als campionats d'Espanya de ping-pong amb el Grup Barna del Clot.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Joaquim Pey i Sutorre, funcionari municipal nascut el

1886, que va exercir tota la seva carrera professional al Poblenou. La seva projecció ciutadana es va estendre per nombroses entitats locals i la seva vocació col·leccionista i investigadora li va valer el reconeixement com a cronista de Sant Martí.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Club Esportiu Júpiter, per la seva trajectòria esportiva i la continuïtat ininterrompuda al Poblenou dels anys d'ençà de la seva fundació el 1909.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Penya Ciclista Poblenou, per la seva trajectòria esportiva i la seva projecció social al Poblenou d'ençà de la seva fundació l'any 1919.

IX-1971

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Josep Maria Subirachs i Sitjar, escultor nascut al carrer Pere IV l'any 1927, format al taller de l'escultor Enric Casanovas.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sres. Antònia i Montserrat Raventós i Ventura, germanes nascudes al Poblenou, formades a les institucions culturals de la Mancomunitat que van tenir una fecunda projecció en el camp de les puntes de coixí amb nombroses exposicions a Barcelona i la resta de l'Estat.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Antoni Planells i Bufí, mestre nascut el 1906 que va exercir pràcticament tota la seva carrera docent a l'Escola Tècnica Professional del Clot.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Comissió Permanent del Trofeu "Mans", concurs local de films convocat pel Centre Moral i Cultural del Poblenou des de 1965 que posteriorment amplià convocatòria internacional amb el concurs "Fantastik".

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Associació de Veïns del Sud-Oest del Besòs, en reconeixement de la seva tasca per millorar les condicions de vida dels barris del Sud-Oest del Besòs, impulsant la construcció de centres educatius, culturals i esportius.

X-1972

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Ceferí Olivé i Cabré, pintor aquarel·lista nascut a Reus el 1907 amb una gran projecció internacional i membre de

Sopar de gala celebrat al Casino L'Aliança per fer el lliurament dels 9ns Premis Sant Martí

prestigioses associacions estrangeres d'aquarel·listes.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sra. Aurora Chamorro i Gual, nedadora olímpica nascuda al Poblenou el 1954, formada al Club Natació del barri que va batre diversos rècords esportius.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Miquel Simó i Pastallé, mestre de l'Escola d'Art del Poblenou, nascut al Clot el 1919 amb una gran projecció social al barri.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Unió Esportiva Sant Martí, per la seva trajectòria esportiva d'ençà de la seva constitució l'any 1907, amb la consecució de diversos campionats futbolístics.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Comunitat de religioses regents de l'escola-bressol de la parròquia de Sant Martí de Provençals, per la seva acció per millorar les condicions de vida dels infants de la parròquia de Sant Martí de Provençals.

XI-1973

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sra. Maria Espinalt i Font, soprano nascuda al Poblenou. Es va convertir en un dels màxims exponents de la lírica espanyola d'ençà del seu debut al Gran Teatre del Liceu l'any 1931.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Joaquim Rifé i Climent, jugador de futbol nascut al carrer de la Llacuna del Poblenou. Es va formar al C.E. Júpiter i va triomfar com a lateral dret al F.C. Barcelona. Va ser internacional amb la Selecció Espanyola.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Jaume Botey i Candelich, delegat de l'agència de La Caixa al Poblenou des de 1930 fins a la seva jubilació forçosa. Es va destacar per l'impuls d'iniciatives culturals, com ara la creació de la Biblioteca Popular i Casa de Cultura.

**Premi Sant Martí de Bronze,
modalitat corporatiu**

Col·legi Acadèmia Sant Martí, pel seu 50è aniversari. D'ençà de l'obertura del primer establiment docent l'any 1923 de la mà de José Manuel Rovira Melià, l'Acadèmia Sant Martí va a anar eixamplant les seves instal·lacions i aplegant altres centres fins a convertir-se en un referent de l'ensenyament privat del districte.

XII-1974

**Premi Sant Martí d'Or,
modalitat individual**

Sr. Andreu Ribera i Rovira, regidor de l'Ajuntament de Barcelona nascut al barri del Poblenou, fou president de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, així com procurador A Corts durant el franquisme.

**Premi Sant Martí de Plata,
modalitat individual**

Sr. Josep Padrós i Rebollo, jugador olímpic de waterpolo nascut al Poblenou i format al Club Natació del barri.

**Premi Sant Martí de Bronze,
modalitat individual**

Sr. Manuel Moneo i Vila, delegat de l'agència de La Caixa al Clot des de 1933 fins a la seva jubilació. Va aconseguir l'establiment d'una Biblioteca Pública de l'entitat al Clot i va impulsar nombroses activitats culturals al seu si.

**Premi Sant Martí de Bronze,
modalitat corporatiu**

Cooperativa La Formiga Martinenca, pel seu 75è aniversari. L'economat cooperatiu, les seccions esportives i culturals van estendre la popularitat social de La Formiga Martinenca.

XIII-1975

**Premi Sant Martí d'Or,
modalitat individual**

Sr. Pere Permanyer i Puigjaner, creador de les motocicletes Montesa. Crescut al Poblenou, Permanyer va idear la construcció de motocicletes amb motors de dos temps que ràpidament es van convertir en un referent del motociclisme espanyol.

**Premi Sant Martí de Plata,
modalitat individual**

Sr. Eloi Guerrero i Asensio, esportista resident al districte, atacat a la infància per una malaltia paralètica a la columna vertebral que va aconseguir superar.

Sr. Martí Oliver i Lalana, esportista nascut a l'antic passatge de la Mel (avui c. de Rafael Capdevila), atacat a la infància per una malaltia que el va immobilitzar fins als 8 anys. Es va iniciar en l'esport del ping-pong i va guanyar diversos campionats nacionals. Va aconseguir la medalla d'or als

campionats mundials per a minusvàlids l'any 1970-71.

**Premi Sant Martí de Bronze,
modalitat individual**

Sr. Joan Montaner i Segarra, dinamitzador social del Poblenou que va aconseguir la reconstrucció del Centre Moral i Cultural del barri durant la postguerra.

**Premi Sant Martí de Bronze,
modalitat corporatiu**

Centre Moral de Sant Martí, per la seva trajectòria històrica.

XIV-1976

**Premi Sant Martí d'Or,
modalitat individual**

Sr. Jordi Domingo i Mombiola, intèrpret i compositor nascut al c. de Pallars, distingit amb nombrosos premis nacionals i internacionals.

**Premi Sant Martí de Plata,
modalitat individual**

Sr. Guillem Fresquet i Bardina, aquarel·lista nascut a la rambla del Poblenou. El 1973 va rebre l'encàrrec d'il·lustrar els segells i targetes postals de Correus amb motius turístics, amb la qual cosa va difondre massivament les seves composicions.

**Premi Sant Martí de Bronze,
modalitat individual**

Sr. Joaquim Fernández i Carbonell "Nández", Dramaturg i poeta nascut al barri de la Plata del Poblenou.

**Premi Sant Martí Especial,
modalitat individual**

Sr. Albert Vilalta i González, enginyer municipal de Barcelona, autor del Pla General de sanejament i Clavegueram, que va ser especialment beneficiós per millorar la qualitat de vida dels barris del districte i la transformació del front marítim del Poblenou en una platja pública.

**Premi Sant Martí de Plata,
modalitat corporatiu**

Foment Martinenc, per la trajectòria històrica d'aquesta entitat nascuda l'any 1877.

XV-1977

**Premi Sant Martí d'Or,
modalitat individual**

Sr. Francesc d'A. Puchal i mas, veterinari nascut al Poblenou i format als Estats Units de gran prestigi internacional. Conferenciant, autor de nombrosos llibres sobre la seva especialitat i professor en diverses universitats espanyoles.

**Premi Sant Martí de Plata,
modalitat individual**

Sr. Ferran Lleonart i Serafini, pintor aquarel·lista nascut al Poblenou, distingit amb nombrosos premis.

Sopar de l'acte de lliurament dels 16 Premis Sant Martí celebrat al Saló Oval del Palau Nacional de Montjuïc

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Alfred Arnau i Gras, pediatre que es va destacar per la seva extensa participació en entitats esportives i socials del districte. Durant molt anys fou metge titular del C.E. Júpiter.

XVI-1978

Premi Sant Martí d'Or, modalitat individual

Sr. Joan Martorell i Domènech, físic nuclear de projecció internacional, nascut al carrer Pujades del Poblenou.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Ramon Sanvisens i Marfull, pintor nascut al Clot que va fer una brillant carrera artística i es va convertir en un exponent destacat de l'anomenada Escola Catalana.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Jaume Batlle i Bigas, arquitecte nascut al Poblenou, que va intervenir en la reconstrucció de nombrosos edificis públics i privats de tot el districte, com ara les esglésies de Santa Maria del Taulat i de Sant Francesc d'Assís i el del Centre Moral.

XVII-1979

Premi Sant Martí de Plata, modalitat individual

Sr. Adolf Almirall i Ribé, poblenoví que va impulsar la introducció de la pràctica del rugbi al barri mitjançant la creació d'una nova secció al Club Natació del Poblenou. Del seu si han sorgit nombrosos jugadors de la Selecció Espanyola d'aquest esport.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat individual

Sr. Joan Joseph i Vidal, metge que va exercir durant molts anys als barris de la Verneda i del Sud-Oest del Besòs.

Premi Sant Martí de Plata, modalitat corporatiu

Secció Coral de la Llar de Pensionistes Bac de Roda. En reconeixement de la tasca desenvolupada per aquesta coral fundada pel mestre Esteve Guasch i Lloveres al si de la Llar de Pensionistes Bac de Roda.

Premi Sant Martí de Bronze, modalitat corporatiu

Club Esportiu Monopol, pel seu 50è aniversari. En els seus orígens aquest club de futbol es distingia perquè tots els jugadors duïen una lletra a la samarreta i quan els onze jugadors es col·locaven un al costat de l'altre es podia llegir el nom primitiu de l'equip: Peña Monopol.

Club Atlètic Poblenou, pel seu 50è aniversari.

XVIII-1980

Premi Sant Martí d'Or

❖ Sr. Pere Domingo i Forasté, uròleg de gran prestigi internacional nascut al Clot.

Premi Sant Martí de Plata

❖ Sr. Xavier Benguerel i Llobet, novel·lista nascut al Poblenou el 1905; va fer del seu barri el principal escenari de la seva obra literària, aconseguint l'any 1974 el Premi Planeta amb la seva obra *Icària, Icària!*, la primera obra en català premiada amb aquesta distinció.

❖ Sr. Joan Vallvé i Creus, enginyer industrial nascut al Poblenou, destacat per la seva lluita pel reconeixement de la llengua i la cultura catalanes.

Premi Sant Martí de Bronze

❖ Club Ciclista Provençalenc, pel seu 50è aniversari.

❖ Cooperativa Olivartés, en reconeixement de la tenacitat mostrada pels treballadors dels antics Tallers Oliva-Artés, que, després de la polèmica suspensió de pagaments de l'empresa, es van constituir en cooperativa i van fer reviure els tallers.

XIX-1981

Premi Imatge de Sant Martí

❖ Sr. Josep Freixa i Giralt, prestigiós químic que es va destacar pels seus treballs d'investigació històrica sobre Sant Martí.

❖ Sr. Xavier Benguerel i Godó, compositor i director d'orquestra, fill de l'escriptor poblenoví Xavier Benguerel.

❖ Associació Pere Relats per a Ancians, per l'acció social d'aquesta xarxa de residències per a gent gran mantinguda amb el voluntarisme de centenars de poblenovins.

Premi Placa de Sant Martí

❖ Escola La Farigola, per la seva tasca de renovació pedagògica en col·laboració amb el pares i mares d'aquesta escola pública.

❖ Sr. Josep Maria Huertas i Claveria, periodista i historiador, destacat pels seus treballs sobre els barris i la història de Barcelona.

❖ Secció Excursionista del Foment Martinenc, en reconeixement de la seva gesta d'arribar al cim de l'Aconcagua, el més alt del continent americà, esquivant per la vessant de la galera.

XX-1982

Premi Imatge de Sant Martí

- ❖ Associació de Veïns del Poblenou, pel seu 10è aniversari.
- ❖ Obra Benèfica i Social i Institut Ortopedagògic del Nen Déu, per la seva trajectòria d'ençà de la seva fundació l'any 1892.
- ❖ Sr. Enric Llatas i Travé, per la seva tasca com a metge al barri del Clot d'ençà de la seva titulació l'any 1928.

Premi Placa de Sant Martí

- ❖ Sra. Sílvia Munt i Quevedo, actriu nascuda al carrer del Clot, que va obtenir gran popularitat després de la seva interpretació a la pel·lícula *La plaça del Diamant*.
- ❖ Sr. Martí Casamajó i Mestre, veí del Clot destacat per la seva lluita a favor de la instal·lació de pistes de petanca públiques. Va ser un dels fundadors del Club Petanca Clot.
- ❖ Sr. Lluís Bertran i Atienza, per la seva tasca a favor de la difusió de l'atletisme al Poblenou. Fou un dels fundadors del Club Canaletes.

XXI-1983

Premi Imatge de Sant Martí

- ❖ Esbart Sant Martí, per la seva trajectòria històrica d'ençà de la seva fundació l'any 1945.
- ❖ Sr. Josep Pane i Bartols, cooperativista destacat per la seva lluita a favor de la millora de les condicions de vida dels veïns de Sant Martí. Fou president de la Cooperativa Pau i Justícia.
- ❖ Sr. Ramon Badia i Ferrer, veí del Poblenou que va exercir de corrector d'impremta i que un cop jubilat es va distingir per la seva col·laboració altruista en l'organització de nombroses activitats cíviques al Poblenou.

Premi Placa de Sant Martí

- ❖ Agrupació de Minusvàlids del Besòs, per la seva tasca a favor de la lluita contra la marginació social i la delinqüència d'ençà de la seva fundació l'any 1969.
- ❖ Orfeó Martinenc, per la trajectòria històrica d'aquesta entitat fundada l'any 1910.
- ❖ Entitat coordinadora infantil Gresca al Barri, per la seva tasca a favor de la recuperació de les festes tradicionals i populars vers als infants i aconseguir una major coneixença entre ells.

XXII-1984

Premi Imatge de Sant Martí

- ❖ Sr. Joaquim Voltes i Pagès, director musical nascut a Sant Martí, va treballar en nombroses corals i esbarts catalans.

Premi Placa de Sant Martí

- ❖ Futbol Club Martinenc, pel seu 75è aniversari.

XXIII-1985

Premi Imatge de Sant Martí

- ❖ Sr. Tomàs Raga i González, líder veïnal nascut al Camp de l'Arpa que es va destacar per la seva lluita per a la millora de

L'actriu Sílvia Munt, recollint el Premi Placa de Sant Martí de mans de la regidora Gispert

les condicions de vida dels martinencs. Va participar en la fundació de nombroses entitats associatives i esportives.

Premi Placa de Sant Martí

- ❖ Associació de Veïns Grup La Pau, per la seva trajectòria a favor de la millora de la qualitat de vida del barri i la consolidació de la identitat col·lectiva La Pau.

Premis Martinet

Centre Moral i Cultural del Poblenou, pel seu 75è aniversari; Centre Moral de Sant Martí-Orfeó Martinenc, pel seu 75è aniversari; Associació de Veïns El Clot-Camp de l'Arpa, pel seu 10è aniversari.

XXIV-1986

Premi Imatge de Sant Martí

- ❖ Sr. Domingo Umbert i Vilasaró, artesà especialitzat en el cartó pedra i en la construcció i restauració de gegants.

Premi Placa de Sant Martí

- ❖ Centre Moral de Sant Martí-Orfeó Martinenc (secció de Cultura), per la seva tasca en el camp de la cultura popular als barris del Clot-Camp de l'Arpa i l'organització de ombroses activitats per al seu foment.

Premis Martinet

Esbart Montserratí Martinenc, pel seu 40è aniversari; Escola Parroquiana Sant Pancràs, pel seu 25è aniversari; Centre Excursionista Sant Martí, pel seu 25è aniversari; Associació Cultural "El Cisne"; A.E. Icària; F.C. Martinenc; Grup Barna (secció masculí); Centre Moral i Cultural del Poblenou (secció ping-pong); Club Petanca Atlético Cebra (secció Senior); U.D. Maresma (secció Afeccionats); U.D. Parc (secció Afeccionats); Col·legi Públic Lope de Vega; Col·legi Públic La Farigola del Clot.

XXV-1987

Premi Imatge de Sant Martí

- ❖ Sr. Nicasi Camps i Pinós, per la seva trajectòria com a dramaturg i per la seva activitat en diverses entitats socials i culturals del districte.

Premi Placa de Sant Martí

- ❖ Grup Barna, per la trajectòria d'aquest club esportiu de bàsquet i la difusió dels valors de l'esport entre els joves del districte.

Vista de la Sala de Plens de la Seu del Districte durant l'acte de lliurament dels 29ns Premis Sant Martí

XXVI-1988

Premi Imatge de Sant Martí

❖ Sra. Maria Anna Garcés i Delgado, dansaire nascuda al Poblenou, mestra i coreògrafa en diverses escoles i centres escolars.

Premi Placa de Sant Martí

❖ Moviment Infantil i Juvenil Interparroquial del Poblenou, pel seu 25è aniversari.

Premis Martinet

A.V. Sant Martí de Provençals, pel seu 15è aniversari; A.V. Paraguai-Perú, pel seu 10è aniversari; Grup Teatral El Partiquí; Sr. Joaquim Gracia i Batalla; Unión Deportiva Fútbol Alcalá; Grup Barna; Centre de Promoció Esportiva Canaletes; Club Esportiu Monopol.

XXVII-1989

Premi Imatge de Sant Martí

❖ Sr. Tomàs Serra i Hervàs, atleta nascut al Poblenou, va participar en l'Olimpiada Popular de 1936 i fou fundador del Club Canaletes.

Premi Placa de Sant Martí

❖ Institut de Batxillerat Barri Besòs, per la seva trajectòria pedagògica, social i cultural d'ençà la seva creació l'any 1977.

Premis de l'Esport de Sant Martí

❖ Sres. Magda Nos i Loppe i Mònica Verge i Folia, escaladores del Clot que van assolir els 8.200 m del cim del Cho-Oyu (Himàlaia). Van plantar la senyera i la bandera olímpica i van obtenir el rècord femení d'alçada espanyol.

Menció especial

❖ Col·lectiu de persones que van contribuir a l'eradicació del barraquisme al districte.

Premis Martinet

Club Esportiu Monopol; Centre de Promoció Esportiva Canaletes; Grup de Teatre Abraixes; Club de Petanca Clot; Futbol Club Martinenc; Escola Voramar; Sr. Óscar Sánchez Ortega; Sr. Joaquim Sisó i Montoliu; Unió Esportiva Basket '90; Club Patí Verneda.

XXVIII-1990

Premi Imatge de Sant Martí

❖ Sr. Joan Alentorn i Vigo, líder veïnal nascut al Clot que va lluitar especialment per la creació de les associacions de veïns a la dècada dels 70.

❖ Menció honorífica especial pòstuma al Sr. Ferran Borrego i Fresquet, de l'Agrupació Excursionista Icària.

Premi Placa de Sant Martí

❖ Escola d'Adults de la Verneda-Sant Martí, per la seva trajectòria a favor de la formació cultural dels adults de la Verneda d'ençà de la seva fundació l'any 1978.

Premis de l'Esport de Sant Martí

❖ Sr. Joaquim Vilaplana i Ramírez, esportista amb minusvalia nascut a Poblenou, per la seva actuació destacada en nombroses competicions nacionals i internacionals i la consecució de diversos títols.

Premis Martinet

Grup Barna, pel seu 25è aniversari; Coral Veu Amigues de Foment Martinenc, pel seu 10è aniversari; Unió Esportiva Fútbol Alcalá; Atlètic Poblenou; Club Alfa-5; Unió Esportiva Parc; Centre de Promoció Esportiva Canaletes

XXIX-1991

Premi Imatge de Sant Martí

❖ Sr. Josep Maria Alòs i Martínez, per la seva tasca a favor de la promoció de la cultura popular al Poblenou.

Premi Placa de Sant Martí

❖ Centre d'Estudis Voramar, per la seva tasca pedagògica i social desenvolupada al barri del Poblenou d'ençà de la seva fundació l'any 1966.

Premis de l'Esport de Sant Martí

❖ Sr. Òscar de la Riva i Aguado, per la seva trajectòria esportiva internacional en els campionats d'escacs.

Premis Martinet

Centre Moral de Sant Martí-Orfeó Martinenc (secció Benèfica), pel seu 50è aniversari; Associació de Veïns del Sud-Oest del Besòs, pel seu 25è aniversari; Centre d'Estudis Voramar; Grup Barna; Unión Deportiva Fútbol Alcalá; Centro Cultural Recreativo San Luis Gonzaga; Club Natació Poblenou.

XXX-1992

Premi Imatge de Sant Martí

❖ Sr. Ramon Bou i Espinosa, líder veïnal nascut al Poblenou, destacat per la seva defensa de la cultura popular catalana i la seva activitat en diverses entitats socials i culturals del districte.

Premi Placa de Sant Martí

❖ Obra Benèficsocial Nen Déu, per la seva tasca a favor de la integració social de persones amb disminució psíquica i física, ancians en soledat i marginació.

Premis Martinet

Col·legi Adela de Trenquellón; Orfeó Martinenc; Coral del

Joncar; Club de Bàsquet La Farigola (per aniversari i per ascens); Futbol Sala Llopart-3 Poblenou; Atlètic Poblenou; Grup Barna; Equip de Handbol del Centre d'Estudis Voramar.

XXXI-1993

Premi de Sant Martí, modalitat individual

❖ Sr. Manuel Martínez i Martínez, en reconeixement de la seva lluita per la democràcia durant el franquisme i la seva constància al llarg dels anys per millorar les condicions de vida dels veïns dels barris de Sant Martí,

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

❖ Associació d'Alumnes Heura, per la seva tasca formativa i dinamitzadora de les persones adultes i especialment de les dones. Heura es va constituir el 1986 arran de l'associació de diverses exalumnes de l'Escola d'Adults de la Verneda-Sant Martí.

Premis Martinet

Espai Va Que Roda, pel seu 10è aniversari; Espai La Flor de Maig, pel seu 10è aniversari; Club Esportiu Monopol; Equip de waterpolo del Club Natació Poblenou; Club de Bàsquet La Farigola; Futbol Sala Llopart-3 Poblenou.

XXXII-1994

Premi de Sant Martí, modalitat individual

❖ Sr. Agapito Fernández i Fernández, per la seva dedicació a la promoció de l'esport al barri del Poblenou, a través de la seva participació en diverses entitats.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

❖ Casal Calassanç del Camp de l'Arpa, per la seva trajectòria en la tasca educativa dels infants i joves del barri d'ençà de la seva obertura a principi de la dècada de 1960.

Medalles de Sant Martí

Sra. Agustina Morera i Ponsolat "Tina", per la seva dedicació a la gent gran del Poblenou; Secció de la Dona del Foment Martinenc, pel seu 25è aniversari; C.E.A. Pius XII, pel seu 10è aniversari;

XXXIII-1995

Premi de Sant Martí, modalitat individual

❖ Sr. Salvador Cabré i Martínez, per la seva tasca en la millora de la qualitat de vida dels barris del districte, especialment del Besòs i del Maresme.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

❖ Castellers de Barcelona, per la seva tasca a favor de la difusió del "fet casteller" mitjançant la pràctica castellera i l'organització de conferències, tallers i exhibicions en el seu 25è aniversari.

Medalles de Sant Martí

Sr. Francisco Abad i Abad, per la seva activitat a favor del moviment associatiu i veïnal del districte; Sra. Diana Recio i Sanz, Sr. Javier Moreno i Vallez i Sr. Enrique Sanz i Seisdedos,

Membres de la Vocalia de Disminuïts de l'A.V. Sant Martí de Provençals després de rebre el Premi Sant Martí 1996 (Foto: Cristina Molina)

pels resultats esportius assolits; Esbart Sant Jordi, pel seu 25è aniversari; Ass. de Comissions de Festes de Carrers del Poblenou, , pel seu 10è aniversari; Equip femení d'atletisme del Club Natació Poblenou.

Equip de natació del Club Natació Poblenou; Equip de waterpolo del Club Natació Poblenou.

XXXIV-1996

Premi de Sant Martí, modalitat individual

❖ Sra. Pura Álvarez i Pérez ("Sra. Prunés"), per la seva tenacitat al llarg dels anys per millorar la qualitat de vida del barri del Poblenou.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

❖ Vocalia de Disminuïts de l'Associació de Veïns de Sant Martí de Provençals, per la seva dedicació a favor de la qualitat de vida de les persones amb disminució als barris del districte des de la seva fundació l'any 1991 al si de l'associació.

Medalles de Sant Martí

A títol pòstum, al Sr. Antonio Moreno i González, que fou president de la Unió Excursionista Sant Martí de Provençals, per la seva dedicació a la difusió dels valors de l'excursionisme al districte; Esplai Sant Josep de Calassanç, pel seu 25è aniversari.

XXXV-1997

Premi de Sant Martí, modalitat individual

❖ Sr. Joan Surroca i Solà, president del Casino L'Aliança durant el final del franquisme, la transició i l'inici de la democràcia, que es va destacar per la defensa de la cultura catalana i l'impuls de nombroses activitats cíviques.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

Cooperativa L'Antiga del Camp de l'Arpa, associació d'ajuda mútua fundada l'any 1866, que amb el temps es va fer cèlebre al barri pel seu economat i les seves seccions culturals i participatives.

Medalles de Sant Martí

Església Evangèlica de Betlem, pel seu 125è aniversari; Cafès Tupinamba, , pel seu centenari; Pastisseria La Palma, pel seu 75è aniversari; Parròquia de Sant Martí, pel seu 50è aniversari; Club Esportiu Júpiter (secció de natació), pel seu 25è ani-

Placa commemorativa del centenari del naixement del Dr. Trueta lliurada a la seva família amb motiu dels 35ns Premis Sant Martí

versari; Casal de Gent Gran Sant Martí, pel seu 25è aniversari; A.V. Sant Martí de Provençals, pel seu 25è aniversari; A.V. Poblenou, pel seu 25è aniversari; A.V. Gran Via-Perú-Espronedada, pel seu 10è aniversari; Associació Cultural Isla Cristina, pel seu 10è aniversari; Secció d'Escacs del Foment Martinenc, pel campionat d'Espanya per Equips.

Candidats proposats per a les Medalles d'Honor de Barcelona

- ❖ Sr. Jaume Serrano i Vidal, vicari episcopal i rector del Poblenou.
- ❖ Sr. Josep M. Huertas Claveria, historiador i periodista.

XXXVI-1998

Premi de Sant Martí, modalitat individual

- ❖ Sr. Antoni Miró i Peris, per la seva dedicació a la millora de la qualitat de vida del veïns i veïnes del barri del Clot-Camp de l'Arpa.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

- ❖ Escola Dovella, per la seva tasca educativa al Clot-Camp de l'Arpa.

Medalles de Sant Martí

Sr. Miquel Figueres, per la tasca desenvolupada des de la Vocalia de Persones amb Disminució de l'Associació de Veïns Sant Martí de Provençals; Sra. M. Teresa Colledemont, per la tasca desenvolupada des de la Vocalia de Persones amb Disminució de l'Associació de Veïns Sant Martí de Provençals; Sr. Josep Manuel López Martínez, per la seva trajectòria esportiva; Sr. Jaume Esteller, per la seva tasca desenvolupada des de l'A.V. de Taulat; Sra. Teresa Oriol, per la seva trajectòria professional i personal; Associació Sant Martí Esport, per la seva trajectòria esportiva; Comissió de Festes carrers Bilbao-Pallars, pel seu 10è aniversari; Colla Excursionista La Senyera, pel seu 10è aniversari.

Candidats proposats per a les Medalles d'Honor de Barcelona

- ❖ Sra. Anna Puig i Giménez, expresidenta de l'A.V. de Paraguai-Perú.
- ❖ Sr. Andreu Garcia i Cartanyà, expresident de l'Esbart Sant Martí.

Acte de lliurament dels 36ns Premis Sant Martí

XXXVII-1999

Premi de Sant Martí, modalitat individual

- ❖ Sr. Joaquim de Nadal i Caparà, pel seu impuls en la transformació dels barris de Sant Martí durant els successius mandats com a regidor-president i president del Consell Municipal del Dte. Entre 1987 i 1999.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

- ❖ Associació Sant Martí amb el Sàhara, entitat solidària nascuda al Districte el 1997 amb la voluntat de millorar el coneixement de la nostra societat sobre el poble sahrauí.

Medalles de Sant Martí

Sr. Josep Garriga i Sancho, a títol pòstum, per la seva dedicació a la millora del barri del Maresme; Sr. Josep Manuel López i Martínez, pels seus continus èxits en les competicions internacionals d'escacs; Club de petanca Sant Martí, pel seu 25è aniversari; CEIP Brasil, pel seu 25è aniversari; Grup Sardanista Estels, pel seu 25è aniversari; Coral de l'Associació de Gent Gran Bac de Roda, pel seu 25è aniversari; Antics Dansaires de l'Esbart Montseny, pel seu 10è aniversari; Associació de Botiguers del Clot, pel seu 10è aniversari; Club de Bàsquet Grup Barna.

Candidats proposats per a les Medalles d'Honor de Barcelona

- ❖ Sr. Joan Enric Vives, bisbe auxiliar de Barcelona.
- ❖ Sr. Manuel Martínez i Martínez, president de l'A.V. de Sant Martí de Provençals.

XXXVIII-2000

Premi de Sant Martí, modalitat individual

- ❖ Sr. Magí Miró i Urpí, fundador del Col·legi Miró al barri de Besòs-Maresme, per la seva tasca educativa i integradora de la cultura catalana al llarg de la seva trajectòria professional.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

- ❖ Coordinadora d'Entitats del Poblenou, per la seva tasca a favor de la promoció d'activitats de tota mena des de seva creació l'any 1975.

Medalles de Sant Martí

Sr. Manuel Pérez, per la seva dedicació a la millora del Clot-Camp de l'Arpa; Sra. Glòria Padullés, sòcia fundadora de

Guardonats amb els 38ns Premis Sant Martí (Foto: Valentí Viñas)

l'entitat La Senyera; Sr. Julio Ros, expresident de la Casa de Ceuta; Sra. Pepita Barrachina, per la seva tasca al llarg dels anys al Casal d'Avis Taulat; Escola Tècnica Professional del Clot, pel seu centenari; Col·legi Miró, pel seu 50è aniversari; Club d'Escacs Sant Martí, pel seu 25è aniversari; Associació de Veïns Clot-Camp de l'Arpa, pel seu 25è aniversari; Associació Pere Relats, pel seu 25è aniversari; Coordinadora d'Entitats del Poblenou, pel seu 25è aniversari; Unió Excursionista Sant Martí de Provençals, pel seu 10è aniversari; Club Esportiu Júpiter.

Candidats proposats per a les Medalles d'Honor de Barcelona

- ❖ Sra. Teresa Ferreres i Torre, propietària de la històrica botiga de caves, licors i vins La Licorera del Poblenou, fundada l'any 1932 per la seva família.
- ❖ Sr. Josep Corachán, president del Casal Bac de Roda.

XXXIX-2001

Premi de Sant Martí, modalitat individual

- ❖ Sr. Álvaro Pérez, pel seu foment de l'esport popular i les escoles esportives.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

- ❖ Associació Teatral El Partiquí, per la seva tasca de popularització del teatre.

Medalles de Sant Martí

Sr. Joan Garcia, Sra. Lola González, Sr. Romuald Grané, Sr. Antoni Parrón i Sr. Enric Pubill, per la seva trajectòria de lluita antifranquista; Sr. Manuel Azuaga, per la seva trajectòria a la Junta del Casal de Sant Martí; Sra. Carme Vilar, per la seva dedicació artística i la seva tasca didàctica; Sr. Narciso Jiménez Rojas, per la seva trajectòria a l'A.V. del Sud-Oest del Besòs; Sr. Santos Pérez Lambán, per la seva trajectòria a l'A.V. del Maresme; Sr. Carles Riera, per la seva dedicació a la promoció del comerç al Poblenou; Sr. Enric Garcia, per la seva trajectòria en tasques socials i culturals al Clot; Agrupació Sardanista Roure, per la seva tasca cultural en el món de la sardana; Col·legi Assumpció de Nostra Senyora, pel seu 125è aniversari; Parròquia Sagrat Cor del Poblenou, pel seu

Guardonats amb els 39ns Premis Sant Martí (Foto: Valentí Viñas)

75è aniversari; Petit Ballet de Barcelona, pel seu 25è aniversari; Esplai Kasperle del Col·legi Calassanç, pel seu 25è aniversari; Escola d'Adults del Clot, pel seu 25è aniversari; Arxiu Històric del Poblenou, pel seu 25è aniversari; Vocalia de Persones amb disminució de l'A.V. St. Martí, pel seu 10è aniversari; Sr. Francesc González, per la consecució de diversos campionats en judo; Sr. Marc Narciso, per la consecució de la categoria de Gran Mestre d'Escacs; Secció d'Handbol del Club Natació del Poblenou. Candidats proposats per a les Medalles d'Honor de Barcelona Sr. Francisco Abad i Abad, líder veïnal del districte. Sr. Josep Maria Alòs i Martínez, promotor de la cultura catalana.

XL-2002

Premi de Sant Martí, modalitat individual

- ❖ Sr. Ramon García i Mayor, per la seva trajectòria en la dinamització d'activitats socials, culturals i esportives als barris del districte.

Premi de Sant Martí, modalitat col·lectiu

- ❖ Associació Àgora, pel seu projecte innovador i participatiu en la formació per a adults.

Medalles de Sant Martí

Sra. Anna Garcia, per la seva tasca en favor de les dones; Sr. José Núñez, per la seva tasca a favor de la dignificació dels barris del districte; Sr. Joan Ros, per la seva tasca cultural en el món de la música i el cant coral; Foment Martinenc, pel seu 125è aniversari; La Formiga Martinenca, pel seu centenari; Els Diables del Clot, pel seu 25è aniversari; Aula Endavant Sant Martí, pel seu 10è aniversari; Club Natació Poblenou (equip infantil de waterpolo); Club de Grup Barna (equip femení de bàsquet).

Candidats proposats per a les Medalles d'Honor de Barcelona

- ❖ Sr. Jordi Gras i Mateu, dinamitzador del moviment associatiu al barri del Clot-Camp de l'Arpa.
- ❖ Sra. Ana Rodríguez i Rodelas, dinamitzadora del moviment associatiu de la Verneda i impulsora de la formació de persones adultes. ❖❖❖

ADDENDA

XLI-2003

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2003

- ❖ Manuel Martínez Arcos
- ❖ Mn. Salvador Torres Romeu

41ns PREMIS SANT MARTÍ 2003

Sant Martí (mod. indiv.)

- ❖ Andrés Sánchez Rodríguez

Sant Martí (mod. col·lec.)

- ❖ Parròquia de Sant Josep de Calassanç

Medalla, categoria social

- ❖ Gaspar López Larios; Joan Vintró Madorell

Medalla, categoria cultural

- ❖ Josep Cruanyes Tor
- ❖ Pere Rovira Marcé

Medalla, categoria esportiva

- ❖ Antonio Arjona Arjona; Club Natació Poblenou; Joan Petit Morgades

Medalla, 75è aniversari

- Club Esportiu La Alegría; Club Esportiu Monopol

Medalla, 50è aniversari

- Colla de Gegants del Poblenou

Medalla, 25è aniversari

- Assoc. Àgora; Assoc. de Mares i Pares d'Alumnes de l'Institut Barri Besòs; Assoc. Heura; Ateneu La Flor de Maig; Comissió de Festes Plaça de la Unió; Escola de Persones Adultes La Verneda-Sant Martí; Gegants del Clot; La Farinera-Ateneu del Clot

Medalla, 10è aniversari

- Assoc. de Dones Ambar Prim; Col·lectiu Cinèfil Lumière

XLII-2004

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2004

- ❖ Felicidad Gracia Alconchel
- ❖ José M. Rodríguez Méndez

42ns PREMIS SANT MARTÍ 2004

Sant Martí (mod. indiv.)

- ❖ Jordi Asensio Mèlich

Sant Martí (mod. col·lec.)

- ❖ Club d'Escacs Sant Martí

Medalla, categoria social

- ❖ Assoc. Lleure Xino-Xano

Medalla, categoria cultural

- ❖ Coral Veus Amigues de la Secc. de la Dona del Foment Martinenc; Grup de Teatre Abraxas del Foment Martinenc

Medalla, categoria esportiva

- ❖ Assoc. Ecologista i Excursionista Cordada; Assoc.

Sant Martí Esports; Secció de Rugbi del Club Natació Poblenou

Medalla, 75è aniversari

Club Esportiu Atlètic Poblenou; Penya Ciclista del Poblenou

Medalla, 25è aniversari

Assoc. Veïns i Veïnes Gran Via-Perú – Espronceda; Escola La Farigola del Clot; Com. Festes de Gran Via-Perú – Espronceda; Grallers i Timbalers dels Castellers de Barcelona

Medalla 10è aniversari

Col·lectiu de l'Esport per a Tothom CET 10

XLIII-2005

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2005

- ❖ Josep Ll. Martín Cela
- ❖ Montserrat Montull Pujol

43ns PREMIS SANT MARTÍ 2005

Sant Martí (mod. indiv.)

- ❖ Eusebio Gutiérrez Rodríguez

Sant Martí (mod. col·lec.)

- ❖ Assoc. per al Desenvolupament de la Infància d'Àfrica (ADIA)

Medalla, categoria social

- ❖ Juan A. del Pino; Carme Garcia Garcia

Medalla, categoria cultural

- ❖ TOLC, la Bèstia del Clot

Medalla, categoria esportiva

- ❖ Club de Bàsquet Grup Barna

Medalla, 50è aniversari

Escola La Caixa; Penya Blaugrana del Foment Martinenc

Medalla, 25è aniversari

Assoc. Veïns Paraguai-Perú; Secció de Gent Gran de l'Assoc. Veïns Diagonal Mar

Medalla, 10è aniversari

Assoc. Amics de la Rambla de Prim; La Xarxa de Dones de 50 i Més

XLIV-2006

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2006

- ❖ Nicasi Camps i Pinós
- ❖ Santos Pérez i Lambán

44ns PREMIS SANT MARTÍ 2006

Sant Martí (mod. indiv.)

- ❖ Manel Bleda Cantero

Sant Martí (mod. col·lec.)

- ❖ Orquestra Amics de la Música

Els guardons dels Premis Sant Martí, obra de l'escultor Josep Ricart

Medalla, categoria social

❖ Àngel Verdú

Medalla, categoria cultural

❖ Ciber@aula Poble Nou

Medalla, categoria esportiva

❖ Secció d'Escacs del Foment Martinenc

Medalla, 75è aniversari

Club Natació Poble Nou; Unión de Canaricultores de Barcelona

Medalla, 25è aniversari

ACR Comissió de Festes Pallars–Espronceda

Medalla, 10è aniversari

Assoc. Veïns Vila Olímpica; Amics del Parc de Sant Martí; Colla Sardanista Amics de Sant Martí de l'Orfeó Martinenc

XLV-2007

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2007

❖ Joan Barot i Olivé

❖ Glòria Bañon Fàbregas

45ns PREMIS SANT MARTÍ 2007

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Conxita Julià Farrés

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖ Fundació Ginesta

Medalla, categoria social

❖ M. Rosa Martí Bruguera; Josep Cerdà Tosas

Medalla, categoria cultural

❖ M. Carmen Alconcer; Casa de Ceuta a Barcelona

Medalla, categoria esportiva

❖ Assoc. Escola Natació Júpiter

Medalla, 50è aniversari

Coop. d'Habitatges del Sagrat Cor de Jesús

Medalla, 25è aniversari

Com. Festes Bac de Roda–Diagonal; Coral del Joncar; Campanya “Somriu... ja s'acosten”; Club Deportivo Pujades; FECAC

Medalla, 10è aniversari

Sant Martí amb el Sàhara

XLVI-2008

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2008

❖ M. del Carmen Corbalán Ortiz

❖ Luciano Pérez Valdeolivas

46ns PREMIS SANT MARTÍ 2008

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Josep Sala i Mañé

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖ Vocalia d'enterraments de l'Assoc. Veïns La Pau

Medalla, categoria social

❖ Ludoteca Els Trapelles; Isabel Núñez Tregón

Medalla, categoria cultural

❖ Sergio Mataran

Medalla, categoria esportiva

❖ Vicente Martínez Hidalgo; Secció de Trampolí de l'ASME

Medalla, centenari

Secció Excursionista del Foment Martinenc

Acte lliurament dels 50ns Premis Sant Martí (2012)

Medalla, 50è aniversari

Unió de Colles Sardanistes de Catalunya; Penya Barcelonista Poblenou

Medalla, 25è aniversari

Casal de Gent Gran Paraguai-Perú; ACR Com. Festes Marià Aguiló; Casal de Gent Gran Sant Martí

Medalla 10è aniversari

Assoc. per al desenvolupament de la Infància d'Àfrica

XLVII-2009

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2009

❖ Miquel Figueres i Segalés

❖ Anna Garcia i Cànovas

47ns PREMIS SANT MARTÍ 2009

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Juan Hernández Salinas

Sant Martí (mod. col-lec.)

❖ Assoc. Esplai Flor de Maig

Medalla, categoria cultural

❖ Francisco Fernández Martínez

Medalla, categoria esportiva

❖ Equip de waterpolo Escola de Natació Júpiter

Medalla, centenari

Centre Moral i Cultural del Poblenou; Club Esportiu Júpiter; Futbol Club Martinenc

Medalla, 25è aniversari

Grup de Teatre La Formiga Martinenca; Assoc. Cultural i Recreativa La Palmera; Eix Cor Comercial Poblenou; Com. Festes Diagonal-Montseny

XLVIII-2010

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2010

❖ Foment Martinenc

❖ Diego Hornos

48ns PREMIS SANT MARTÍ 2010

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Magda Sió i Masjuan

Sant Martí (mod. col-lec.)

❖ Mercat Solidari (ADIA, Mestres per Bòsnica, Sant Martí amb el Sàhara)

Medalla, categoria social

❖ José Lázaro Herrero; Comunitat de Propietaris Grup Civit

Medalla, categoria esportiva

❖ Equip aleví B de futbol sala d'Acció Sant Martí-Brasil

Medalla, centenari

Orfeó Martinenc

Medalla, 75è aniversari

Fed. Columbòfila de Coloms Missatgers

Medalla, 50è aniversari

Casa de Cuenca

Medalla, 25è aniversari

Jove Calassanç Teatre; Assoc. Musical Gèrminans

Medalla 10è aniversari

La Pizarra de Raimunda; Assoc. d'Exalumnes del Col·legi Sant Gabriel; Assoc. Cívica Cultural i d'Oci Sant Martí

Acte lliurament dels 54ns Premis Sant Martí (2016)

XLIX-2011

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2011

❖ Dolors Baqué Palomera

❖ Eduard Miró Saladrigas

49ns PREMIS SANT MARTÍ 2011

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Isabel Moreno Fernández

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖ Musidansi

Medalla, categoria esportiva

❖ Eduard Martínez i Gonzalo; Escacs del F. Martinenc

Medalla, 50è aniversari

Assoc. Veïns del Besòs

Medalla, 25è aniversari

Comissió de Festes Marià Aguiló (Joncar- Lluïl);

Centro Andaluz Comarca La Estepa; Centro Social y

Cultural Sant Àngel

Medalla, 10è aniversari

Com. Festes Rambla Jove; Ciber@aula Poblenou

L-2012

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2012

❖ Manel García

❖ Diego Hornos

50ns PREMIS SANT MARTÍ 2012

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Mn. Salvador Torres i Romeu

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖ Ateneu Popular La Flor de Maig

Sant Martí (mod. de projecció arreu)

❖ Xavier Mariscal

Medalla, categoria d'iniciativa juvenil

❖ Ràdio Ateneu del Clot

Medalla, categoria cultural

❖ Joan Picornell Álvarez

Medalla, categoria de món del treball

❖ Forn Elías

Medalla d'Or, centenari

Soc. Ocellaire La Primitiva

Medalla de Plata, 50è aniversari

Basket Alisos; Assoc. Veïns Maresme

Medalla de Bronze, 25è aniversari

Coord. d'Entitats La Verneda-Sant Martí; Coral Gaudí

LI-2013

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2013

❖ Club Esportiu Júpiter

❖ Jordi Giró i Castañer

51ns PREMIS SANT MARTÍ 2013

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Anna Puig Giménez

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖ Plataforma Ojocontujo

Medalla, categoria d'iniciativa juvenil

❖ Coord. Infantil i Juvenil del Clot-Camp de l'Arpa (COMICC)

Acte lliurament dels 55ns Premis Sant Martí (2017)

Medalla, categoria cultural

❖Manuel Gaya Solé

Medalla, categoria de justícia social

❖Rosalía Sánchez López

Medalla, categoria de món del treball

❖Teresa Ferreres

Medalla, categoria esportiva

❖Jaume Creixell

LII-2014

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2014

❖Josep Dalmau Nolla

❖Fed. d'Entitats del Clot-Camp de l'Arpa

2ns PREMIS SANT MARTÍ 2014

Sant Martí (mod. indiv.)

❖Josep Tobías i Mauri

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖Unitat contra el feixisme i racisme de Sant Martí

Medalla, categoria iniciativa juvenil

❖La Pinya, de la Coord. de Joves del Clot-Camp de l'Arpa

Medalla, categoria de món del treball

❖Xarcuteries Bosch

Medalla, categoria esportiva

❖Club Esportiu Vila Olímpica

Medalla d'Or, centenari

L'Hospital del Mar

Medalla de Plata, 50è aniversari

Secció de la Dona del Foment Martinenc

LIII-2015

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2015

❖Casa de Ceuta a Barcelona

❖Festival de Creació Contemporània Escena Poblenou

53ns PREMIS SANT MARTÍ 2015

Sant Martí (mod. indiv.)

❖Montserrat Sintes Bou (a títol pòstum)

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖Assoc. Cultural i Recreativa La Pau

❖Assoc. Petits Somriures

Medalla, categoria de món del treball

❖Forn Vila

Medalla, categoria cultural

❖Escola de Sardanes La Palmera

Medalla, categoria esportiva

❖Manel Riera Danès

Medalla de Plata, 50è aniversari

CB Grup Barna; Unió Esportiva Cèltic

LIV-2016

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2016

❖Fundació El Xop

❖Assoc. de Dones Àmbar-Prim

❖Sala Beckett

54ns PREMIS SANT MARTÍ 2016

Sant Martí (mod. indiv.)

❖Domiciano Sandoval

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖Assoc. En Xarxa. Projecte "Ma'isah"

Acte lliurament dels 57ns Premis Sant Martí (2019)

Sant Martí (mod. promoció econòmica)

❖ Assoc. Barcelona Fòrum District

Medalla, categoria de món del treball

❖ Xurreria Rosita

Medalla d'Or als 100 anys

Agrup. Excursionista Icària

Medalla de Plata, 50è aniversari

Escola Voramar

Casa de Ceuta

Medalla de Bronze, 25è aniversari

Vocalia de Persones amb Discapacitat (Assoc. Veïns Sant Martí Prov.)

LV-2017

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2017

❖ Isabel Moreno (Isa Moren)

❖ Maria Martínez Trill

55ns PREMIS SANT MARTÍ 2017

Sant Martí (mod. indiv.)

❖ Carlos Azagra i Encarna Revuelta

Sant Martí (mod. col·lec.)

❖ Campanya de Reis del Clot i el Camp de l'Arpa

Sant Martí (mod. promoció econòmica)

❖ Cooperativa Biciclot

Medalla, categoria cultural

❖ Diablers del Clot

Medalla, categoria esportiva

❖ Club Esportiu Màgics, del Grup Barna

Medalla, categoria d'iniciativa juvenil

❖ Projecte "Nascuts per fer pinya", concurs interinstituts, dels Castellers de Barcelona

Medalla de Plata, 50è aniversari

Centre d'Estudis Montseny

LVI-2018

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2018

❖ Pere Guarro.

❖ Associació Sant Martí Esport.

56ns PREMIS SANT MARTÍ 2018

Modalitat individual:

❖ Sra. Pepi Rafel i Sr. Rudy Van der Ploeg.

Modalitat col·lectiva:

❖ Handbol Poblenou

Modalitat Promoció econòmica, social i cooperativa:

❖ Càritas parroquial, de Sant Josep de Calassanç

Medalla, categoria cultural:

❖ Sr. Ventura Llobet i Berenguer.

Medalla, categoria món del treball:

❖ Pastisseria La Palma

Medalla de Bronze (25è aniversari):

Associació de Dones Àmbar Prim; Associació Aula d'Extensió Universitària Endavant Sant Martí; Associació de Veïns i Veïnes de la Vila Olímpica

Acte lliurament dels 60ns Premis Sant Martí (2022)

LVII-2019

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2019

- ❖ Montserrat Milà Estrada
- ❖ Leonor Valero Alcantud

MEDALLA D'OR AL MÈRIT CÍVIC 2019

- ❖ Fundació Casino l'Aliança del Poblenou
- ❖ Escola de Persones Adultes de la Verneda-Sant Martí

57ns PREMIS SANT MARTÍ 2019

Modalitat individual:

- ❖ Sr. Miquel Catasús i Lacruz.

Modalitat col·lectiva:

- ❖ Escola popular d'educació continua Martinet Solidari.

Modalitat Promoció econòmica:

- ❖ Eix Comercial Poblenou

Medalla, categoria cultural:

- ❖ Sr. David Martínez i Coral.

Placa commemorativa pels 150 anys:

Casino L'Aliança del Poblenou

Medalla d'Argent (50è aniversari):

Sabateria Arnal; Agrupació de Veterans del Club Esportiu Júpiter; Colla Castellers de Barcelona

Medalla de Bronze (25è aniversari):

Associació de Lleure Xino Xano; Fundació Privada ARED

LVIII-2020

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2020

- ❖ Coordinadora d'Entitats VERN

- ❖ Salvador Mañosas.

58ns PREMIS SANT MARTÍ 2020

Modalitat individual:

- ❖ Sr. Gabriel Monserrate Muñoz.

Modalitat col·lectiva:

- ❖ Club Esportiu Júpiter.

Modalitat Promoció econòmica:

- ❖ Menjador Solidari Gregal.

Medalla cultural:

- ❖ Sr. Rikki Arjuna.

Medalla del món del treball:

- ❖ Celler Duran.

Medalla d'iniciativa juvenil:

- ❖ Casal de Joves del Clot i el Camp de l'Arpa.

Medalla esportiva:

- ❖ Sr. Jordi de la Riva Aguado.

Medalla d'Argent (50è aniversari):

Esbart Sant Jordi del Foment Martinenc.

LIX-2021

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2021

- ❖ Associació de Veïns i Veïnes de la Verneda Via Trajana.

- ❖ Miquel Mateu.

59ns PREMIS SANT MARTÍ 2021

Modalitat individual:

- ❖ Sra. Maria Baiges Baguena.

Modalitat col·lectiva:

- ❖ Xarxa de Suport Mutu del Parc i la Llacuna.

Acte lliurament dels 61ns Premis Sant Martí (2023)

Medalla del món del treball:

❖Forn Gil.

Medalla de Bronze (25è aniversari):

El Clotus i la Melis, els gegants del Clot;
Fundació Catalana per a la Paràlisi Cerebral,
Club Esportiu Esbonat i Amistat Barcelona; Club
Voleibol Sant Martí; Associació de Famílies
d'Infants Sords de Catalunya; Agrupació Musical
del Taxi.

LX-2022

**DISTINCIÓ A ENTITATS CENTENÀRIES DE
SANT MARTÍ 2022**

❖Agrupació Excursionista Icària
❖Associació Foment Martinenc
❖Casino l'Aliança del Poblenou
❖Centre Moral i Cultural del Poblenou
❖Club Esportiu Júpiter
❖Consorci Museu Ciències Naturals de Barcelona
❖Cooperativa Antiga del Camp de l'Arpa
❖Escolàpies de Sant Martí (Fundació Escolàpies)
❖FAD Foment de les Arts i del Disseny
❖Federació Catalana de Rugbi
❖Fundació Privada Hospital Evangèlic
❖Futbol Club Martinenc
❖Orfeó Martinenc

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2022

❖Sr. Francisco Narváez Pazos
❖Coordinadora d'Entitats del Poblenou

60ns PREMIS SANT MARTÍ 2022

Modalitat individual:

❖Sra. Montserrat Pocurull Pato.

Modalitat col·lectiva:

❖Centre d'Estudis de Sant Martí de Provençals.

Modalitat de Promoció Econòmica:

❖Revista «El Poblenou», de l'Assoc. de Veïns i
Veïnes del Poblenou.

Medalla del món del treball:

❖Patisserie Maresma.

Medalla de Cultura:

❖Sr. Robert Nebot i Chiva

Medalla de Justícia Social:

❖Sra. Sonia Rodríguez

Medalla d'Or:

❖Església Evangèlica de Betlem.

Medalla de Bronze:

Escola Dovella; Assoc. de Veïnat de Sant Martí de
Provençals; Assoc. de Veïnat del Poblenou.

LXI-2023

**DISTINCIÓ A ENTITATS CENTENÀRIES DE
SANT MARTÍ 2023**

❖Església Evangèlica de Betlem
❖Escola de Jesuïtes del Clot

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2023

❖Assoc. de Veïns i Veïnes de Provençals i la Verneda
❖Assoc. Arxiu Històric del Poblenou

61ns PREMIS SANT MARTÍ 2023

Acte lliurament dels 62ns Premis Sant Martí (2024)

Modalitat individual:

❖ Sra. Neus Martín Royo

Modalitat individual:

❖ Sra. M. Rosa Miguel i Pont

Modalitat col·lectiu:

❖ Joc del Misteri, de la Federació d'Associacions Comercial Eix Poblenou

Medalla d'Or:

Federació Catalana de Basquetbol; CloTeatre, de l'Orfeó Martinenc

Medalla d'Argent:

Associació Teatral El Partiquí; Penya Blanc-i-blava del Poblenou

Medalla de Bronze:

Fundació Pere Relats; Fundació Palo Alto; Assoc. Catalana de la Malaltia de Huntington; Assoc. Catalana de les Neurofibromatosis; Assoc. Amics Moviment Quart Món Catalunya; Assoc. Desenvolupament Infància d'Àfrica

LXII-2024

DISTINCIÓ A ENTITATS CENTENÀRIES DE SANT MARTÍ 2024

❖ Club Natació Poble Nou

MEDALLES D'HONOR DE BARCELONA 2024

❖ Sr. Joan Maní Sagalà

❖ Club de Natació Poble Nou

62ns PREMIS SANT MARTÍ 2024

Modalitat individual:

❖ Sr. Francisco Liñán Muñoz

Modalitat col·lectiu:

❖ Associació Cívica Cultura i Oci-Sant Martí

Modalitat especial:

❖ Sra. Àngela Cervantes

Medalla d'Or:

Club Natació Poble Nou

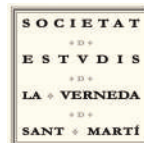
Medalla d'Argent:

Fed. Catalana de Bitlles i Bowling; Assoc. de Concessionaris del Mercat de Provençals; Assoc. de Famílies de l'Escola Voramar; Club d'Atletisme Canaletes; Club de Petanca Sant Martí; Casa de Andalucía

Medalla de bronze:

Associació Martinet Solidari; Fundació Tallers Guinardó de Pares de Disminuïts; Federació Catalana de Triatló; Centre d'Estudis Rurals i d'Agricultura Internacional; Associació Diverjoc Font d'en Fargues; Associació Sant Martí Eix Comercial; Associació Catalana d'Afectats de Fibromiàlgia; Fundació Aspace Catalunya; Associació d'Idees La Escocesa; Companyia de Ballet David Campos; Hockey Línea Tucans ❖❖❖

ACTIVITATS tardor 2025

LA VERNEDA DE SANT MARTÍ, PAM A PAM

Cicle de xerrades sobre la història del barri

Cada dilluns de 19:30 a 20:30, a la sala d'actes del Centre Cívic Sant Martí.

Abreviacions:

LVSM= La Verneda de Sant Martí

SMP=Sant Martí de Provençals

#101 - 29 de setembre PEL·LÍCULES SOBRE LVSM

#102 - 6 d'octubre ELS 73 BARRIS DE BARCELONA

#103 - 13 d'octubre EL PLA D'ACCIÓ COMUNITÀRIA DE LA VERNEDA I LA PAU

#104 - 20 d'octubre EL CINECLUB VERNEDA

#105 - 27 d'octubre BOMBERS I INCENDIS A LVSM

#106 - 3 de novembre ELS SERVEIS SOCIALS A LVSM

#107 - 10 de novembre SANT MARTÍ DE TOURS

#108 - 17 de novembre EL REC COMTAL I LES MASIES DE LVSM

#109 - 24 de novembre POLÍTIQUES I PARTITS POLÍTICS A LVSM

#110 - 1 de desembre MONUMENTS DE LVSM

TALLER D'HISTÒRIA DEL BARRI NIVELL INICIAL

Dijous, de 10 a 13 h. 11 sessions.
Del 25 de setembre al 4 de desembre

NIVELL AVANÇAT

Divendres, de 10 a 13 h. 11 sessions.
Del 26 de setembre al 5 de desembre

CONCERT "ROMANÇO DE SANT MARTÍ DE PROVENÇALS"

Divendres, 3 d'octubre,
a les 19:00 h.

Auditori Sant Martí de Provençals
(plaça Angeleta Ferrer, 2)

ITINERARIS

Sortides: Centre Cívic Sant Martí
(La Selva de Mar, 215).

Amb inscripció prèvia.

EL NUCLÍ ANTIC DEL POBLE DE SMP

Dissabte,
6 de setembre

A les 11 h. Durada: 2 hores.

LA VERNEDA DE SANT MARTÍ NEGRA (1)

Dissabte, 11 d'octubre
A les 11 h. Durada: 2 hores.

LA VERNEDA DE SANT MARTÍ NEGRA (2)

Dissabte,
8 de novembre
A les 11 h. Durada: 2 hores.

XERRADES A LA BIBLIOTECA GARCÍA MÁRQUEZ

(Treball, 219)

Dimarts, 14 d'octubre,
a les 18.30 h.

EL PATRIMONI HISTORICOARTÍSTIC DE LA VERNEDA DE SANT MARTÍ

RUTABARRI:

La Verneda
de Sant Martí
NEGRA 2025

la verne da lluitadora

1

INSTITUT SALVADOR SEGÚI
1977

2

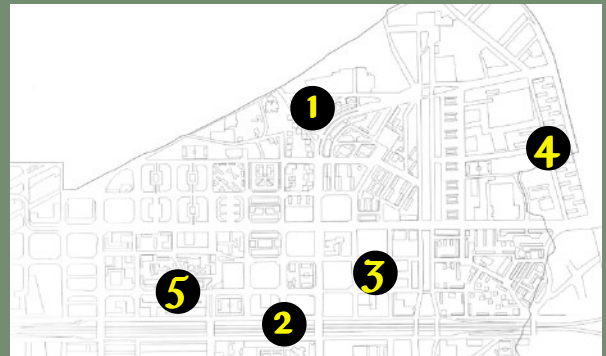

COBRIMENT DE LA GRAN VÍA
1998

3

PLAÇA DE LA PALMERA
1996

4

VIA TRAJANA
2022

5

PLAÇA DELS PORXOS
1982

Per publicar fotografies antigues del barri al butlletí *auro invento*, enviar a:
auroinvento@hotmail.com